

f u n d a c j a
EUROPA

GMINA
PIWNICZNA-ZDRÓJ

EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT

Program nauczania
dla edukacji wczesnoszkolnej

Nowy Sącz, 2014

pod redakcją Zdzistawy Załony

PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W RAMACH EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI.

UCZMY SIĘ UCZYĆ
POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT

Program nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej

Pod redakcją Zdzisławy Załony

Nowy Sącz, 2014

Program opracowany w ramach projektu

Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty,
Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia,
Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia
Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Recenzentka:

prof. dr hab. Bożena Muchacka

Autorki programu:

Zdzisława Załona, Małgorzata Olszyńska, Danuta Sowa-Chochorowska

Publikacja upowszechniana bezpłatnie

Wydawca:

Fundacja EUROPA+
Brzezna 1, 33-386 Podegrodzie
tel./fax 18 445 81 95, 18 442 95 25
www.europaplus.pl

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	5
O PROGRAMIE	7
RECENZJA	9
WSTĘP	17
1. PROGRAM <i>EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT</i> W KONTEKŚCIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH – I etap edukacyjny: klasy I–III edukacja wczesnoszkolna	18
2. OGÓLNE CELE KSZTAŁCENIA NA ETAPIE EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ UJĘTE W PROGRAMIE <i>EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT</i>	19
3. UZASADNIENIE CELOWOŚCI ZAKRESÓW INNOWACJI W PROGRAMIE <i>EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT</i> ..	20
3.1. Uczmy się uczyć	20
3.2. Uczmy się myśleć – przygotowanie do myślenia naukowego	21
3.3. Dziedzictwo kulturowe regionu – wartością edukacyjną	23
3.4. Kształtowanie i rozwijanie postaw przedsiębiorczych	24
4. PSYCHOPEDAGOGICZNE PODSTAWY PROGRAMU <i>EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT</i>	26
4.1. Podstawy psychologiczne	26
4.2. Uzasadnienie pedagogiczne	27
5. SZCZEGÓŁOWE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA PROGRAMU <i>EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT</i> ...	29
6. TREŚCI KSZTAŁCENIA I OCZEKIWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW	31
6.1. Podstawy umiejętności uczenia się	31
6.2. Edukacja polonistyczna.....	36
6.3. Edukacja matematyczna	54
6.4. Edukacja przyrodnicza	73
6.5. Edukacja społeczna	87
6.6. Edukacja plastyczna	96
6.7. Edukacja muzyczna	104
6.8. Język obcy nowożytny	109
6.9. Zajęcia techniczne	129
6.10. Zajęcia komputerowe	136

6.11. Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna.....	139
6.12. Elementy przedsiębiorczości.....	145
6.13. Edukacja regionalna	155
6.14. Program pracy wychowawczej w klasach I–III.....	164
Zadania szczegółowe pracy wychowawczej do realizacji z zespołem klasowym w klasach I–III.....	165
Załącznik 1	170
Uczeń jako lider zespołu	171
7. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW	173
8. OCENIANIE – MIARA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ.....	177
Przykładowa karta samooceny zachowania ucznia/uczennicy z klas I–III	180
Propozycja oceny zachowania bardzo dobrej uczennicy klasy III.....	181
Przykładowa Karta Oceny Opisowej uczennicy klasy I za I półrocze roku szkolnego ...	182
Przykładowa tabela do oceny za pisanie z pamięci w klasie I	183
Przykładowa karta oceny ucznia w klasach 1–3.....	184
BIBLIOGRAFIA	186
INFORMACJA O AUTORACH	189

O PROGRAMIE

Świadomość konieczności funkcjonowania w świecie opartym na wiedzy musi być wkomponowana w wyzwania współczesnej edukacji. Szkoła jako organizacja ucząca się powinna wprowadzać innowacyjne pomysły organizacyjne, merytoryczne i metodyczne, bo poszukiwanie nowych, lepszych rozwiązań i dbałość o coraz wyższe standardy w zhumanizowanej edukacji ma sens, ponieważ przekłada się bezpośrednio na nową jej jakość. Jakość to norma, to ważny atrybut świadczący o efektywności, spójny z wizją nowoczesnej szkoły.

Troska o dobrą jakość edukacji – edukacji dla przyszłości – opiera się na fundamencie harmonijnego i wszechstronnego rozwoju dziecka, w której nadrzędnym celem szkolnego kształcenia jest wyrabianie umiejętności uczenia się. Nabywanie i doskonalenie tej kluczowej umiejętności już na I etapie szkoły podstawowej może przesądzić o sukcesie edukacyjnym na wyższych szczeblach kształcenia. Rozwijanie postaw proedukacyjnych w procesie czynnego uczenia się motywowanego własnymi postęпами, utrwala skłonność do samopoznania i poznawania otaczającego świata.

W myśl idei dydaktyki komplementarnej osadzonej w pedagogicznej teorii naukowej, szkoła ma być środowiskiem wielostronnego rozwijania i stymulowania osobowości dziecka. Rozbudzenie dociekliwości poznawczej i szacunku dla wspólnego dobra oraz doskonalenie, na miarę możliwości rozwojowych każdego dziecka, jego sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań, z równoległe występującymi procesami planowania, organizowania, samooceny własnej nauki, rozwijania samodzielności i odpowiedzialności to tezy, które stanowiły kanon do budowania programu *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat*.

W proponowanej koncepcji programowej jest miejsce na wyjaśnianie, prezentacje, gromadzenie wiadomości z różnych źródeł informacji, zadawanie pytań, rozwijanie myślenia, badanie i eksperymentowanie oraz wykorzystywanie umiejętności w praktyce, co ma uzasadnienie w naukowych podstawach holizmu, kognitywizmu i pragmatyzmu. Zapisy założeń programu, treści kształcenia i planowane osiągnięcia edukacyjne dają podstawę do możliwości generowania wyższej jakości i lepszej pracy na szczeblu edukacji wczesnoszkolnej.

Respektowanie potrzeb rozwojowych dziecka i jego naturalna chęć poznawania tego, co nowe, to przesłanki do prowadzenia działalności dydaktyczno-wychowawczej w klasach I–III. Prawidłowy rozwój jest możliwy tylko w kontekście społecznym, bo odnosi się do czasu i konkretnej przestrzeni życiowej dziecka, dlatego planowanie i projektowanie edukacji osadzone jest wokół pytań o to, gdzie żyje dziecko, kim jest i jakie jest. Na bazie tych pytań należy budować u ucznia poczucie tożsamości osobistej i społecznej, w myśl zasady szacunku dla „inności”, dbałości o więzi międzypokoleniowe i poznawanie wartości kultury.

Z założeń edukacji narodowej wynika, że najważniejsza rola w działaniach oświatowych przypada nauczycielowi. Biorąc pod uwagę dodatkowo fakt, że dla dzieci w młodszym wieku szkolnym jest on osobą znaczącą, tym bardziej należy doceniać zawodowe kompetencje nauczycieli, w tym umiejętności psychopedagogiczne i interpersonalne, bo one warunkują rozwój dziecka. Umiejętność motywowania uczniów do poznawania siebie i świata, rozbudzanie pasji badawczej, entuzjazm do poszerzania wiedzy w nauczaniu aktywnym i uczenie się we współpracy to atuty nauczycielskiego postępowania. W nauczaniu we współczesnej szkole docenić też trzeba kreatywność i kompetencje informatyczne nauczyciela, które z punktu widzenia przedstawionego programu mają istotne znaczenie.

Nauczyciel profesjonalista, mający dobry poziom kompetencji zawodowych i posiadający rzetelne umiejętności pedagogiczne rozumie, że dzieci chcą poznawać to, co nowe, a rozpoczynając naukę w szkole idą po sukces. Stąd wspomaganie i stymulowanie rozwoju dzieci, aby mogły

zadawalająco funkcjonować w roli ucznia, to oddziaływania zmierzające do wyrównywania szans edukacyjnych w atmosferze dialogu, akceptacji, empatii i autentyczności.

Przestrzeń edukacyjna – sfera najbliższego rozwoju dziecka – powinna być przemyślana i świadomie przez nauczyciela projektowana tak, aby każdemu dziecku dać możliwość optymalnego rozwoju w grupie rówieśników i w kontakcie z dorosłym – mądrym nauczycielem.

Propozycja programowa dla edukacji wczesnoszkolnej *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* jest zgodna z potrzebami poszukiwania innowacyjnych rozwiązań, które podnoszą jakość pracy szkoły. Znajduje ona uzasadnienie w naukowych podstawach psychologicznych i pedagogicznych, a tym samym odpowiada potrzebom uczniów młodszych. W wielu edukacjach zapisy podstawy programowej zostały rozszerzone i wzbogacone dodatkowymi treściami po to, aby dać szanse rozwojowe dzieciom zdolnym. Symptomatyczne w programie jest powtarzanie wielu zagadnień w innych strukturach, związkach i zależnościach, co pozwala utrwalać materiał nauczania i lepiej go rozumieć. Spiralny układ treści nauczania sprzyja efektom edukacyjnym i odpowiada rozwojowi dziecka w młodszym wieku szkolnym.

Dopełnienie treści programowych stanowią wybrane przykłady rozwiązań metodycznych, z których nauczyciel może korzystać. Traktować jednak należy je przede wszystkim jako inspirację do własnych poszukiwań, bo zespoły klasowe uczniów są różnorodne, środowisko szkoły i jej przestrzeń edukacyjna też nie są jednakowe. Dlatego nauczycielowi zostawia się swobodę wyboru strategii nauczania, metod i zasad nauczania oraz środków dydaktycznych. Zatem tylko refleksyjna postawa nauczyciela i jego rozsądna mądrość w dokonywaniu wyborów w procesie dydaktyczno-wychowawczym, pozwolą podjąć słuszną decyzję, co konkretnym uczniom jest potrzebne dla ich rozwoju, jednocześnie dając nauczycielowi poczucie sensu działań edukacyjnych. Nauczyciel poszukujący, twórczy i kreatywny uczy kreatywności swoich uczniów i rozbudza ich potencjał intelektualny oraz pasję do uczenia się.

Zdzisława Załona

RECENZJA

Podstawy prawne oceny programu nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat:*

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. nr 4 poz. 17 z późn. zm.);
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczenia do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. nr 89, poz. 730);
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. nr 15, poz. 142 z późn. zm.);
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. nr 54 poz. 442);

Nazwa programu: *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat.*

Autorzy: Zdzisława Załona, Małgorzata Olszyńska, Danuta Sowa-Chochorowska.

Poziom edukacyjny (etap kształcenia): I etap edukacyjny: klasy I–III edukacja wczesnoszkolna.

Dla organizacji i realizacji procesu kształcenia bardzo ważna jest znajomość teoretycznych stanowisk w obszarze teorii kształcenia. Szczególnie istotną wartością związaną z jakością kształcenia jest uwzględnianie w praktyce edukacyjnej aktualności stanowisk teoretycznych, a także związków pomiędzy modelami kształcenia, obecnymi w teoriach i praktykach edukacyjnych, a określonymi stanowiskami filozoficzno-antropologicznymi, psychologicznymi czy socjokulturowymi. Recenzowany program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* wychodzi naprzeciw tym założeniom. Autorzy programu konstytuują swoją koncepcję edukacji dziecka 6–8-letniego głównie w modelu konstruktywistycznym, w którym jako cel kształcenia wyznacza się rozwój kompetencji poznawczych. Podstawy do tego modelu kształcenia dali tacy wybitni psychologowie, jak J. Piaget, J. Bruner i L. Wygotski. Efektem tego podejścia ma być ukształtowanie takich cech u uczniów, jak kreatywność, przedsiębiorczość, zdolność do analitycznego i syntetycznego myślenia, wnioskowania i in. W założeniach recenzowanego programu szkoła ma być rozumiana jako refleksyjna organizacja ucząca się, a elementami edukacji ma być w niej komunikowanie się w relacjach międzyosobowych, postawy przedsiębiorcze oraz wkład ucznia w uczenie się i zarządzanie swoim czasem.

Program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* nawiązuje do ważnych zapisów zawartych w *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego*, która określa specyfikę pracy w klasach I–III szkoły podstawowej i wskazuje wymagania ogólne ujęte w cele kształcenia oraz treści nauczania.

W swojej koncepcji Autorzy recenzowanego programu zwracają słuszną uwagę na wspomaganie dziecka w jego wielostronnym rozwoju obejmującym wszystkie sfery osobowości, tj. intelektualną, etyczną, emocjonalną, społeczną, estetyczną i fizyczną. Jest to założenie zgodne z koncepcją wielostronnego kształcenia wybitnego polskiego pedagoga Wincentego Okonia i jego kontynuatorów.

Recenzowany program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* będzie pożyteczny, pomocny i przydatny dla praktyków, głównie dla nauczycieli klas I–III szkoły podstawowej. Program zawiera zagadnienia, które można zaliczyć do innowacyjnych. Zaproponowane przez Autorów propozycje inspirują uczniów do umiejętności uczenia się, motywowania ich do nauki, gospodarowania

własnym czasem, rozwijania myślenia, porządkowania wiedzy, poznawania i pielęgnowania regionalizmu, a także wdrażania do przedsiębiorczości. Podstawą strategii dydaktycznej przyjętej w niniejszym programie jest teoria L. Wygotskiego dotycząca **strefy najbliższego rozwoju**, która jest przestrzenią, w której dziecko spotyka się z dorosłym. Od nauczyciela wymaga zastosowania zindywidualizowanego toku nauczania, rozwinięcia tych umiejętności, które są już gotowe do osiągnięcia. Natomiast niewłaściwy program może spowodować opóźnienie rozwoju dziecka. Z idei strefy najbliższego rozwoju wynikają odpowiedzialne i trudne zadania dla nauczycieli, bowiem dziecko w młodszy wiek szkolnym powinno przebywać w grupie, w interakcji z rówieśnikami w celu kształtowania zachowań społecznych i internalizacji ich w wyższe funkcje psychiczne. Z drugiej zaś strony program nauczania musi być przystosowany do indywidualnych możliwości rozwojowych tkwiących w każdym dziecku. Program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* jest zorientowany w przyszłość, skupia się na tym, co dziecko może osiągnąć jutro, a nie co potrafi zrobić dziś. Ponadto w organizowaniu procesu uczenia się uczniów uwzględnia zarówno czynniki wewnętrzne (tkwiące w dziecku), jak i zewnętrzne (tkwiące w mądrym nauczycielu/dorosłym). Czyli paradoksalnie: nauczyciel pracuje ze wszystkimi dziećmi, ale indywidualizuje wymagania zgodnie z przewidywanymi efektami. Założenie to jest dużą zaletą programu.

Konkludując należy stwierdzić, że wartość założeń recenzowanego programu przejawia się w tym, iż wskazują one na ważne kwestie związane z projektowaniem toku kształcenia, zgodnie z zasadami obecnymi w obszarach różnych teorii kształcenia. Tym samym można przypuszczać, iż przyczyni się on do samokształcenia i refleksji nauczycieli, co stanowi podstawę do świadomego budowania ich osobistych teorii nauczania.

Przedmiotem recenzowanego programu jest sam projekt zmian (metodycznych i organizacyjnych), jak i program zmiany, rozumiany jako innowacja edukacyjna. Program uwzględnia typowe dla innowatyki, specyficzne jego elementy, a m.in. podmiot zmiany (rolę w nim nauczyciela jako innowatora), przedmiot zmiany (zaprojektowane innowacje programowe, metodyczne i organizacyjne), program zmiany (innowacje planowane do wprowadzenia do praktyki szkolnej, oparte na przedmiocie zmian). Można stwierdzić, że przy tym założeniu będzie on urzeczywistniał nowe efekty edukacyjne, co w swojej definicji podkreśla m.in. S. Palka [1988] pisząc, że *innowacja dydaktyczna jest intencjonalnie wprowadzaną zmianą do procesu kształcenia w celu jego ulepszenia*. Zmiany te wg R. Szulca [1980] *powinny mieć charakter modernizacyjny, cechować się świadomością celu i orientacją na jakościowe doskonalenie edukacji*. W tym miejscu pragnę odwołać się do Rozporządzenia MENiS z dnia 9 kwietnia 2002 roku (wraz z późniejszymi zmianami z dnia 24 sierpnia 2011 roku) w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki, w którym definiuje się innowację pedagogiczną jako nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne i metodyczne. Recenzowany program spełnia wymóg jasności i użyteczności na potrzeby praktyki edukacyjnej. Może stanowić również podstawę do realizacji celów badań empirycznych nad jego skutecznością.

Podkreślić należy, że obecnie, zwłaszcza na pierwszych etapach edukacyjnych, potrzebne jest nauczanie oparte na teoriach poznawczych, uruchamiających procesy motywacyjne i wyzwalających wieloraką aktywność uczniów. Recenzowany program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* posiada wszelkie przesłanki do kształtowania nowego typu człowieka, lepiej przystosowanego do wymogów społeczeństwa przyszłości, mającego rozwinięte zdolności uczenia się, wyobraźnię, inwencję, umiejętność w dostosowywaniu się do nowych sytuacji, kreowania nowych pomysłów. Przykłady przedstawionych w programie sytuacji edukacyjnych stwarzają okazję do rozwijania myślenia dywergencyjnego, wielokierunkowego, charakteryzującego się płynnością i oryginalnością. Proponowane zadania w programie kreują postawę badawczą uczniów, pozwalającą mu wykrywać i rozwiązywać problemy, dokonywać wyborów, przejawiać przedsiębiorczość, rozwijać odpowiedzialność, umiejętność samokształcenia.

W recenzowanym programie widoczne są takie kryteria doboru materiału nauczania, jak trafność, łatwość jego opanowania przez dzieci w tym okresie rozwojowym, związek z życiem, przydatność, naukowość, wartość kulturowa i społeczna. Przedmiotowy aspekt programu obejmuje zagadnienia, które dotyczą bardzo ważnych i obecnie priorytetowych umiejętności: uczenia się (w tym

motywowania uczniów do nauki, gospodarowania czasem), rozwijania myślenia i jego porządkowania, poznawania i pielęgnowania regionalizmu, a także wdrażania do przedsiębiorczości.

Autorzy programu słusznie, wychodząc z założenia, że proces uczenia się jest wzmacniany, gdy uczniowie mogą sprawdzać swoje zdolności i wypróbowywać nowe doświadczenia, koncentrują się bardziej na nabywaniu przez uczniów umiejętności odkrywania źródeł, formułowania problemu, testowania hipotez i oceniania skutków, niż na samym opanowywaniu materiału. Właśnie takie podejście do uczenia, tworzone w oparciu o założenia koncepcji humanistycznej, kładzie szczególny nacisk na szanowanie poczucia wolności i własnej wartości, rozwoju wartości, godności, integralności i niepowtarzalności ucznia w procesie edukacji [Combs 1981]. Można zatem pozytywnie ocenić przedmiot programu, którym jest: wspierające środowisko szkolne dla uczniów klas I–III szkoły podstawowej, a co się z tym wiąże, również zmiana sposobu traktowania uczniów przez nauczycieli. Program zakłada świadome i przemyślane kształcenie na terenie szkoły charakteru ucznia, poprzez wychowanie moralne podkreślające znaczenie wartości i odpowiedzialności, kształcenie polegające na eksperymentowaniu, poszukiwaniach opartych na pomysłach uczniów, stawianiu atrakcyjnych dla nich problemów oraz możliwości tworzenia przez nich modeli i hipotez. Warty pozytywnej oceny jest to, iż Autorzy w swej koncepcji przedmiotowej wyraźnie akcentują stwarzanie uczniom możliwości podejmowania działań poznawczych oraz budowanie pomostów pomiędzy wiedzą i rozumowaniem potocznym a naukowym. Projektowane wiadomości i umiejętności są związane z tematyką bliską dziecku i oparte na doświadczaniu poznawania oraz rozumienia świata w sytuacjach codziennych. Szkoła zaś jest miejscem konstruowania wiedzy (a nie tylko jej przyswajania) i miejscem uczenia się, w którym osoba ucząca się pełni aktywną rolę, zatem przedmiot oddziaływań edukacyjnych spoczywa na procesie zdobywania i rozumienia przez ucznia wiedzy.

Zakres przedmiotowy programu koncentruje się także na kulturze narodowej i regionalnej. Zaznaczyć należy, że ze zmiany współczesnego świata i współczesnej kultury wynika wyjątkowa rola edukacji, która w równym stopniu musi uwzględniać zarówno jej szanse, jak i zagrożenia. Istotnym postulatem wydaje się więc uwzględnienie w programach nauczania idei promowania integracji społecznej oraz zachowania i pielęgnowania swego oryginalnego dziedzictwa. Uwzględnienie w recenzowanym programie problematyki edukacji regionalnej podkreśla dydaktyczne znaczenie lokalnego dziedzictwa kulturowego jako niezbędnego elementu tożsamości jednostkowej i społecznej. Pozytywnie należy ocenić zaplanowane w projekcie cele (rozwijanie wiedzy o kulturze własnego regionu i jej związkach z kulturą narodową i europejską, kształtowanie poczucia tożsamości narodowej, rozwijanie wiedzy o historii regionu w powiązaniu z tradycjami własnej rodziny i przekazie międzypokoleniowym tych wartości).

Postawa zwana potocznie przedsiębiorczą przejawia się inicjatywą w podejmowaniu różnorodnych działań, twórczym podejściem do otaczającej rzeczywistości oraz zdolnością do samodzielnego dbania o zaspokojenie własnych potrzeb. Ułatwia współczesnemu człowiekowi kształtowanie środowiska społecznego zgodnie z obranymi przez niego celami, dlatego powinna być kształtowana od najwcześniejszych lat życia dziecka. W programie *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* uwzględniono również elementy kształtowania postawy przedsiębiorczości, takie, które są możliwe do osiągnięcia na etapie rozwoju dzieci z klas początkowych. Dobór tych treści w programie uważam za istotny.

Przedmiotowy materiał nauczania w programie tworzy ustrukturyzowany układ z określonymi powiązaniem i zależnościami między: faktami, pojęciami, teoriami, zasadami i strategiami.

Niewątpliwie program ten będzie motywował nauczycieli do rozwijania swoich kompetencji osobowościowych i społecznych.

Recenzowany program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat*:

1. Zawiera cele ogólne i szczegółowe wychowania i kształcenia.
2. Zawiera treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej wychowania edukacji wczesnoszkolnej.
3. Uwzględnia sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości dzieci.
4. Jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym.

Cele szczegółowe programu odnoszą się do pięciu obszarów i eksponują znaczenie rozwijania umiejętności kluczowych u dzieci:

- W zakresie rozwoju społeczno-moralnego oraz emocjonalnego (m.in. rozwijanie wiary we własne siły i poczucia własnej wartości, rozwijanie umiejętności współpracy i współdziałania w grupie klasowej i w małych grupach zadaniowych, rozwijanie postawy prospołecznej, kształtowanie postaw szacunku do drugiego człowieka, tolerancji i akceptacji wobec „inności”, wychowania do „wartości” i postępowania moralnego, zgodnego z normami społecznymi, kształtowanie postaw racjonalnego radzenia sobie w sytuacjach sukcesu, porażki, konfliktu i wyrabianie odporności emocjonalnej, wdrażanie do oceny i samooceny zachowania);
- W zakresie umiejętności uczenia się (m.in. poznanie celów nauki szkolnej w perspektywie bliskiej i dalszej, rozwijanie umiejętności uczenia się zgodnego z higieną pracy umysłowej, nabywanie umiejętności planowania własnej nauki i aktywnego odpoczynku, rozwijanie umiejętności uczenia się poprzez słuchanie, mówienie, działanie, przeżywanie, rozwiązywanie problemów, doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, ich gromadzenia, analizowania i wykorzystywania, kształtowanie i podtrzymywanie pozytywnej motywacji do uczenia się, wdrożenia do samokształcenia);
- W zakresie rozwoju intelektualnego, m.in. rozwijanie umiejętności myślenia (pojęć, sądów i wniosków), rozwijanie umiejętności myślenia przyczynowo-skutkowego i wdrażania do myślenia naukowego, pobudzanie umiejętności kreatywnych i twórczych, rozbudowanie ciekawości poznawczej, budowanie wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym, kształtowanie i rozwijanie umiejętności matematycznych (posługiwanie się liczbami i obliczeniami rachunkowymi, tj. dodawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie; posługiwanie się metodami matematycznymi w życiu codziennym, praktyczne obliczenia dotyczące kalendarza, zegara, długości, ciężaru, pojemności, pieniędzy, kształtowanie intuicji geometrycznych, kształtowanie umiejętności czytania i pisanie oraz pracy z tekstem, rozwijanie wrażliwości na inne języki i motywowanie do uczenia się języka obcego);
- W zakresie kultury i sztuki (m.in. poznanie dorobku kultury regionalnej, narodowej i europejskiej, kształtowanie postawy patriotyzmu, rozwijanie umiejętności w zakresie percepcji, ekspresji i recepcji sztuki, wprowadzenie w świat wartości estetycznych);
- W zakresie rozwoju fizycznego i bezpieczeństwa, dbania o zdrowie, m.in. rozwijanie aktywności ruchowej (sportowej, rekreacyjnej, zdrowotnej) i ogólnej sprawności fizycznej, rozwijanie świadomości potrzeby ochrony zdrowia, higieny osobistej i higieny codziennego życia, kształtowanie postaw prozdrowotnych.

Realizacja w/w celów programu może w dużym stopniu przyczynić się do osiągnięcia dobrych rezultatów w kształceniu umiejętności i postaw wskazanych w podstawie programowej wśród ogólnych celów kształcenia na tym etapie edukacyjnym.

Podkreślić należy, że Autorzy programu dokładnie wskazują treści i metody stanowiące podstawę do realizacji założonych celów wychowania i kształcenia. Można stwierdzić, że elementy te mogą istotnie przyczynić się do nabywania, porządkowania i wykorzystywania wiedzy, myślenia naukowego, komunikowania się, posługiwania technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, pracy z informacją, uczenia się, pracy zespołowej.

Sugerowane w programie treści są dokładnie opisane, a ich egzemplifikacja znajduje się w bardzo obszernym aneksie. Aneks, stanowiący obudowę dydaktyczną do recenzowanego Programu, zawiera propozycje rozkładów zajęć w poszczególnych latach nauki uczniów klas I–III. Treści kształcenia, zgodnie z Podstawą programową dla edukacji wczesnoszkolnej, pogrupowane zostały następująco: Edukacja polonistyczna, Edukacja matematyczna, Edukacja przyrodnicza, Edukacja społeczna, Edukacja plastyczna, Edukacja muzyczna, Język obcy nowożytny, Zajęcia techniczne, Zajęcia komputerowe, Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna. W obudowie programu zamieszczone są scenariusze zabaw i zajęć z uczniami uwzględniające metody aktywizujące, zawierające propozycje problemów badawczych do samodzielnego rozwiązania przez uczniów. Propozycje te są ciekawe i nowatorskie, inspirują uczniów do szukania nowych rozwiązań. Rola nauczyciela w realizacji przykładowych scenariuszy zawartych w obudowie do recenzowanego programu (w aneksie) sprowadza się do roli eksperta i doradcy, co pozwala uczniom na modyfikowanie swoich pomysłów i zachęca do nauki poprzez doświadczenie.

Materiały zawarte w obudowie programu są czytelne dla jego adresatów, tj. nauczycieli i uczniów. Są oni szczegółowo poinformowani o celach programu i sposobach jego realizacji.

Scenariusze zawierają informacje wstępne, odwołanie do podstawy programowej, szczegółowe cele poznawcze i wychowawcze oraz oczekiwane efekty kształcenia, opis proponowanego przebiegu zajęć i zabaw, proponowane metody i techniki zajęć zespołowych i indywidualnych, a także konieczne do wykorzystania środki dydaktyczne. Tak ułożony materiał dydaktyczny z pewnością będzie przydatny i pomocny nauczycielom edukacji wczesnoszkolnej.

Dużą wartością edukacyjną programu jest zalecenie, jako skutecznych, metod aktywizujących. Autorzy programu *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* szczególne miejsce poświęcili metodzie projektu uzasadniając, iż wdrażanie dzieci w młodszym wieku do działalności projektów grupowych zawiera bogactwo rozmaitych umiejętności, które konieczne są do samodzielnego uczenia się, takich, jak m.in. umiejętność komunikowania się, planowania i organizacji pracy, zespołowego działania, dostrzegania problemów i ich etapowego rozwiązywania oraz gromadzenia informacji z różnych źródeł, porządkowania ich i wykorzystywania. Ważną rolę z punktu widzenia procesu uczenia się dziecka spełnia też wdrażanie do samooceny i oceniania innych, prezentowanie wyników oraz rezultatów indywidualnie i zespołowo na forum klasy (w zakresie odpowiadającym możliwościom dzieci). Innymi wartościowymi dla rozwoju dziecka metodami są w programie metody eksperymentowania, metody zabawowe, a wśród nich drama służąca m.in. rozwijaniu ekspresji słownej, ruchowej, plastycznej, muzycznej, a także metoda sześciu kapeluszy Edwarda de Bono, sprzyjająca głównie stymulowaniu naukowego myślenia dzieci. Sugerowane przez Autorów metody oraz procedury osiągania celów sprzyjają podnoszeniu poziomu refleksji w procesie uczenia się i nauczania uczniów w młodszym wieku szkolnym.

Podkreślić należy i to, że w programie znalazły się dobre i potrzebne przykłady w formie tabel pokazujących, jak rozumieć całą obudowę dydaktyczną.

Bardzo ważnym elementem obudowy dydaktycznej jest zaplanowanie sposobu monitorowania osiągnięć uczniów. Powinno ono sprzyjać respektowaniu zasady indywidualizacji w nauczaniu i stopniowania trudności. Jak podkreślają Autorzy recenzowanego programu „(...) *nauczanie zgodne z możliwościami ucznia, zarówno tego, który potrzebuje dodatkowej pomocy, ale i tego, który przejawia szersze zainteresowania, zdolności poznawcze i ponadprzeciętny potencjał intelektualny, to podstawa sukcesu szkolnego dziecka i satysfakcji nauczyciela (...)*”.

W celu sprawdzania wiadomości i umiejętności, nauczyciel może korzystać z kart pracy (kart badania umiejętności) zawartych w programie. Autorzy sugerują, że również nauczyciel, zgodnie z zakresem treści wynikającej z rozkładu materiału, może samodzielnie przygotować podobne narzędzia, ale może też wykorzystywać do tego celu karty z dostępnych materiałów metodycznych.

Na podkreślenie zasługuje intencja Autorów programu doceniająca rolę samodzielnej oceny osiągnięć przez dziecko i sugestii stwarzania sytuacji i możliwości do samopoznania się, samokontroli

i samooceny. W programie *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* wdrażanie do samooceny stanowi ważny element samodzielnego uczenia się, dlatego Autorzy zachęcają nauczycieli kształcenia zintegrowanego, aby „*jak najczęściej stwarzali takie sytuacje edukacyjne, w których dziecko będzie miało okazję samodzielnie kontrolować siebie i oceniać swoje osiągnięcia*”.

Dużym walorem recenzowanego programu jest ściśle powiązanie w nim szczegółowych osiągnięć z treściami podstawy programowej, jak również z treścią scenariuszy załączonych w aneksie. Inną zaletą programu jest możliwość jego modyfikowania, co daje podstawę do swobodnego podejścia, ale zgodnego z możliwościami i potrzebami uczniów.

Za mocne strony programu nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* można uznać:

- nowoczesność jego założeń;
- kształcenie kompetencji kluczowych uczniów;
- uwzględnienie zasady indywidualizacji zadań i samokontroli procesu uczenia się;
- spójność celów ogólnych, szczegółowych z propozycjami ich osiągnięcia;
- położenie nacisku na rozwijanie umiejętności oceniania i samorealizacji.

Recenzowany program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* jest poprawny pod względem metodycznym i merytorycznym, znajdują się w nim zagadnienia, które są innowacyjne, zwłaszcza umiejętności uczenia się (w tym motywowania uczniów do nauki, gospodarowania czasem), rozwijania myślenia i jego porządkowania, poznawania i pielęgnowania regionalizmu, a także wdrażania do przedsiębiorczości. Na pewno przyniesie korzyść dla praktyki edukacyjnej. Można stwierdzić, że nauczyciele realizujący program otrzymają wszystkie materiały potrzebne im do obudowy dydaktycznej realizowanego programu.

Recenzowany program, co należy ocenić pozytywnie, zawiera podstawowe informacje dotyczące aspektu wychowawczego:

- założeń, na jakich został oparty program wychowawczy;
- podstaw prawnych, które zostały wzięte pod uwagę przy jego konstruowaniu;
- wartości, na jakich opiera się program wychowawczy oraz sposób ich wyłonienia;
- uczestników realizacji programu (nauczyciele, uczniowie, rodzice, instytucje w regionie);
- podstaw teoretycznych (głównie związanych z rozumieniem etapów rozwojowych dziecka);
- kierunków pracy wychowawczej.

Cele strategiczne programu wychowawczego dotyczą: kształtowania i modelowania postaw, umiejętności, preferowanych wartości i zachowań, a także wiedzy i samoświadomości, która jest potrzebna dziecku w młodszym wieku szkolnym do dobrego funkcjonowania na poziomie społeczno-emocjonalnym. Cele programu odwołują się do czynników wynikających z kultury ogólnospołecznej i tradycji regionu, do potrzeb społeczności i specyfiki funkcjonowania środowiska lokalnego.

W programie wyróżnione zostały następujące rodzaje świąt i uroczystości: historyczne, kalendarzowe, religijne, rodzinne, lokalne/regionalne. Są one przedstawione klarownie i dotyczą m.in. takich kręgów tematycznych, jak:

- Organizacja zespołu klasowego (m.in. następujące obszary tematyczne: Wzajemne poznanie się; Wdrażanie uczniów do właściwego funkcjonowania w klasie i szkole; Poznanie szkoły oraz jej otoczenia; Poznanie pomieszczeń szkoły oraz jej pracowników; Urządzanie sali lekcyjnej);
- Obchody świąt i uroczystości (m.in. następujące obszary tematyczne: Uroczyste rozpoczęcie roku szkolnego; Ślubowanie oraz pasowanie na ucznia klasy I; Dzień Edukacji Narodowej; Dzień

Pluszowego Misia; Zabawa Andrzejkowa; Święto Niepodległości Polski; Spotkanie z Mikołajem; Wigilia klasowa; Zabawa karnawałowa; Dzień Babci i Dziadka – integracja międzypokoleniowa; Powitanie wiosny – Dzień Zdrowego Odżywiania; Tradycje Wielkanocne; Rocznica Uchwalenia Konstytucji 3. Maja; Dzień Dziecka – Dniem Sportu Szkolnego; Festyn szkolny – Dzień Rodziny; Zakończenie roku szkolnego, udział w uroczystości zakończenia roku szkolnego dla klas I–III).

- Wycieczki przedmiotowe i krajoznawcze (m.in. następujące obszary tematyczne: centrum zabaw sprawnościowych dla dzieci; supermarket; kulię; zwiedzanie najważniejszych zabytków miasta; straż pożarna – zapoznanie ze specyfiką pracy strażaków; wycieczka regionalna; zwiedzanie parku etnograficznego).

Ponadto uwzględnione zostały inne obszary, takie jak: Kształtowanie postaw społeczno-obywatelskich; Współpraca z rodzicami; Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów – indywidualizacja procesu nauczania i wychowania; Rozwijanie postaw prozdrowotnych.

Taka kategoryzacja może stanowić dobrą okazję do integrowania środowiska szkoły, a także włączania środowiska lokalnego w działania szkoły oraz stwarza możliwości wychowawcze (do kształtowania postaw tolerancji, szacunku, odpowiedzialności, umiejętności pracy w zespole, integracji środowiska klasowego, szkolnego i lokalnego, rozbudzania zainteresowań kulturą, tradycją) i in.

W programie umiejętnie i w sposób naturalny połączono intencje oraz propozycje działań związanych z kształceniem praktycznych umiejętności z wychowaniem. Wychowanie rozumiane jest tu przede wszystkim jako kształtowanie odpowiednich postaw – przedsiębiorczości i działania zespołowego.

Pozytywnie należy ocenić to, iż program uwzględnia:

- potrzeby i możliwości rozwojowe (poznawcze, emocjonalne, duchowe i społeczne) uczniów (w młodszym wieku szkolnym);
- podstawowe aspekty wychowania (wspomaganie rozwoju – poprzez realizację funkcji poznawczej, budowanie tożsamości indywidualnej, integracji społecznej w klasie szkolnej i w regionie; kształtowanie postaw tolerancji, otwartości, szacunku dla ludzi, świata przyrody i kultury).

Konkluzja:

Z pełnym przekonaniem rekomenduję dla praktyki edukacyjnej program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* jako innowacyjny. Szczególnymi walorami merytorycznymi, dydaktycznymi i wychowawczymi wskazującymi uzasadnienie rekomendacji są:

1. Zgodność projektowanego toku kształcenia z zasadami obecnymi w obszarach współczesnych teorii kształcenia.
2. Kreowanie postawy badawczej uczniów, pozwalającej mu w procesie uczenia się wykrywać i rozwiązywać problemy, dokonywać wyborów, przejawiać przedsiębiorczość, rozwijać odpowiedzialność, umiejętność samokształcenia.
3. Stwarzanie uczniom możliwości podejmowania działań poznawczych oraz budowanie pomostów pomiędzy wiedzą i rozumowaniem potocznym a naukowym.
4. Rozwijanie wiedzy o kulturze własnego regionu i jej związkach z kulturą narodową i europejską, kształtowanie poczucia tożsamości narodowej, rozwijanie wiedzy o historii regionu w powiązaniu z tradycjami własnej rodziny i przekazie międzypokoleniowym tych wartości.
5. Założenie postawy refleksyjności od nauczycieli korzystających z programu, dającej możliwość jego modyfikowania zgodnie z indywidualnymi potrzebami i możliwościami uczniów.
6. Okres wdrażania (w tym testowania) recenzowanego programu w szkołach objętych pilotażem powinien objąć cały cykl kształcenia w kl. I–III.

Prof. zw. dr hab. Bożena Muchacka
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Instytut Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej

WSTĘP

Ogólne tendencje we współczesnej edukacji a założenia programu *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat*

Szybkie i wielopłaszczyznowe zmiany zachodzące w świecie globalnym stawiają przed edukacją odpowiedzialne zadania. Słuszne wydaje się twierdzenie, że o edukacji należy mówić w aspekcie przyszłości, w wymiarze tego, co będzie, ale nie można zapomnieć, że przyszłość zaczyna się dziś. Zatem współczesne rozważania o edukacji mają sens przede wszystkim w uczeniu się dla przyszłości, która oczekiwać będzie zdolności kreowania pomysłów i rozwiązywania nietypowych problemów.

Otwarcie się placówki oświatowej na zmiany, konstruktywne doskonalenie pracy w zakresie dydaktycznym i wychowawczym to istotne przesłanki dla szkoły, rozumianej jako refleksyjna organizacja ucząca się, postulująca rozwiązania innowacyjne.

J. Szempruch uważa, że szkoła podstawowa, chcąc sprostać wymaganiom europejskim, musi uczyć spostrzegania zjawisk odkrywania, analizowania, interpretowania faktów, zadawania pytań¹. Wymaga to optymalizowania działań edukacyjnych, w których aktywność poznawcza dziecka ukierunkowana winna być na rozwój samodzielności. Kształtowanie odpowiednich postaw w poszukującej strategii kształcenia jest koniecznością edukacyjną. Zaś odejście od wzorów adaptacyjnego nauczania na rzecz zaangażowania dziecka w poczucie sprawstwa oraz kreowania roli ucznia i jego podmiotowej aktywności odpowiada wymaganiom edukacji dla przyszłości.

Współcześnie uważa się, że najważniejszą przesłanką dydaktyki jest nauczyć ucznia uczyć się², ponieważ jest to nadrzędna umiejętność, która pozwoli funkcjonować w koncepcji „uczenia się przez całe życie”. Zastąpienie **pasywności** dzieci w procesie kształcenia **aktywnością** – doprowadzi do zamiany w ich pozytywnym funkcjonowaniu. Rozwijanie myślenia poprzez doskonalenie operacji myślowych (analizy, syntezy, porównania, abstrahowania i uogólniania) odpowiednio do rozwoju dziecka da solidną podstawę do kształtowania pojęć i rozumowania.

W społeczeństwie wiedzy wzrasta znaczenie zasobów i kompetencji ludzi, a główne czynniki związane z konkurencyjnością gospodarki to wytwarzanie wiedzy i wiedza pracowników. Generuje to niespotykane dotąd potrzeby oświatowe – szkoła ma być miejscem konstruowania wiedzy, jej odkrywania oraz przetwarzania informacji, bo wiedza staje się ważną społeczną wartością i kapitałem społecznym, mającym wpływ na innowacyjność gospodarki. Te przesłanki są punktem wyjścia do uznania, że w edukacji istotne jest rozwijanie potrzeb i zainteresowań poznawczych uczniów, ich motywacji i chęci do nauki oraz kształtowanie siebie w kontaktach społeczno-kulturowych. Rozwijanie i porządkowanie myślenia w procesie dydaktycznym w akceptującym dialogu i na temat, uczy kierowania uwagą, generowania pomysłów i kreatywności. Z całą pewnością umiejętność działania w grupie i komunikowania się w relacjach międzyosobowych, postawy przedsiębiorcze oraz wkład ucznia w uczenie się, zarządzania swoim czasem – to elementy, które wpisują się w wizję edukacji programu *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat*.

---

¹ J. Szempruch, *Nauczyciel w zmieniającej się szkole. Funkcjonowanie i rozwój zawodowy*, Forze, Rzeszów 2001, s. 186.

² A. Ćwikliński, *Poszukująca strategia kształcenia [w:] Teoria i praktyka kształcenia w dialogu i perspektywie* (red.) A. Karpińska, TRANS HUMANA, Białystok 2013, s. 165.

1. PROGRAM *EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT* W KONTEKŚCIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH – I etap edukacyjny: klasy I–III **edukacja wczesnoszkolna**

Opracowując program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* odwołano się do konkretnych zapisów obowiązującej Podstawy Programowej, która określa specyfikę pracy w klasach I–III i wskazuje wymagania ogólne ujęte w cele kształcenia oraz treści nauczania.

Wzięto także pod uwagę zadania szkoły odnośnie edukacji wczesnoszkolnej, ale nie bez znaczenia była także perspektywa zadań edukacyjnych II etapu szkoły podstawowej. Szczególne znaczenie miały zapisy Podstawy Programowej wskazujące sens oraz główny fundament kształcenia ogólnego sformułowany w następujący sposób: podstawę wykształcenia stanowi kształcenie ogólne na różnych szczeblach edukacji szkolnej. Na tej podstawie założono, że opanowanie podstawowych (elementarnych) umiejętności w zakresie wdrażania do samodzielnego uczenia się dzieci w młodszym wieku szkolnym zaowocuje ich lepszym przygotowaniem do dalszej edukacji.

Edukacja na I etapie szkoły podstawowej osadzona jest w ciągłości i systematyczności procesu, który rozpoczęty jest w przedszkolu i będzie kontynuowany w klasach IV–VI. Harmonijny rozwój dziecka w sferach: intelektualnej, etycznej, społecznej, emocjonalnej i fizycznej na etapie kształcenia zintegrowanego pozwala na opanowanie wiadomości i nabywanie umiejętności oraz kształtowanie postaw, które będą punktem wyjścia do przedmiotowego nauczania w klasach IV–VI szkoły podstawowej. W kształceniu zintegrowanym rozłożonym na 3 lata nauki szkolnej zakłada się, że wiadomości i umiejętności ucznia w kolejnych klasach będą poszerzane i pogłębiane, a postawy wobec siebie, drugiego człowieka, świata przyrody i kultury oraz społeczeństwa będą kształtowane i rozwijane.

2. OGÓLNE CELE KSZTAŁCENIA NA ETAPIE EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ UJĘTE W PROGRAMIE *EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT*

Celem ogólnym kształcenia na I etapie edukacji szkolnej jest wspomaganie dziecka w wielostronnym rozwoju obejmującym następujące sfery osobowości: intelektualną, etyczną, emocjonalną, społeczną, estetyczną i fizyczną. Stopniowe nabywanie wiadomości i umiejętności powinno być związane z tematyką bliską dziecku i oparte na doświadczeniu poznawania oraz rozumienia świata w sytuacjach codziennych.

Integracja procesów nauczania i wychowania umożliwi życie w zgodzie z samym sobą, z drugim człowiekiem i przyrodą. Wdrażanie dziecka na miarę jego rozwoju moralnego do odróżniania dobra i zła, a także rozwijanie świadomości społecznej przynależności oraz rozumienie konieczności dbania o przyrodę to ogólne kierunki realizacji aktualnie obowiązującej Podstawy Programowej edukacji wczesnoszkolnej, która daje fundament do kształcenia na II etapie edukacji (w klasach IV–VI szkoły podstawowej).

Na podstawie celów kształcenia ogólnego i treści nauczania na etapie edukacji wczesnoszkolnej sprecyzowane zostały efekty kształcenia zgodnie z europejskimi ramami kwalifikacji. Deskryptory efektów pogrupowane są w trzy zakresy, tj. wiedza, umiejętności i postawy.

W efektach kształcenia Programu *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* znajdują się zagadnienia, które są innowacyjne, a dotyczą one: **umiejętności uczenia się** (w tym motywowania uczniów do nauki, gospodarowania czasem), **rozwijania myślenia i jego porządkowania, poznawania i pielęgnowania regionalizmu**, a także **wdrażania do przedsiębiorczości**.

3. UZASADNIENIE CELOWOŚCI ZAKRESÓW INNOWACJI W PROGRAMIE *EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT*

3.1. Uczmy się uczyć

Przyjmując, że opanowanie na miarę możliwości rozwojowych umiejętności uczenia się dziecka w klasach I–III stanowi bazę do jego samodzielnego uczenia się w dalszej edukacji, w Programie ważne miejsce zajmuje celowe i systematyczne wdrażanie uczniów do samodzielnej pracy umysłowej.

L. Wytyczak uważa, że już w młodszym wieku szkolnym należy uczyć uczniów „umiejętności racjonalnego i samodzielnego uczenia się, aby byli przygotowani do podjęcia kształcenia na wyższym poziomie”³. Nadrzędna idea Raportu J. Delorsa, *Edukacja, jest w niej ukryty skarb* opiera się na przekonaniu, że uczymy się po to, aby być, aby wiedzieć, działać i żyć wspólnie⁴. Wynika z niej, że uczenie się jest nieodłącznym elementem ludzkiego życia. Jest to złożony proces o wieloaspektowym wymiarze, który będzie efektywny wtedy, gdy wdrażanie do samodzielnego uczenia się stanie się głównym, wiodącym celem także edukacji elementarnej. J. Flanz, pisząc o optymalnym czasie rozpoczęcia z dziećmi nauki samodzielności w pracy umysłowej, podaje argumenty, że w społeczeństwie wiedzy pracę nad kształtowaniem takich postaw powinno się podejmować „nie tylko w pierwszych latach nauki szkolnej, ale (...) w przedszkolu”⁵. Stopniowe nabywanie umiejętności uczenia się powinno być oparte na aktywności dzieci i ich działaniach podmiotowych. „Aby uczyć uczenia się, trzeba przyjąć taką koncepcję kształcenia, która umożliwi uczniom nie tylko zdobycie wiedzy i umiejętności programowych, ale także wiedzy i umiejętności o sposobach uczenia się”⁶.

Tematyka wdrażania do samodzielności uczenia się dzieci jest ważnym elementem kształtowania ich postaw proedukacyjnych. Uczenia się trzeba uczyć, budując motywację, wskazując cel pracy, wzmacniając wolę pracy umysłowej, pokazując sposób pracy i wdrażając do rozsądnego gospodarowania czasem. Duże znaczenie mają także warunki zewnętrzne pracy umysłowej ucznia, organizacja miejsca do nauki, znajomość podstawowych zasad higieny pracy umysłowej i klimat emocjonalny.

Dbłość nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej o uczenie technik zapamiętywania, stosowanie ćwiczeń powodujących wzrost koncepcji uwagi, utrwalanie nawyku systematycznej pracy to istotne elementy bezpośrednio sprzężone z umiejętnością uczenia się dziecka.

Projektowanie sytuacji edukacyjnych zachęcających do stawiania pytań, poszukiwania odpowiedzi w zaangażowanym działaniu dzieci to warunki niezbędne dla edukacji, która inspiruje procesy samodzielnego uczenia się oparte na samokontroli i samoocenie.

---

³ L. Wytyczak, *Z problematyki wdrażania uczniów do samokształcenia w procesie nauczania*, Wydawnictwo WSP, Rzeszów 1977, s. 14.

⁴ J. Delors (red.) *Edukacja, jest w niej ukryty skarb*, Wydawnictwo UNESCO, Warszawa 1998.

⁵ J. Flanz, *Wdrażanie dzieci do samokształcenia – aspekty teoretyczne i praktyczne*, akAplit, Toruń 2008, s. 39.

⁶ B. Oelszlaeger, *Jak uczyć uczenia się? Środki i metody kształcenia samokontroli i samooceny w edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007, s. 8.

Wdrażanie dzieci do umiejętności uczenia się może być prowadzone z sukcesem, jeśli zaangażowani w ten długofalowy proces będą nauczyciele, dzieci i ich rodzice. Ścisła współpraca z domem rodzinnym jest konieczna, aby rodzice zapewнили dziecku niezbędne warunki do nauki, wspierali je w uczeniu się, byli zainteresowani życiem szkolnym dziecka i tworzyli akceptujący klimat dla intelektualnego wysiłku, oraz rozumieli zasadniczy cel pracy szkolnej – dziecko uczy się, aby umieć.

3.2. Uczymy się myśleć – przygotowanie do myślenia naukowego

Kształtowanie elementarnych umiejętności koniecznych do tego, aby samodzielnie się uczyć na etapie klas początkowych jest związane przede wszystkim z planowaniem pracy, umiejętnością pozyskiwania informacji z różnych źródeł oraz z opracowaniem materiału. Zdobywanie wiedzy i nabywanie umiejętności odbywa się poprzez działalność poznawczą, praktyczną i badawczą. Chociaż realizowana jest ona pod kontrolą nauczyciela, to niezależność dziecka na miarę jego rozwoju objawiająca się jego samodzielnością jest możliwa w oparciu o rozwijanie myślenia.

Umiejętności myślenia można się nauczyć⁷. Edward de Bono twierdzi, że myślenie jest umiejętnością, która pozwala skutecznie posługiwać się swoim umysłem i korzystać z potencjału inteligencji. Badacz uważa, że szkoła uczy wyłącznie myślenia reaktywnego, ujętego w schemat: masz coś – co o tym myślisz? W życiu zaś potrzebne jest myślenie aktywne, myślenie dla działania, w którym dokonujemy wyborów i podejmujemy decyzje⁸.

Promowanie myślenia konstruktywnego wyzwala innowacyjne i twórcze aspekty myślenia. Takie myślenie ściśle wiąże się z postawą czynną i aktywnością. W rozwijaniu umiejętności myślenia kluczową rolę odgrywa motywacja. Pobudzając motywację dzieci w młodszym wieku do myślenia nauczyciel musi wiedzieć, że cel ten osiągnie tylko wtedy, gdy myślenie będzie „przyjemne, urozmaicone, wesołe, musi być niemal zabawą”⁹. Warto zwrócić uwagę na jeszcze inny aspekt psychologiczny rozbudzania motywacji do myślenia, z którego wynika, że poziom motywacji zależy od poczucia sukcesu dziecka: ucząc dzieci myślenia należy dbać o dyscyplinę czasu pracy i dyscyplinę dotyczącą tematu, która pozwoli efektywnie i rozmyślnie wykorzystać czas przeznaczony na zadanie, ale przy tym nie krępować myślenia schematem i sztywnymi regułami¹⁰.

W programie *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* założono, że metoda E. de Bono sześciu myślowych kapeluszy jest wartościowa, bo uczy koncentracji na jednym rodzaju myślenia w konkretnej sytuacji. Autor tej koncepcji uzasadnia, że metody „sześciu kapeluszy” można uczyć już 6-latków, dokonując pewnych uproszczeń, i rozpoczynać od stosowania „kapeluszy” pojedynczo. Prosta forma, przykłady bliskie dziecku i ćwiczenia na miarę rozwoju umysłowego, dają dobre rezultaty już z dziećmi najmłodszymi.

Uczenie się myślenia „kapeluszkowego” jest szansą różnicowania poziomów w nauczaniu, bo np. od 6-latków nie można wymagać sekwencyjnego używania kapeluszy, ani określania celów, czy przewidywania konsekwencji, ale jeśli jest w zespole klasowym grupa uczniów zdolnych, to i w te zakresy myślenia można wchodzić stopniowo i systematycznie je doskonalić.

---

⁷ R. Fisher, *Uczymy jak myśleć*, WSiP, Warszawa 1999.

⁸ E. de Bono, *Naucz swoje dziecko myśleć*, Wydawnictwo PRIMA, Warszawa 1998.

⁹ Tamże, s. 27.

¹⁰ Tamże, s. 30.

Opierając myślenie dzieci młodszych na postrzeganiu (percepcji) świata, uzasadnione wydaje się, żeby świadomie kierować ich spostrzeżeniami i uczyć obserwowania otaczającej rzeczywistości.

Chociaż dydaktycy udowadniają, że nauczanie z wykorzystaniem strategii emocjonalnej przynosi dobre efekty to należy baczyć na to, aby wybory i decyzje nie były podejmowane wyłącznie pod wpływem emocji i przeżyć. Myślenie porządkowane „kapeluszami” pozwala tak organizować świat w umyśle dziecka, żeby fakty i emocje miały w nim właściwe miejsce. „Wkładając kapelusz” („myślową czapkę”) dziecko kojarzy go z rolą określoną kolorem. Uczy to dyscyplinowania umysłu i jest wskazówką do sterowania uwagą w konkretnym typie myślenia.

Gromadzenie informacji (danych, faktów, liczb itp.) to domena **białego** kapelusza. Emocje, przeżycia, intuicja, przeczucia eksponowane są w kapeluszu **czerwonym**. Myślenie oceniające, osądające, wyrażające opinie charakteryzują kapelusze **czarny** i **żółty**, z tym że w czarnym uruchamia się myślenie krytyczne (które chroni przed błędami), a żółty skłania do szukania korzyści, zalet i dobrych stron rozwiązania. Kapelusz **zielony** należy włożyć do myślenia twórczego, do rozwiązań kreatywnych i konstruktywnych, dających pomysły alternatywne – uruchamia się wtedy myślenie aktywne. Kierowania procesem myślenia uczymy w kapeluszu **niebieskim**, bo pozwala on zastanowić się nad organizacją pracy myślowej.

Nauczyciel może wykorzystywać metodę de Bono albo sporadycznie, albo w zestawach, ale też w czynnościach zaplanowanych i usystematyzowanych. Myślowe kapelusze w niczym nie ograniczają nauczycieli – wręcz przeciwnie, mogą oni według swojego pomysłu układać je w rozmaite zestawy, w zależności od celu, jaki chcą osiągnąć, możliwości rozwojowych dzieci i tematyki zajęć. Używanie kapeluszy pojedynczo czy w krótkich sekwencjach zajęć, w małych zestawach lub wykorzystywanie ich systematycznie przy rozwiązywaniu problemów jest ważnym przedsięwzięciem metodycznym na etapie edukacji wczesnoszkolnej, bo wdraża uczniów do samodzielnego myślenia.

Chcąc, aby współczesna szkoła była miejscem konstruowania wiedzy (a nie tylko jej przyswajania) i miejscem uczenia się, w którym osoba ucząca się pełni aktywną rolę, akcent powinno się kłaść na proces zdobywania i rozumienia przez ucznia wiedzy. Rozpatrując uczenie się jako konstruowanie wiedzy, z perspektywy psychologii motywacji ważne jest, aby dzieci odczuwały zadowolenie z tego, iż dokonały postępów w procesie rozumienia i że przyczyną sukcesów jest ich własny wysiłek i ich własne zdolności¹¹, które są rozwijane poprzez troskę nauczyciela o uporządkowany przebieg zdarzeń edukacyjnych, zainteresowanie się uczniem i jednoznacznie określone wobec nich oczekiwania.

Rozbudzenie entuzjazmu dla wiedzy i rozwijanie pasji badawczych u dzieci młodszych wiąże się z twórczą edukacją opartą na doświadczeniu, stawianiu pytań, obserwowaniu i dokumentowaniu oraz szukaniu prostych zależności i odpowiedzi: dlaczego?, jak jest?, co się stanie?, co by było, gdyby? Takie właśnie podejście jest prezentowane w programie *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat*, ponieważ rozwija ono umiejętności uczenia się, daje bodźce do pozytywnej motywacji i stymuluje postawy myślenia naukowego poprzez umiejętność formułowania wniosków w oparciu o obserwacje empiryczne, dotyczące przyrody i społeczeństwa, czy też wykorzystywaniu wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywanie problemów na miarę dziecka z klas I–III.

---

¹¹ G. Mietzel, *Psychologia dla nauczycieli. Jak wykorzystywać teorie psychologiczne w praktyce dydaktycznej*, GWP, Gdańsk 2009, s. 54.

3.3. Dziedzictwo kulturowe regionu – wartością edukacyjną

W dobie globalizacji, która niesie szanse i zagrożenia, należy szczególnie dbać o kulturę narodową i regionalną. Wydaje się, że obecnie najbardziej wartościowe i słuszne rozwiązania w edukacji związane są z glokalizacją, która łączy procesy globalne, ale wspomaga także rozwój regionów. Kultura regionalna, rozumiana jest jako „zbiór wzorców postępowania i wytworów kultury symbolicznej, które utożsamiane są z określonym regionem przez ludzi, którzy go zamieszkują i dla których mają one istotną wartość¹². Pielęgnowanie i świadoma dbałość o własną – odmienną od innych – kulturę regionalną przez społeczność lokalną pozwalają kultywować i „ocalić od zapomnienia”.

Wspólnota ludzi, wzajemna ich bliskość, znajomość sąsiadów, specyfika środowiska przyrodniczego, szacunek do dóbr kultury, dbałość o tradycje i zwyczaje pozwalają dziecku w procesie jego uspołeczniania wrastać w kulturę najbliższego otoczenia, rozumieć ją i cenić. Poznawanie kultury regionalnej, identyfikowanie się z nią i podejmowanie działań na rzecz jej rozwoju to aktualne i ważne wyzwania dla współczesnej edukacji.

Ciekawość poznawcza dzieci w młodszym wieku szkolnym uzasadnia, że treści dotyczące regionalizmu z powodzeniem można realizować w edukacji wczesnoszkolnej. Dodatkowym, ale istotnym argumentem jest fakt, że najbliższe otoczenie dziecka to środowisko społeczno-przyrodnicze, w którym mieszka i w którym znajduje się szkoła. Zatem, podstawowa zasada nauczania – stopniowanie trudności – rozwinięta w regułach: od bliskiego do dalekiego, od łatwego do trudnego, od znanego do nieznanego jest tu respektowana w sposób naturalny.

Rozbudzanie w dzieciach z klas I–III szkoły podstawowej wrażliwości na kulturę regionu, angażowanie ich w poznawanie dziedzictwa kulturowego pozwala kształtować osobistą tożsamość „ja” i tożsamość społeczną – „my”. H. R. Schaffer mówi jeszcze dodatkowo o tożsamości kulturowej wynikającej z pełnienia przez jednostkę ról społecznych (w rodzinie i w szkole oraz ról obywatelskich), które uczą samodzielnego radzenia sobie z wyzwaniami życia¹³ – w pełnienie ról społecznych dzieci wdrażane są poprzez wychowanie w rodzinie i w szkole.

Edukacja regionalna ma na celu chronienie i przechowywanie wartości kulturowej wspólnoty, kształtuje świadomość bogactwa kultury, daje poczucie dumy z jej wartości, uczy szacunku dla języka, tradycji, zwyczajów i obyczajów.

Realizacja treści edukacji regionalnej odbywa się w powiązaniu z krajobrazem, zabytkami kultury duchowej i materialnej, architekturą, gwarą lub dialektem miejscowym, folklorem, legendami, historią, sztuką ludową, wiedzą o ważnych (znaczących) osobach i wydarzeniach, obcowaniem z przyrodą i społeczną obyczajowością. Ważne znaczenie dla wychowania w poczuciu łączności z regionem ma też przekaz międzypokoleniowy¹⁴ i bezpośrednie relacje dzieci z osobami starszymi.

W programie *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* aspekt łączności międzypokoleniowej został znacząco wyeksponowany. Obserwowany trend starzenia się społeczeństw na świecie oraz w Polsce jest faktem i istnieje pilna konieczność nabywania umiejętności bezkonfliktowego życia w „inności” i „różnicy”, która wymaga kompromisu, dialogicznej komunikacji, otwartości oraz sztuki słuchania. Kształtowanie pozytywnych postaw dzieci wobec osób starszych to sposób na przemodelowanie percepcji starości i odejście od pejoratywnych stereotypów zakorzenionych w naszym polskim społeczeństwie. Akcentowanie pozytywnych stron wieku dojrzałego, docenianie w seniorach „społecznej siły wsparcia dla rodziny”, dbanie o pamiętki

---

¹² S. Kowalik, *Społeczność lokalna a kultura regionalna* [w:] *Edukacja regionalna* (red.) A. W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 22.

¹³ H. R. Schaffer, *Psychologia dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 44.

¹⁴ J. Nikitowicz, *Edukacja regionalna na pograniczach* [w:] *Edukacja regionalna* (red.) A. W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 106.

i wspomnienia, dają dziecku poczucie stabilizacji, trwałości i łączności z rodziną oraz uczą, że wiek dojrzały może być pogodnym, aktywnym (choć mającym swoje ograniczenia) okresem życia. Spojrzenie w edukacji dzieci na seniorów z perspektywy psychologiczno-aksjologicznej pozwoli przywrócić im godne miejsce w społeczeństwie, a tym samym łagodzić lub niwelować dyskryminację osób ze względu na wiek, co dobrze koresponduje z przyjętą przez rząd Polski polityką senioralną.

Wychowawczy aspekt pozytywnych relacji międzypokoleniowych polega na przekazywaniu i przyjmowaniu przez dzieci od starszego pokolenia norm postępowania, wzorów obyczajowości i wiedzy o przyszłości rodziny oraz kultywowanie dziedzictwa kulturowego przodków.

W prezentowanym programie proponujemy, aby na zagadnienie regionalizmu spojrzeć także w kategoriach pogranicza (terytorialnego, inności, zróżnicowania), sąsiedztwa, narodowości, języka, wyznania, etnograficznego czy kulturowego. Wyrobienie świadomości, że pogranicze dotyczy wielu wymiarów życia umożliwia zrozumienie i poznanie siebie oraz zachowań i racji innych ludzi, także uczy współpracy i współistnienia w pokoju.

Konkludując, w założeniach programowych przyjęto, że region jest ważną przestrzenią edukacyjną.

3.4. Kształtowanie i rozwijanie postaw przedsiębiorczych

W ramach innowacyjności programu *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* uwzględniono również elementy kształtowania postawy przedsiębiorczości takie, które są możliwe do osiągnięcia na etapie rozwoju dzieci z klas początkowych.

Przedsiębiorczość rozumiana jest w programie jako zdolność do tego, żeby być przedsiębiorczym, posiadać ducha inicjatywy, być obrotnym, rzutkim i zaradnym, skorym do podejmowania różnych spraw, pomysłowym¹⁵.

Pośród nadrzędnych celów, wyzwań i oczekiwań stawianych przez edukacją współczesną znajduje się nowa jakość w wychowaniu – edukacja do przedsiębiorczości. Zakłada się, że na różnych poziomach kształcenia kształtowanie postaw przedsiębiorczych, opartych na uczeniu się przez działanie, zaowocuje przygotowaniem do życia zawodowego i społecznego na miarę oczekiwań przyszłości.

Proaktywne zachowania można już rozwijać u dzieci przedszkolnych ucząc ich zaradności i chęci do działania, poprzez dbałość o wspieranie ich ciekawości w poznawania świata.

W klasach edukacji wczesnoszkolnej w procesie socjalizacji oraz kreowania otwartości na środowisko i aktywności na rzecz najbliższego otoczenia jest szansa i spore możliwości nabywania postaw autokreacji. Dzieci poznając świat uczą się go rozumieć, a przez to są gotowe do inicjatyw, lepiej rozumieją innych, wykazują wiele pomysłowości. Uczenie się przedsiębiorczości odbywa się poprzez kontakty z innymi osobami, poprzez działanie, wymianę informacji, rozmowy, poszukiwanie rozwiązań, odkrywanie i szukanie lepszych propozycji rozstrzygnięć problemów.

Przedsiębiorczość wspomaga rozwój dziecka poprzez nabywanie umiejętności komunikowania się, zgodną pracę w zespole, rozwijanie kreatywności i myślenia. W klasach I–III nie bez znaczenia jest także umiejętność radzenia sobie w sytuacjach nowych, korzystanie z informacji pochodzących z różnych źródeł oraz prezentowanie własnej pracy, czy też obrona własnego zdania.

---

¹⁵ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, T. II, PWN, Warszawa 1985, s. 968.

Zagadnienia te korespondują z wyrabianiem określonych cech charakteru dziecka w oparciu o jego inicjatywę, poprawną komunikację, chęć współpracy z innymi oraz umiejętność organizacji pracy i odpowiedzialność.

Umiejętności przedsiębiorcze uwidocznione są w sposobie zachowania ucznia, w jego postawie zaangażowania i pozytywnym nastawieniu. Planowane przez nauczyciela cele rozwijania wyobraźni dzieci, wykorzystywania ich potencjału intelektualnego, uczenie samopoznawania (znajomość mocnych stron i świadomości wad) oraz rozumienia co?, jak?, dlaczego? w dochodzeniu do wiedzy o świecie to zadania synergiczne splecione z postawami przedsiębiorczymi.

Wdrażanie do zadań nietypowych i nowych uczy kreatywnego projektowania, generowania pomysłów oraz dokonywania wyborów (czasem też uczenia się na błędach), dlatego praca metodami aktywizującymi jest uzasadniona w rozwijaniu pomysłowości gospodarczej i społecznej uczniów w młodszym wieku szkolnym.

4. PSYCHOPEDAGOGICZNE PODSTAWY PROGRAMU *EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT*

4.1. Podstawy psychologiczne

Rozwój dziecka w młodszym wieku szkolnym stanowi główne odniesienie dla programu *Edukacja dla przyszłości uczmy się uczyć poznając siebie i świat*. Teoretyczna wiedza z psychologii rozwoju dzieci, które objęte są edukacją wczesnoszkolną, była zasadniczym źródłem zarówno do proponowanych zakresów innowacyjnych, jak i do wychowawczych oraz dydaktycznych rozwiązań metodycznych.

Jeśli uznamy, że uczymy się po to, aby nabyć wiedzę i umiejętności w konkretnej dziedzinie, rozwinąć ogólną umiejętność myślenia oraz indywidualne postawy, to nauczanie się „jak się uczyć” i „jak myśleć” należy bezsprzecznie włączyć w świadomie realizowany program szkolny¹⁶. Uczeń dowodzą, że 50% zdolności do nauki rozwija się w pierwszych czterech latach życia, a kolejne 30% do ukończenia 8 lat. Wynika z tego faktu, że to programy rozwojowe dla okresu średniego dzieciństwa powinny być traktowane jako najwyższy priorytet¹⁷. Ta teza stanowi uzasadnienie do systematycznego wdrażania dzieci z klas I–III szkoły podstawowej do samodzielnego uczenia się oraz traktowanie tego faktu jako zadania rozwojowego.

W psychologii czytamy też, że „wszelkie procesy psychiczne są efektem interakcji społecznych i kulturowych. Myślenie dziecka rozwija się w istocie dzięki społecznym doświadczeniom¹⁸. Odwołanie się do socjokulturowej koncepcji organizowania procesu uczenia się wywodzi się z prac L. Wygotskiego i J. Brunera. L. Wygotski, prekursor neuropsychologii, docenił rolę świadomości w rozwoju człowieka i społecznych determinantów tego rozwoju. J. Bruner to propagator edukacji wspierającej rozwój, w którym uczenie się to proces aktywności dziecka, ale równocześnie społeczny, bo zachodzi w konkretnej społecznej sytuacji. Z tych naukowych teorii wynika, że potencjał intelektualny dziecka pozwala mu przetwarzać informacje, myśleć, a przez to rozumieć i odkrywać w wysiłku poznawczym nowe horyzonty¹⁹.

Mówiąc o dążeniu do harmonii w rozwoju dziecka trzeba odnosić się też do przesłanek psychologicznych oraz skorzystać z ważnych dla edukacji argumentów współczesnej neurologii. Wynika z nich, że mózg ludzki stanowi całość, a jego obie półkule działają wzajemnie się uzupełniając – każda ma inną rolę do spełnienia, ale nie mogą funkcjonować niezależnie od siebie²⁰. Traktowanie człowieka w psychologii jako całości, która poznaje świat, jest świadoma własnego „ja”, posiadającej bogactwo uczuć jest nieodłącznie związana ze społeczeństwem oraz jego kulturą, stanowiło kierunek teoretycznych podstaw dla procesu kształcenia i założeń programu.

Z podstaw psychologicznych czerpano także inspiracje dotyczące prawidłowości uczenia się zagadnień uczenia się w klasie szkolnej, szczególnie takich jak: teoria uczenia się, uczenie się w małych grupach, ale także motywowanie do uczenia się czy kształtowanie i rozwijanie postaw dzieci w młodszym wieku szkolnym.

¹⁶ G. Dryden, J. Vos, *Rewolucja w uczeniu się*, Wydawnictwo Mordarski i S – ka, Poznań 2000, s. 109.

¹⁷ Tamże, s. 97.

¹⁸ R. Fisher, *Uczymy się myśleć*, WSiP, Warszawa 1999, s. 23.

¹⁹ E. Filipiak, *Rozwijanie zdolności uczenia się z Wygotskim i Brunerem w tle*, GWP, Sopot 2012, s. 12, 15.

²⁰ M. Spitzer, *Jak uczy się mózg*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

W programie szczególnie zwrócono uwagę na proces kształcenia w klasach I. Jest to związane z faktem obniżenia w polskim systemie oświaty wieku szkolnego do 6 lat (co jest zgodne ze światowym i europejskim trendem widocznym w realiach edukacyjnych). W ślad za tą decyzją naukę w szkole rozpoczną dzieci 6- i 7-letnie. Dyrektorzy planując organizację nowego roku szkolnego 2014/2015, w zależności od specyficznych warunków, w jakich funkcjonuje szkoła, albo utworzą oddzielny oddział klasy I, do którego będą uczęszczać dzieci 6-letnie, albo rozdziela grupę 6-latków po kilkoro dzieci do zespołu z przewagą 7-latków.

Konkretna wiedza nauczyciela wychowawcy klasy I oparta na analizie rozwoju wszystkich sfer osobowości dziecka wynikająca z subdyscyplin psychologii rozwoju i wychowania da rzetelne podstawy dla różnicowania oddziaływań w zależności od gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole. Zatem punktem wyjścia jest przede wszystkim poziom gotowości dziecka do funkcjonowania w roli ucznia, a nie jego wiek metrykalny, 6 czy 7 lat. Dlatego psychologiczna wiedza o dziecku 6- i 7-letnim, znajomość wszystkich specyficznych cech i poziom rozwoju wszystkich sfer osobowości jest podstawowym i niezbędnym warunkiem pracy nauczyciela w klasie I.

4.2. Uzasadnienie pedagogiczne

Edukacja w klasach I–III szkoły podstawowej jest specyficznym okresem w rozwoju dziecka, który charakteryzuje się ciekawością poznawczą, rozwojem wyobraźni, myśleniem konkretno-obrazowym i chęcią do wszelkiej aktywności. Te przesłanki stwarzają szansę optymalnego i harmonijnego rozwoju, jeśli edukacja będzie skoncentrowana na dziecku, a postulat konstruktywizmu, obejmujący obszar kształcenia zintegrowanego, będzie uznany za kwestię fundamentalną²¹. Dbałość w procesie kształcenia o jakość podmiotowej wiedzy ucznia i jego kompetencje poznawcze w zakresie postrzegania, pamięci, myślenia oraz o umiejętności pisania, czytania, obserwowania badawczego, porozumiewania się czy zadawania pytań osadzona jest w kontekście społecznym szkoły²². Z punktu widzenia współczesnej dydaktyki ważne jest nie tylko to, jak treści nauczania korespondują ze sobą, ale również i to, w jaki sposób układają się w umyśle dziecka. Zgodnie z zasadą kognitywizmu treści kształcenia muszą odpowiadać właściwościom procesów poznawczych ucznia. Wymusza to zmiany w podejściu do aktywności edukacyjnej dziecka – uczeń winien przede wszystkim się uczyć (a nie być nauczonym), powinien być podmiotem własnej pracy, a jego wiedza i umiejętności powiązane ściśle z działaniem²³. Orientuje to działania nauczyciela na wielokierunkowe oddziaływanie i wyzwalanie aktywności dziecka, zarówno w sferze intelektualnej, emocjonalnej, jak i praktycznej – odpowiada temu kształcenie wielostronne. Idea kształcenia wielostronnego, która stanowi integralną całość i zapewnia najlepsze rezultaty kształcenia przyczynia się do harmonijnego i wieloaspektowego rozwijania osobowości, dając podbudowę do samodzielnego uczenia się, przygotowania do życia i rozwoju człowieczeństwa²⁴.

Podstawę tej wielostronnej aktywności stanowią cztery drogi uczenia się, tj. przyswajanie, odkrywanie, działanie i przeżywanie. Drogom zaś odpowiadają konkretne postawy uczących się: receptywna, badawcza, aktywna i afektywna. Przekonanie nauczyciela o wartości i potrzebie wykorzystywania teorii kształcenia wielostronnego wymaga sięgania po różnorodne metody i środki

---

²¹ E. Zalewska, *Kształcenie zintegrowane jako koncepcje zmiany w polskiej edukacji początkowej* [w:] *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy rozwiązania* (red.) D. Klus-Stańska, M. Szczepaska-Pustkowska, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011, s. 546.

²² D. Klus-Stańska, *Rozwojowa zmiana poznawcza* [w:] *Pedagogika...*, dz. cyt., s. 460.

²³ E. Piotrowski, *Nowe spojrzenie na metody kształcenia w kontekście podmiotowego traktowania ucznia i obowiązujących standardów w Europie* [w:] *Teoria i praktyka kształcenia w dialogu i perspektywie* (red.) A. Karpińska, TRANS HUMANA, Białystok 2003, s. 81, 84.

²⁴ W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998, s. 59.

uczenia się. Owocuje to sprzężeniem oddziaływań w sferze cech instrumentalnych i kierunkowych osobowości dziecka. Ponadto uruchamia struktury poznawcze i intelektualne oraz predyspozycje uczniów, przez co proces edukacyjny jest atrakcyjny i nie nuży jednostronnością. W różnych tokach pracy dydaktycznej uczeń ma możliwość aktywnego działania w czterech strategiach: asocjacyjnej (informacyjnej), problemowej, operacyjnej i emocjonalnej. Pierwsze trzy dotyczą poznawania, rozumienia oraz przekształcania rzeczywistości, a czwarta służy kształtowaniu stosunku uczniów do samych siebie, innych osób, kultury, społeczeństwa i przyrody.

Rozważając przydatność idei wielostronnego kształcenia dla edukacji wczesnoszkolnej przyjęto konkluzję, że teoria ta powinna być niepodważalnym paradygmatem we współczesnej szkole. Jej zasadność wzmacnia argument, że koreluje ona z psychologicznymi prawidłowościami wynikającymi z procesu kształtowania postaw²⁵.

W pedagogicznych założeniach program odnosi się do dydaktyki komplementarnej, która w praktyce pozwala nauczycielowi koncentrować się na możliwościach rozwojowych dziecka i wykorzystywać ich atuty osobowości. Natomiast odwołania do założeń pedagogiki humanistycznej i personalistycznej daje możliwości wspierania rozmaitych obszarów aktywności dziecięcej. Wykorzystywanie metod aktywizujących (w tym metod projektów i kapeluszy myślowych) i grupowych form organizacji zajęć w szkole oraz wycieczek edukacyjnych rozbudza zainteresowanie nauką i podtrzymuje motywację do zaspokojenia potrzeb poznawczych dzieci w młodszym wieku szkolnym.

Dyskurs naukowy nad współczesną edukacją, osadzoną w heterogenicznym społeczeństwie, odwołującą się do różnorodności i pilnej potrzeby oferowania wysokiej jakości edukacji dla wszystkich z poszanowaniem odmiennych potrzeb, zdolności, oczekiwań i właściwości psychofizycznych stał się ważnym odniesieniem dla programu *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat*. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i edukacja niesegregacyjna w szkole ogólnodostępnej musi być oparta na trosce o ograniczanie lub eliminowanie czynników pogłębiających różnice między dziećmi. Wdrożenie paradygmatu edukacji inkluzyjnej w poczynania szkoły zakłada konieczność uwzględniania różnorodności i respektowanie niejednorodności dzieci (płci, wieku, pochodzenia społecznego, rasy, języka, niepełnosprawności, indywidualnego potencjału intelektualnego itp.) oraz odpowiadanie na ich indywidualne potrzeby. Naczelna zasada pedagogiki inkluzyjnej wpisuje się w kanon troski o uczniów ze specyficznymi wymaganiami edukacyjnymi. Aby modyfikować i pozytywnie przekształcać rzeczywistość edukacyjną w kierunku jej ulepszenia i dbania o dobrą jakość trzeba orientować się w diagnozowaniu, działaniach profilaktycznych jak i terapeutycznych, które pozwolą prognozować na przyszłość.

Istotą sensu edukacji otwartej na zróżnicowane potrzeby jest też uwrażliwianie dzieci na „inność” osoby, kształtowanie szacunku i akceptacji wobec niej. Problematyka ta dobrze koresponduje z proponowanymi w programie treściami edukacji regionalnej w wymiarze „pogranicza” – styku różnorodności np. zachowań, racji, wyznania czy narodowości.

---

²⁵ W. Zaczyński, *Uczenie się przez przeżywanie*, WSiP, Warszawa 1990.

5. SZCZEGÓŁOWE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA PROGRAMU *EDUKACJA DLA PRZYSZŁOŚCI. UCZMY SIĘ UCZYĆ POZNAJĄC SIEBIE I ŚWIAT*

Cele szczegółowe wynikają z ogólnych celów kształcenia i zadań edukacyjnych zapisanych w Podstawie programowej I etapu edukacyjnego, dotyczą też treści, które poszerzają lub dopełniają jej tematykę.

Cele szczegółowe programu:

- W zakresie rozwoju społeczno-moralnego oraz emocjonalnego:
  - Rozwijanie wiary we własne siły i poczucia własnej wartości;
  - Wdrażanie do wyrażania własnych poglądów i komunikowania oczekiwań, potrzeb, zainteresowań;
  - Rozwijanie umiejętności współpracy i współdziałania w grupie klasowej i w małych grupach zadaniowych;
  - Rozwijanie umiejętności porozumiewania się werbalnego i niewerbalnego;
  - Rozwijanie zdolności aktywnego, uważnego słuchania i uczenia się w kontakcie z innymi;
  - Rozwijanie postawy prospołecznej;
  - Kształtowanie postaw szacunku do drugiego człowieka, tolerancji i akceptacji wobec „inności”;
  - Wychowanie do „wartości” i postępowania moralnego, zgodnego z normami społecznymi;
  - Kształtowanie postaw racjonalnego radzenia sobie w sytuacjach sukcesu, porażki, konfliktu i wyrabianie odporności emocjonalnej;
  - Wdrażanie do oceny i samooceny zachowania.
- W zakresie umiejętności uczenia się:
  - Poznanie celów nauki szkolnej w perspektywie bliskiej i dalszej;
  - Wdrażanie w powinności uczucia;
  - Rozwijanie umiejętności uczenia się zgodnego z higieną pracy umysłowej;
  - Nabywanie umiejętności planowania własnej nauki i aktywnego odpoczynku;
  - Doskonalenie procesów poznawczych ułatwiających koncentrację i rozwijających pamięć;
  - Poznanie technik uczenia się zgodnych z indywidualnym typem umysłu;
  - Rozwijanie umiejętności uczenia się poprzez słuchanie, mówienie, działanie, przeżywanie, rozwiązywanie problemów;
  - Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, ich gromadzenia, analizowania i wykorzystywania;
  - Kształtowanie i podtrzymywanie pozytywnej motywacji do uczenia się;
  - Wdrożenia do samokształcenia.
- W zakresie rozwoju intelektualnego:
  - Rozwijanie umiejętności myślenia (pojęć, sądów i wniosków);
  - Rozwijanie umiejętności myślenia przez analogię;
  - Rozwijanie umiejętności myślenia przyczynowo-skutkowego i wdrażania do myślenia naukowego;
  - Pobudzanie umiejętności kreatywnych i twórczych;
  - Rozwijanie umiejętności oddzielania faktów od emocji, dostrzegania pozytywnych i negatywnych aspektów zjawisk i zdarzeń oraz umiejętności generowania pomysłów;

- Rozbudowanie ciekawości poznawczej, budowanie wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym;
- Kształtowanie i rozwijanie umiejętności matematycznych (posługiwanie się liczbami i obliczeniami rachunkowymi tj. dodawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie; posługiwanie się metodami matematycznymi w życiu codziennym, praktyczne obliczenia dotyczące kalendarza, zegara, długości, ciężaru, pojemności, pieniędzy, kształtowanie intuicji geometrycznych);
- Kształtowanie umiejętności czytania i pisania oraz pracy z tekstem;
- Rozwijanie umiejętności posługiwania się językiem mówionym i pisaniem;
- Rozbudzenie i zainteresowanie literaturą;
- Doskonalenie umiejętności posługiwania się językiem ojczystym w zakresie umożliwiającym aktywne uczestnictwo w życiu rodziny, grupy rówieśniczej, klasy, szkoły, środowiska;
- Rozwijanie wrażliwości na inne języki i motywowanie do uczenia się języka obcego;
- Rozwijanie indywidualnych zdolności.
- W zakresie kultury i sztuki:
  - Poznanie dorobku kultury regionalnej, narodowej i europejskiej;
  - Kształtowanie postawy patriotyzmu;
  - Rozwijanie tożsamości osobowej i kulturowej oraz kształtowanie poczucia przynależności społecznej;
  - Rozbudzanie zainteresowań dorobkiem kultury oraz poczucie dumy i szacunku wobec kultury;
  - Wdrażanie do czynnego uczestnictwa w życiu kulturalnym otoczenia;
  - Rozwijanie umiejętności w zakresie percepcji, ekspresji i recepcji sztuki;
  - Wprowadzenie w świat wartości estetycznych.
- W zakresie rozwoju fizycznego i bezpieczeństwa, dbania o zdrowie:
  - Rozwijanie aktywności ruchowej (sportowej, rekreacyjnej, zdrowotnej) i ogólnej sprawności fizycznej;
  - Branie udziału w treningu zdrowotnym;
  - Rozwijanie umiejętności aktywnego i bezpiecznego wypoczynku;
  - Rozwijanie świadomości potrzeby ochrony zdrowia, higieny osobistej i higieny codziennego życia;
  - Kształtowanie postaw prozdrowotnych.

6. TREŚCI KSZTAŁCENIA I OCZEKIWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

6.1. Podstawy umiejętności uczenia się

Celem modułu *Uczmy się uczyć* jest wdrażanie uczniów do umiejętności uczenia się jako przygotowanie do dalszej edukacji, w tym szczególnie:

- poznania i rozumienia obowiązków wynikających z roli ucznia,
- poznawania siebie, swoich mocnych i słabych stron,
- wdrażania do ładu i porządku w klasie, które sprzyjają uczeniu się,
- rozumienia swoich obowiązków szkolnych i domowych oraz konieczności ich wypełniania,
- rozwijania procesów poznawczych, doskonalących pamięć i koncentrację uwagi,
- rozwijania zainteresowań poznawczych w szkole i poza nią,
- zaspokajania naturalnej ciekawości świata,
- racjonalnego planowania zajęć,
- poznawania zewnętrznych czynników sprzyjających uczeniu się,
- poznawania czynników osobowych sprzyjających uczeniu się,
- umiejętności doboru i wykorzystywania rozmaitych źródeł informacji,
- korzystania z wybranych technik zapamiętywania,
- nabywania umiejętności organizowania środowiska sprzyjającego efektywnemu uczeniu się,
- umiejętności uczenia się zgodnie z higieną pracy umysłowej,
- wdrażania do samokontroli, samooceny i samodyscypliny,
- rozumienia sensu uczenia się w aspekcie celów i korzyści bliskich i dalszych,
- kształtowanie postaw proedukacyjnych.

Obszar tematyczny	Zakres treści	Oczekiwane osiągnięcia uczniów
Klasa I		
Jestem uczniem	<ul style="list-style-type: none"> - Obowiązki ucznia klasy I - Moja szkoła – tu się uczę i poznaję świat - Wszystkie dzieci chodzą do szkoły - Moje mocne i słabe strony - Co lubię robić w szkole 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna obowiązki ucznia klasy I - Rozumie, co oznacza wypełnianie obowiązków ucznia - Rozbudza świadomość konieczności uczęszczania do szkoły i uczenia się - Rozumie, dlaczego warto chodzić do szkoły - Poznaje siebie – mocne i słabe strony – w roli kolegi z klasy, ucznia klasy I - Umie określić, co lubi robić w szkole (lub czego nie lubi)
Współpraca w klasie sprzyja uczeniu się	<ul style="list-style-type: none"> - Zasady współpracy w klasie szkolnej - Zasady komunikowania się w klasie z nauczycielem i kolegami - Oczekiwania wobec ucznia - Reguły zachowania – ład i porządek w klasie - Przemieszczanie się w klasie - Uczymy się od innych osób 	<ul style="list-style-type: none"> - Bierze udział w tworzeniu zasad współpracy w klasie szkolnej (zgłasza swoje pomysły) - Rozumie zasady komunikowania swoich potrzeb, spostrzeżeń - Postępuje wobec nauczyciela i kolegów zgodnie z przyjętymi ustaleniami - Wie i rozumie, jakie oczekiwania ma wobec niego nauczyciel i rówieśnicy - Przestrzega ustalonych reguł i zasad ładu klasowego - Porządkuje swoje miejsce pracy - Rozumie sens ustalonych zasad i stosuje je w trakcie zajęć i na przerwach - Rozumie, że respektowanie zasad pozwala uczyć się wszystkim uczniom - Słucha i stara się rozumieć, o czym mówią koledzy w klasie i nauczyciel - Obserwuje i naśladuje pozytywne zachowania
Plan dnia	<ul style="list-style-type: none"> - Szkolne zajęcia obowiązkowe - Odrabianie zadania domowego - Obowiązki domowe - Codzienne czynności - Zajęcia w czasie wolnym 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie, co to są zajęcia obowiązkowe wynikające z roli uczenia (uczęszczanie do szkoły, odrabianie zadań domowych) - Umie wymienić i określić swoje czynności codzienne - Potrafi określić, jakie ma obowiązki domowe - Określa co lubi robić w czasie wolnym i jak odpoczywa
Miejsce do nauki w domu	<ul style="list-style-type: none"> - Miejsce do nauki w domu - Książki, przybory szkolne 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie, że należy dbać o porządek w miejscu odrabiania zadań domowych - Rozumie, że książki i przybory szkolne powinny mieć swoje miejsce - Systematycznie odrabia zadania domowe i przygotowuje się do zajęć w szkole

Rozwijanie procesów poznawczych. Doskonalenie pamięci i koncentracji uwagi	<ul style="list-style-type: none"> – Procesy poznawcze (analiza, synteza, porównywanie, klasyfikowanie, uogólnianie) i ich rola w uczeniu się – Doskonalenie pamięci – Koncentracja uwagi 	<ul style="list-style-type: none"> – Aktywnie wykonuje ćwiczenia rozwijające procesy poznawcze – Aktywnie wykonuje ćwiczenia doskonalące pamięć i rozwijające koncentrację uwagi
Klasa II		
Rozwijanie zainteresowań w szkole i poza szkołą	<ul style="list-style-type: none"> – Każdego coś interesuje (co ciebie interesuje w szkole; jakie masz zainteresowania pozaszkolne) – Sposoby rozwijania zainteresowań – Zainteresowania a moce strony osobowości – Uczenie się w procesie rozwijania zainteresowań – Aktywnie spędzamy czas wolny 	<ul style="list-style-type: none"> – Uświadamia sobie, że zainteresowania realizować można w szkole – Rozmawia o swoich zainteresowaniach – Poznaje zainteresowania kolegów – Wie, jak można rozwijać zainteresowania (podaje przykłady) – Rozumie, że zainteresowania wiążą się z mocnymi stronami / umiejętnościami – Dostrzega zależność pomiędzy uczeniem się a zainteresowaniami – Rozumie, że zainteresowania pomagają aktywnie spędzać czas wolny
Szanuję czas – planuję zajęcia	<ul style="list-style-type: none"> – Szanujemy swój czas – Racjonalne planowanie zajęć w ciągu dnia i tygodnia – Kontrola czasu: odrabiania zadań domowych, oglądania TV, grania w gry komputerowe – Organizujemy miejsce do nauki w domu 	<ul style="list-style-type: none"> – Ma świadomość upływu czasu – Umie w miarę możliwości zaplanować racjonalnie swój dzień i sporządzić tygodniowy plan zajęć – Potrafi kontrolować swój czas oglądania TV, grania w gry komputerowe, odrabiania zadań domowych – Samodzielnie organizuje i porządkuje swoje miejsce do nauki
Czynniki zewnętrzne sprzyjające uczeniu się	<ul style="list-style-type: none"> – Ruch na świeżym powietrzu – Racjonalne odżywianie – Sen – Relaks – Ograniczanie hałasu, dobre oświetlenie 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna czynniki, które sprzyjają uczeniu się – Rozumie, że ruch fizyczny, racjonalne odżywianie, sen i odpoczynek jest konieczny dla ucznia – Umie niwelować z najbliższego otoczenia źródła hałasu
Źródła informacji	<ul style="list-style-type: none"> – Informacje bezpośrednie: obserwacje, wycieczki, kontakty z innymi osobami, – Podręczniki, książki, TV, prasa, Internet jako źródła informacji 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna różne źródła pozyskiwania informacji – Potrafi odróżnić fakty od emocji – Umie korzystać samodzielnie lub z pomocą osoby starszej z rozmaitych źródeł informacji

Czynniki osobowe sprzyjające uczeniu się	<ul style="list-style-type: none"> – Pytam – bo mnie to ciekawi – Szybkie czytanie i rozumienie tekstu gwarancją lepszych efektów w nauce – Systematyczność w nauce szkolnej 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi stawiać proste pytania – Potrafi formułować odpowiedzi na pytania – Doskonali technikę czytania i rozumienie tekstu przez odpowiedzi na pytania i stawianie pytań – Rozumie, że uczyć trzeba się systematycznie
Techniki zapamiętywania	<ul style="list-style-type: none"> – Proste techniki zapamiętywania (np. akronimy, pierwsze litery, wierszyki, skojarzenia) – Koncentracja uwagi dowolnej (doskonalenie) 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna proste techniki zapamiętywania – Potrafi korzystać z technik zapamiętywania (podaje konkretne przykłady) – Wykorzystuje ćwiczenia doskonalące uwagę dowolną
Kontrola a samokontrola w uczeniu się	<ul style="list-style-type: none"> – Kontrola i poprawa błędów – Wzajemna (koleżeńska) kontrola – Samokontrola efektów uczenia się 	<ul style="list-style-type: none"> – Zwraca uwagę na popełnione błędy (stara się je poprawić) – Potrafi kontrolować zadania w pracy partnerskiej – Podejmuje próby kontrolowania swoich efektów uczenia się
Klasa III		
Korzyści płynące z uczenia się	<ul style="list-style-type: none"> – Bliskie korzyści płynące z uczenia się – Korzyści dalekie – wiedza szkolna a moje życiowe umiejętności – Cele nauki szkolnej a planowanie procesu uczenia się 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wskazać bliskie korzyści uczenia się – Potrafi określić korzyści dalekie – Dostrzega związek wiedzy szkolnej z umiejętnościami potrebnymi w życiu – Umie sformułować cel swojej nauki szkolnej – Rozumie sens planowania nauki w krótkim i dłuższym czasie – Potrafi podać przykład planowania uczenia się w krótkim i długim czasie
Środowisko sprzyjające efektywnemu uczeniu się	<ul style="list-style-type: none"> – Urządzam miejsce do nauki (stolik/ biurko, zeszyty, przybory szkolne, inne źródła wiedzy) – Oświetlenie miejsce pracy ucznia – Źródła rozprasające uwagę – Estetyka miejsca do nauki 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi urządzić swoje miejsce do nauki w domu – Zna i korzysta z zasad odpowiedniego oświetlenia miejsca do nauki – Niweluje lub ogranicza źródła rozprasające uwagę w najbliższym otoczeniu – Dbą o czystość, porządek i estetykę swojego miejsca do pracy
Higiena pracy umysłowej	<ul style="list-style-type: none"> – Dobowy rytm nauki – Kolejność odrabiania zadań domowych – Przerwy na odpoczynek (krótkie i dłuższe) – Techniki relaksacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, w których godzinach najlepiej jest się uczyć w domu (przy zajęciach w szkole w systemie zmianowym, na I i II zmianę) – Rozumie dlaczego ważna jest kolejność odrabiania zadań domowych – Robi krótkie przerwy odpoczynkowe w trakcie nauki – Planuje odpoczynek dłuższy – Korzysta z technik relaksacyjnych

Mnemotechniki	<ul style="list-style-type: none"> – Poszerzanie zakresu i trwałości pamięci – sposoby ułatwiające zapamiętywanie, przechowywanie i odtwarzanie informacji – Kategoryzowanie (porządkowanie, grupowanie według zasad podobieństwa znaczeniowego i formalnego) – Skojarzenia z innymi elementami, układy rytmiczne, ułożenia logiczne, żartobliwe – Analogie 	<ul style="list-style-type: none"> – Bierze aktywnie udział w ćwiczeniach poszerzających zakres i trwałość pamięci – Potrafi kategoryzować informacje – Potrafi kojarzyć elementy w układzie rytmicznym, logicznym, żartobliwym – Potrafi zapamiętywać przez analogię
Poszerzanie ilości i rodzaju źródeł informacji	<ul style="list-style-type: none"> – Zbieranie informacji – Gromadzenie materiałów – Opracowywanie materiałów – Dobór odpowiednich źródeł informacji – Prezentacje graficzne a zapamiętywanie (mapa myśli, zestawienia itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi zbierać informacje z kilku różnych źródeł – Gromadzi materiały i porządkuje je – Opracowuje materiały za pomocą reprezentacji graficznej – Prezentuje wyniki z zebranych materiałów na forum grupy
Samokontrola, samoocena, samodyscyplina	<ul style="list-style-type: none"> – Samokontrola efektów uczenia się – Samoocena i kontrola błędów – Samodyscyplina 	<ul style="list-style-type: none"> – Dostosowuje się do ustalonych terminów wykonywania zadań – Kontroluje zakres zadań przeznaczonych do realizacji w konkretnym czasie – Dokonuje samooceny zgodnie z ustalonymi kryteriami – Wie, co można doskonalić, jak poprawić błędy – Prezentuje pozytywną postawę wobec samodyscypliny
Typ umysłu a uczenie się	<ul style="list-style-type: none"> – Różne typy umysłu a sposób uczenia się – Styl uczenia się – cecha indywidualna 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna różne typy umysłu – Dostrzega związek między typem umysłu a sposobem uczenia się – Potrafi obserwować swoje cechy umysłu – Rozumie, że konkretny styl danej osobie odpowiada najbardziej – Wykorzystuje „swoj” styl w uczeniu się

6.2. Edukacja polonistyczna

Cele edukacji polonistycznej

Wspomaganie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju ucznia, w tym szczególnie:

- umiejętności służących zdobywaniu wiedzy – czytania, pisania,
- umiejętności nawiązywania i utrzymywania poprawnych kontaktów z innymi dziećmi, dorosłymi, osobami niepełnosprawnymi,
- poczucia przynależności do społeczności szkolnej, środowiska lokalnego regionu, kraju,
- zapoznania dzieci z polską i światową klasyczną literaturą dziecięcą,
- wdrażanie uczniów do posługiwania się językiem ogólnopolskim i kształtowanie sprawności w zakresie mówienia, pisania, czytania i umiejętności pracy z tekstem,
- sprawne komunikowanie się z uwzględnieniem sytuacji, osób i reguł konwersacji,
- opanowanie czytania i pisania jako form komunikowania się,
- bogacenie słownika czynnego i biernego uczniów,
- kształtowanie wartościowych społecznie postaw, umożliwiających aktywne uczestnictwo w życiu rodziny, szkoły, środowiska i narodu,
- kształtowanie refleksyjnego stosunku do języka i zaznajamianie z elementami wiedzy o języku,
- wyrabianie wrażliwości estetycznej przez kontakt z twórczością dla dzieci,
- zainteresowanie książką i rozbudzenie zamiłowań czytelniczych,
- przygotowanie do odbioru dzieł sztuki teatralnej i filmowej, radiowej i telewizyjnej oraz innych form kultury,
- umiejętne przekazywanie doznań i przeżyć związanych ze światem realnym i inspirowanych literaturą,
- przygotowanie do samokształcenia i korzystania ze środków upowszechniania informacji,
- czytanie ze zrozumieniem jako przygotowanie do korzystania z różnych źródeł wiedzy,
- pisanie z wykorzystaniem znajomości elementarnych zasad pisowni,
- posługiwanie się różnymi formami wypowiedzi pisemnej,
- umiejętne wypowiadanie się w małych formach teatralnych.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Porozumiewanie się i kultura języka	<ul style="list-style-type: none"> – Wypowiadanie się – mówienie i słuchanie – Dbalność o kulturę języka 	<ul style="list-style-type: none"> – Obdarza uwagą dzieci i dorosłych – Słucha ich wypowiedzi i chce zrozumieć, co przekazują – Komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia – W kulturalny sposób zwraca się do rozmówcy – Mówi na temat – Zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób – Dostosowuje ton głosu do sytuacji, np. nie mówi zbyt głośno – Uczestniczy w rozmowie na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym, także inspirowane literaturą 		
Czytanie	<ul style="list-style-type: none"> – Początkowa nauka czytania – Czytanie – technika 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie sens kodowania oraz dekodowania informacji – Odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy – Zna wszystkie litery alfabetu – Dokonuje analizy i syntezy wzrokowej wyrazów – Wskazuje głoski oraz sylaby – Czyta zespołowo i indywidualnie, cicho i głośno – Posiada nawyk właściwej postawy podczas czytania, dbania o czystość rąk, prawidłowego oświetlenia 	<ul style="list-style-type: none"> – Czytanie kilkudzaniowych tekstów z respektowaniem znaków przestankowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Czyta krótkie, kilkudzaniowe teksty z respektowaniem znaków przestankowych: kropki, przecinka, znaku zapytania, wykrzyknika (technika głośnego czytania) – Czyta poprawnie, wyraziście i biegle – Wyróżnia postacie i zdarzenia, miejsce i czas akcji w czytanim

	<ul style="list-style-type: none"> – Czytanie ze zrozumieniem 	<p>i poszanowania książki</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wyszukuje w tekście litery, wyrazy – Czyta i rozumie proste, krótkie teksty – Interesuje się książką i czytaniem – Słucha w skupieniu czytanych utworów (np. baśni, opowiadań, wierszy) – W miarę swoich możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> – Postacie i zdarzenia, miejsce i czas akcji w utworze literackim – Chronologia wydarzeń w utworze literackim – Zadawanie pytań do czytanych samodzielnie prostych tekstów – odpowiedzi na pytania postawione do prostego tekstu 	<p>samodzielnie prostym utworze literackim</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ustala chronologię wydarzeń w czytanych samodzielnie prostym utworze literackim (myślenie przyczynowo-skutkowe) – Zadaje pytania do czytanych samodzielnie prostych tekstów i odnajduje odpowiedzi na pytania postawione do prostego tekstu
Pisanie	<ul style="list-style-type: none"> – Pisanie i tworzenie wypowiedzi – Nawyk prawidłowego uchwytu przyborów do pisania – Kreślenie szlaczek literopodobnych przygotowaniem do pisania – Pisanie liter po śladzie i samodzielnie – Płynność pisma, jego proporcje i rozmieszczenie w liniaturze 	<ul style="list-style-type: none"> – Ma nawyk prawidłowego uchwytu przyborów do pisania – Kreśli szlaczki literopodobne jako przygotowanie do pisania – Pisze litery po śladzie i samodzielnie – Prawidłowo łączy litery (pisze sylaby) – Pisze proste, krótkie zdania – Przepisuje tekst – Pisze z pamięci – Dbą o estetykę i poprawność graficzną pisma (przestrzega zasad kaligrafii) – Posługuje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie – Korzysta np. z zeszytów ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> – Redagowanie wielozdaniowych wypowiedzi z wykorzystaniem zgromadzonego przez nauczyciela słownictwa 	<ul style="list-style-type: none"> – Płynie pisze, zachowuje proporcje i rozmieszczenie w liniaturze – Bierze udział w redagowaniu wielozdaniowych wypowiedzi, korzystając ze słownictwa zgromadzonego przez nauczyciela

	<ul style="list-style-type: none"> – Łączenie liter w wyrazach – Układanie i zapisywanie wyrazów z rozsypanki literowej – Układanie zdań z rozsypanki wyrazowej – Przepisywanie wyrazów i krótkich zdań (np. z tablicy, książki) – Podpisywanie ilustracji wyrazami i prostymi zdaniami – Pisanie z pamięci 			<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie układa i pisze wyrazy, zdania pojedyncze i równoważniki zdań jako podpisy ilustracji – Aktywnie uczestniczy w redagowaniu kilkuzdaniowej wypowiedzi, życzeń, listów
Ortografia	<p>Poprawność ortograficzna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Pisanie z zachowaniem właściwego rozmieszczenia liter w wyrazie – Pisanie wyrazów z dwuznakami i spółgłoskami miękkimi – Zasady pisowni wyrazów wielką literą 	<ul style="list-style-type: none"> – Pisze z zachowaniem właściwego rozmieszczenia liter w wyrazie – Pisze wyrazy z dwuznakami i spółgłoskami miękkimi – Zna zasady pisowni wyrazów wielką literą na początku zdania oraz w imionach, nazwiskach, nazwach 		

	<ul style="list-style-type: none"> – Pisanie wyrazów z trudnościami ortograficznymi: („ó”, „rz”) – Wybrane wyrazy z „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie – Zasady pisowni wyrazów ze zmiękczeniami oznaczonymi w piśmie na dwa sposoby – Pisanie wyrazów z dwuznakami 	<ul style="list-style-type: none"> państw, miast, rzek – Pisze wyrazy z trudnościami ortograficznymi: „ó”, „rz” – Pisze wybrane wyrazy z „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie – Zna zasady pisowni wyrazów ze zmiękczeniami oznaczonymi w piśmie na dwa sposoby: przez kreskę nad literą i literę „i” (ć, ci,ń, ni, s, si, ź, zi, dź, dzi) – Zna zasady pisania wyrazów z dwuznakami 	<ul style="list-style-type: none"> – Zasady pisowni wyrazów ze zmiękczeniami oznaczonymi w piśmie na dwa sposoby – Wyrazy z dwuznakami – Skróty poznane na zajęciach z edukacji matematycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – Stosuje zasady pisowni wyrazów ze zmiękczeniami oznaczonymi w piśmie na dwa sposoby: przez kreskę nad literą i literę „i” (ć, ci,ń, ni, s, si, ź, zi, dź, dzi) – Pisze poprawnie wyrazy z dwuznakami – Zapisuje skróty poznane na zajęciach z edukacji matematycznej (zł, gr, m, kg, l)
Elementy wiedzy o języku	<p>Nauka o języku:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Litery jako obrazy graficzne głosek – Dzielenie wyrazów na głoski, litery, sylaby – Wyróżnianie samogłosek i spółgłosek w wyrazie – Wskazywanie i przeliczanie wyrazów 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznaje litery drukowane i pisane jako obrazy graficzne głosek – Dzieli wyrazy na głoski, litery, sylaby – Wyróżnia samogłoski i spółgłoski w wyrazie – Wskazuje i przelicza wyrazy w zdaniu – Wskazuje zdania w tekście 	<ul style="list-style-type: none"> – Stosowanie w praktyce poprawności gramatycznej i stylistycznej w wypowiedziach pisemnych – Różnice pomiędzy zdaniami oznajmującymi, pytającymi, rozkazującymi 	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie układa i zapisuje proste zdanie – Stosuje właściwy szyk wyrazów w zdaniu – Dostrzega i rozumie różnice pomiędzy zdaniami oznajmującymi, pytającymi, rozkazującymi – Posługuje się tymi zdaniami w praktyce

	<ul style="list-style-type: none"> w zdaniu – Wskazywanie zdań w tekście 			
Małe formy teatralne	<ul style="list-style-type: none"> – Zabawy teatralne inspirowane utworami literackimi – Nauka tekstów na pamięć 	<ul style="list-style-type: none"> – Uczestniczy w zabawie teatralnej – Ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego – Rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie – Odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np. wiersze, piosenki, fragmenty prozy 	<ul style="list-style-type: none"> – Inspirowanie aktywności w małych formach teatralnych 	<ul style="list-style-type: none"> – Inspiruje zabawy teatralne – Układa teksty (wypowiedzi) w związkach przyczynowo-skutkowych – Przypisuje bohaterom konkretne role – Tworzy dialogi w wypowiedziach
Klasa II				
Korzystanie z informacji Różne źródła informacji	<p>Słuchanie. Korzystanie z różnych źródeł informacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Uważnie słucha wypowiedzi innych – Korzysta z przekazywanych informacji – Wyszukuje w tekście potrzebne informacje, wyciąga wnioski – Korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci w młodszym wieku szkolnym – Zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list 	<ul style="list-style-type: none"> – Dbłość o wypowiedzi w sytuacjach życiowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Prezentuje własne zdanie – Poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych – Poprawnie artykułuje głoski i akcentuje wyrazy – Stosuje pauzy i właściwą intonację w zdaniu oznajmującym, pytającym i rozkazującym – Potrafi korzystać z poznanych form użytkowych
Pisanie	<ul style="list-style-type: none"> – Kształcenie płynności pisma, z uwzględnieniem proporcji i rozmieszczenia w liniaturze i łączenie liter w wyrazach – Układanie i zapisywanie 	<ul style="list-style-type: none"> – Zachowuje kształty liter, stosuje prawidłowe połączenia liter – Prawidłowo odwzorowuje, przepisuje, pisze z pamięci – Układa i zapisuje wyrazy z rozsypanki literowej – Układa zdania z rozsypanki wyrazowej – Układa obrazki historyjki obrazkowej zgodnie z kolejnością wydarzeń 		<ul style="list-style-type: none"> – Pisze kształtnie, zachowuje właściwe proporcje, prawidłowo łączy litery, mieści się w liniaturze – Prawidłowo odwzorowuje, przepisuje, pisze z pamięci i ze słuchu

	<p>wyrazów z rozsypanki literowej</p> <ul style="list-style-type: none"> – Układanie zdań z rozsypanki wyrazowej – Układanie obrazków historyjki obrazkowej 	<ul style="list-style-type: none"> – Podpisuje ilustracje wyrazami i prostymi zdaniami 		<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi ułożyć wielozdaniowe spójne wypowiedzi na temat obrazków
Tworzenie wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – Nadawanie tytułów obrazkom historyjek obrazkowych – Przepisywanie wyrazów i krótkich zdań – Pisanie z pamięci – Uzupełnianie luk w tekście – Porządkowanie zdań – Poznanie budowy opowiadania – Układanie oraz zapisywanie wypowiedzi na podany temat – Pisanie z pamięci i ze słuchu – Wspólne redagowanie listów do kolegów, 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi przepisać wyrazy i krótkie zdania z tablicy, książki – Potrafi pisać z pamięci krótkie zdania – Potrafi uzupełnić luki w tekście wyrazami w odpowiedniej formie – Bierze udział w gromadzeniu słownictwa do opisu, opowiadania – Bierze udział w tworzeniu wielozdaniowej wypowiedzi na konkretny temat – Potrafi pisać z pamięci i ze słuchu opracowane na zajęciach wyrazy, zdania i teksty z określoną trudnością ortograficzną – Bierze czynny udział w redagowaniu listów, życzeń, zaproszeń, notatek do 		<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie układa zdania opisujące dany przedmiot – Rozpoznaje przedmiot na podstawie opisu – Samodzielnie układa, krótkie

	<p>członków rodziny adresowanie kopert;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wspólne redagowanie życzeń, zaproszeń, ogłoszeń, notatek – Wypisywanie blankietów nadawczych 	<p>kroniki lub gazetki klasowej</p> <ul style="list-style-type: none"> – Potrafi adresować kopertę – Potrafi wypełnić blankiety nadawcze na pocztę, list polecony 	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielne tworzenie tekstów 	<p>opowiadania</p> <ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie układa treść listów – Stosuje zwroty grzecznościowe
Ortografia	<p>Poprawność ortograficzna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zachowanie właściwego rozmieszczenia liter w wyrazie – Pisanie wyrazów z dwuznakami i spółgłoskami miękkimi – Zasady pisowni wyrazów wielką literą – Pisanie w razów z trudnościami ortograficznymi: „ó”, „rz” wymiennymi, „rz” oraz łączną pisownię „nie” z przymiotnikami – Pisanie wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> – Pisze z zachowaniem właściwego rozmieszczenia liter w wyrazie – Pisze wyrazy z dwuznakami i spółgłoskami miękkimi – Zna zasady pisowni wyrazów wielką literą na początku zdania oraz w imionach, nazwiskach, nazwach państw, miast, rzek – Pisze wyrazy z trudnościami ortograficznymi: „ó” i „rz” wymiennymi, „rz” po spółgłoskach oraz łączną pisownię „nie” z przymiotnikami – Pisze wybrane wyrazy z „ą”, „ę” 	<ul style="list-style-type: none"> – Stosowanie zasad ortograficznych w praktycznych sytuacjach 	<ul style="list-style-type: none"> – Pisze wyrazy z trudnościami ortograficznymi: „ó” i „rz” wymiennymi, „rz” po spółgłoskach oraz łączną „nie” z przymiotnikami we wszystkich rodzajach ćwiczeń w pisaniu – Prawidłowo pisze wyrazy z „ą” i „ę” w różnych pozycjach w wyrazie – Prawidłowo pisze wyrazy ze spółgłoskami miękkimi

	<p>wyrazów z „ą”, „ę”</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zasady pisowni wyrazów ze zmiękczeniami oznaczonymi w piśmie na dwa sposoby – Pisanie wyrazów z dwuznakami 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna i stosuje zasady pisowni wyrazów ze zmiękczeniami oznaczonymi w piśmie na dwa sposoby: przez kreskę nad literą i literę „i” (ć, ci, ń, ni, ś, si, ź, zi, dź, dzi) – Zna i stosuje zasady pisania wyrazów z dwuznakami 	<ul style="list-style-type: none"> – Dbłość o poprawność wypowiedzi pisemnych 	<ul style="list-style-type: none"> – Dbą o estetykę pisma – Wykazuje postawę uwrażliwienia na poprawność gramatyczną, ortograficzną
Elementy wiedzy o języku	<p>Nauka o języku:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Doskonalenie umiejętności wyróżniania samogłosek i spółgłosek oraz podziału wyrazu na sylaby – Kolejność alfabetyczna – Korzystanie ze słowników – Rodzaje zdań – Rozwijanie zdań pojedynczych – Części mowy – Rodzaje rzeczownika w liczbie pojedynczej 	<ul style="list-style-type: none"> – Wyróżnia samogłoski i spółgłoski oraz dokonuje podziału wyrazu na sylaby – Kolejność alfabetyczna wyrazów -Potrafi układać i odszukiwać wyrazy w kolejności alfabetycznej – Korzysta ze słowników – Rozpoznaje wszystkie rodzaje zdań – Potrafi wskazać najważniejsze wyrazy w zdaniu (przy ukierunkowaniu pytaniami) – Rozwija zdania pojedyncze; – Rozpoznaje wśród wyrazów: rzeczowniki, czasowniki, przymiotniki – Zna rodzaje rzeczownika w liczbie pojedynczej (wraz z przyporządkowanym mu 	<ul style="list-style-type: none"> – Struktura składniowa zdania 	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie układa wszystkie rodzaje zdań – Potrafi wskazać najważniejsze wyrazy w zdaniu – Samodzielnie rozwija zdania lub ogranicza liczbę ich składników – Rozpoznaje w tekście rzeczowniki, czasowniki i przymiotniki – Potrafi określić liczbę i rodzaj rzeczownika

	<ul style="list-style-type: none"> – Komunikowanie się w sytuacjach społecznych 	<p>przymiotnikiem)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zna sposoby komunikowania się – Stosuje zwroty grzecznościowe 	<ul style="list-style-type: none"> – Kulturalne komunikowanie się 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi dobrać właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach – Jest taktowny w sytuacjach komunikowania się z innymi osobami
Analiza i interpretacja tekstów kultury	<ul style="list-style-type: none"> – Czytanie – Analiza tekstów 	<ul style="list-style-type: none"> – Czyta poprawnie, płynnie i wyraziście przygotowany wcześniej tekst – Czyta cicho ze zrozumieniem, krótkie teksty – Korzysta z biblioteki szkolnej – Zna terminy: autor i tytuł – Wyodrębnia z tekstu bohaterów i kolejne wydarzenia – Określa czas i miejsce akcji – Wyodrębnia z tekstu dialogi – Układa dialogi – Odtwarza role według wskazówek – Stosuje środki ekspresji – Recytuje wiersze z pamięci z odpowiednią intonacją 	<ul style="list-style-type: none"> – Czytanie analityczne – Wyrażanie sądów o przeczytanym tekście 	<ul style="list-style-type: none"> – Czyta poprawnie, płynnie i wyraziście każdy tekst, stosuje pauzy gramatyczne i logiczne – Czyta cicho ze zrozumieniem – Wyodrębnia bohaterów i kolejne wydarzenia (zachowuje chronologię) – Korzysta z biblioteki szkolnej, wykazuje zainteresowanie literaturą – Zna terminy: autor i tytuł, rozdział, strona – Wyszukuje w tekście fragmenty na podany temat – Ocenia zachowanie bohaterów – Wyraża sąd o zdarzeniach – Określa nastrój w utworach
Małe formy teatralne	<ul style="list-style-type: none"> – Zabawy teatralne inspirowane utworami literackimi – Nauka tekstów na pamięć 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi aktywnie uczestniczyć w zabawach teatralnych – Odtwarza gotowe role z utworów literackich – Adekwatnie do słów odbiera mowę ciała – Recytuje wiersze z pamięci z odpowiednią intonacją i akcentem 	<ul style="list-style-type: none"> – Ekspresja w małych formach teatralnych – Dbalność o poprawność przekazu słownego 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykazuje zainteresowanie małymi formami – Potrafi ułożyć dialogi na podstawie treści przeczytanych utworów literackich – Stosuje środki ekspresji, łączy ruch, słowa, mimikę – Interpretuje wygłaszany z pamięci tekst intonacją głosu, stosuje pauzy, odpowiednie tempo
Klasa III				
Korzystanie	<ul style="list-style-type: none"> – Słuchanie innych 	<ul style="list-style-type: none"> – Uważnie słucha wypowiedzi innych 		<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie poszukuje informacji

z informacji	osób – Samodzielne poszukiwanie informacji – Wykorzystywanie form użytkowych	– Korzysta z przekazywanych informacji – Wyszukuje w tekście potrzebne informacje, wyciąga wnioski – Korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci na I etapie edukacyjnym – Zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki – Potrafi korzystać z poznanych form użytkowych – Czyta i rozumie teksty przeznaczone dla I etapu edukacji	– Gromadzenie i opracowywanie informacji	na dany temat – Potrafi dobrać źródła informacji – Selekcjonuje i porządkuje informacje z różnych źródeł
Analiza i interpretacja tekstów kultury	– Czytanie – Analiza tekstów literackich	– Czyta teksty poprawnie w dobrym tempie – Czyta cicho ze zrozumieniem – Czyta z podziałem na role – Czyta teksty, recytuje wiersze z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji – Przejawia wrażliwość estetyczną – Rozszerza zasób słów przez kontakt z dziełami literackimi – Ma potrzebę kontaktu z literaturą dziecięcą – Czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki – Pod kierunkiem nauczyciela korzysta z podręczników i zeszytów ćwiczeń oraz innych środków dydaktycznych – Bierze udział w rozmowach inspirowanych literaturą – Wypowiada się na temat	– Doskonalenie techniki czytania i rozumienia treści – Rozwijanie zainteresowań czytelniczych – Analiza tekstów literackich a ocena i sądy o bohaterach	– Czyta płynnie, biegle, wyraziście nawet nowe długie teksty – Ma szybkie tempo czytania cichego, z jednoczesnym rozumieniem treści – Potrafi zaprezentować ulubione książki i czasopisma – Regularnie korzysta z biblioteki

		<p>przeczytanych tekstów</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zaznacza w tekście literackim wybrane fragmenty – Określa czas i miejsce akcji – Wskazuje głównych bohaterów – Rozmawia w kulturalny sposób, zwracając się bezpośrednio do rozmówcy, mówi na temat – Jasno komunikuje swoje odczucia i spostrzeżenia dotyczące przeczytanych utworów 		<ul style="list-style-type: none"> – Dokonuje oceny postępowania bohaterów – Uzasadnienia swój sąd – W ocenie bierze pod uwagę konkretną sytuację – Potrafi odnieść się do norm moralnych w ocenie zachowania bohaterów tekstów literackich
Tworzenie wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – Uczestniczenie w rozmowie – Ustne wypowiedzianie się na podany temat 	<ul style="list-style-type: none"> – Uczestniczy w rozmowach, zadaje pytania i udziela odpowiedzi – Spójnie i komunikatywnie formułuje pytania i udziela odpowiedzi – Prezentuje własne zdanie – Stosuje formuły grzecznościowe – Nadaje właściwą intonację zdaniom pytającym, oznajmującym i rozkazującym – Dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych – Tworzy w formie ustnej kilkuzdaniowe wypowiedzi, krótkie opowiadania i opisy – Życzenia, zaproszenia – Mówi na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym oraz inspirowane literaturą – Wyraża w czytelny sposób emocje, jakie wywołuje tematyka wypowiedzi – Poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Spójność i logiczność wypowiedzi ustnych 	<ul style="list-style-type: none"> – Chętnie wypowiada się na różne tematy stosując bogate słownictwo – Posługuje się prawidłowo skonstruowanymi zdaniami – Wypowiada się spójnie i logicznie – Buduje zdania w ciągu przyczynowo-skutkowym

	<ul style="list-style-type: none"> – Pisanie 1. Technika i tempo pisania 2. Przepisywanie sprawozdań, opisów 3. Uzupelnianie luk w tekście 4. Plan wydarzeń i porządkowanie zdań 5. Budowa opowiadania 6. Wspólne i samodzielne układanie oraz zapisywanie wypowiedzi, opisów, opowiadań na podany temat 7. Pisanie z pamięci i ze słuchu tekstów z określoną trudnością ortograficzną 	<ul style="list-style-type: none"> – Dbą o kulturę wypowiedziania się – Poprawnie artykułuje głoski, akcentuje wyrazy, stosuje pauzy – Pisze kształtnie, zachowuje proporcje liter – Stosuje odstępy między wyrazami, właściwie łączy litery – Ma właściwe tempo pisania – Prawidłowo rozmieszcza tekst na stronie – Przepisuje wyrazy, zdania, dłuższe formy wypowiedzi: sprawozdania, opisy – Uzupelnia luki w tekście wyróżnionymi wyrazami w odpowiedniej formie oraz wyrazami samodzielnie dobieranymi – Tworzy plan wydarzeń i porządkuje zdania – Zna budowę opowiadania – Układa oraz zapisuje wypowiedzi, opisy, opowiadania na podany temat – Pisze z pamięci i ze słuchu opracowane na zajęciach wyrazy, zdania i teksty z określoną trudnością ortograficzną 	<ul style="list-style-type: none"> – Doskonalenie techniki i tempa pisania – Pisanie dłuższych wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> – Pisze kształtnie, płynnie i czytelnie, zachowuje proporcje liter – Stosuje właściwe proporcje liter, odstępy między literami i wyrazami – Równomiernie rozkłada pismo – Ma szybkie tempo pisania – Samodzielnie układa i pisze opowiadania o prawidłowej strukturze – Używa zdań złożonych – Prawidłowo oznacza dialogi w zdaniach – Samodzielnie układa i pisze opisy używając bogatego słownictwa (wyrazy bliskoznaczne) – Ułożone teksty przepisyje starannie i bezbłędnie
--	--	--	---	---

	8. Pisanie listów 9. Adresowanie kopert 10. Pisanie życzeń, zaproszeń, ogłoszeń, notatek do klasowej kroniki 11. Wypisywanie blankietów nadawczych 12. Tworzenie i pisanie swobodnych tekstów literackich	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie pisze list do kolegów, członków rodziny – Adresuje koperty – Samodzielnie pisze życzenia, zaproszenia, ogłoszenia, notatki do klasowej kroniki – Wypisuje blankiety nadawcze na paczkę, list polecony – Tworzy i zapisuje swobodne teksty literackie – Dbą o poprawność gramatyczną, ortograficzną, interpunkcyjną – Pisze czytelnie i estetycznie 		<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie układa teksty listów i życzeń w formie długich, poprawnie zbudowanych zdań złożonych – Zachowuje odpowiednią strukturę – Stosuje prawidłowo skróty, a w formach grzecznościowych używa wielkich liter – Samodzielnie tworzy i pisze teksty swobodne, używa bogatego słownictwa – Stosuje różnorodne formy wypowiedzi: wiersze, opowiadania, teksty informacyjne
Ortografia	Poprawność ortograficzna <ul style="list-style-type: none"> – Pisownia wielką literą w nazwach własnych rzeczowników – Pisanie „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie oraz w czasownikach czasu przeszłego – Utrwalenie pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna zasadę pisania wielką literą w nazwach własnych rzeczowników – Potrafi pisać „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie oraz w czasownikach czasu przeszłego – Zna zasady pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, „h” wymiennym 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykorzystywanie zasad ortograficznego pisania w konkretnych sytuacjach praktycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Pisze wielką literą nazwy własne rzeczowników – Prawidłowo pisze „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie oraz w czasownikach czasu przeszłego – Stosuje zasady pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, „h” wymiennym

	<p>„ch”, „h” wymiennym</p> <ul style="list-style-type: none"> – Odmiana wyrazów jako uzasadnienie pisowni – Utrwalenie w pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, „h” do zapamiętania – Utrwalenie pisowni wyrazów z „rz” po spółgłoskach: p, b, t, d, k, g, ch, w, j – Utrwalenie pisowni wyrazów z zakończeniami: -ów, -ówka, -ówna, -uje – Utrwalenie i poszerzenie pisowni wyjątków od reguł ortograficznych – Znaki interpunkcyjne – Stosowanie przecinka przy wyliczaniu i kropki 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi uzasadnić pisownię poprzez odmianę wyrazów – Zna zasady w pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, „h” do zapamiętania – Zna zasady pisowni wyrazów z „rz” po spółgłoskach: p, b, t, d, k, g, ch, w, j – Zna zasady pisowni wyrazów z zakończeniami: -ów, -ówka, -ówna, -uje – Zna zasady pisowni wyjątków od reguł ortograficznych – Zna zasady stosowania znaków interpunkcyjnych: kropka, przecinek, pytajnik, wykrzyknik, dwukropek – Stosuje przecinek przy wyliczaniu i kropki w niektórych skrótach 		<ul style="list-style-type: none"> – Stosuje zasady w pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, „h” do zapamiętania – Stosuje zasady pisowni wyrazów z „rz” po spółgłoskach: p, b, t, d, k, g, ch, w, j – Stosuje zasady pisowni wyrazów z zakończeniami: -ów, -ówka, -ówna, -uje – Zna i stosuje zasady pisowni wyjątków od reguł ortograficznych – Stosuje znaki interpunkcyjne: kropka, przecinek, pytajnik, wykrzyknik, dwukropek – Stosuje przecinek przy wyliczaniu i kropki w niektórych skrótach
--	---	---	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> w niektórych skrótach – Pisownia przeczenia „nie” z różnymi częściami mowy – Utrwalenie i poszerzenie pisowni skrótów (ul., s., dn., r., nr, godz., m.in., itp., itd., np.); – Użyteczność słownika ortograficznego 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna zasady pisowni przeczenia „nie” z różnymi częściami mowy – Zna pisownię skrótów (ul., s., dn., r., nr, godz., m.in., itp., itd., np.) – Potrafi korzystać ze słownika ortograficznego 		<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowo pisze przeczenia „nie” z różnymi częściami mowy – Prawidłowo pisze skróty (ul., s., dn., r., nr, godz., m.in., itp., itd., np.) – Samodzielnie potrafi korzystać ze słownika ortograficznego
Elementy wiedzy o języku	<p>Nauka o języku</p> <ul style="list-style-type: none"> – Doskonalenie umiejętności wyróżniania samogłosek i spółgłosek oraz podziału wyrazu na sylaby – Układanie wyrazów w kolejności alfabetycznej, korzystanie ze słowników – Rozwijanie zdań pojedynczych – Układanie zdań złożonych oznajmujących 	<ul style="list-style-type: none"> – Wyróżnia samogłoski i spółgłoski oraz dokonuje podziału wyrazu na sylaby – Układa wyrazy w kolejności alfabetycznej – Korzysta ze słowników – Rozwija zdania pojedyncze – Układa zdania złożone oznajmujące 	<ul style="list-style-type: none"> – Układanie zdań złożonych oznajmujących 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi samodzielnie skonstruować zdania podrzędnie złożone – Poprawnie stosuje odpowiednie spójniki

	<ul style="list-style-type: none"> – Odmiana czasownika przez liczby, osoby, czasy (intuicyjnie) – Poszerzenie wiadomości o rzeczowniku – Rodzaje rzeczowników w liczbie pojedynczej – Stopniowanie przymiotników (intuicyjnie) – Tworzenie rodziny wyrazów – Rozpoznawanie wyrazów w zdaniu, określanie ich liczby – Poznanie różnych sposobów komunikowania się 	<ul style="list-style-type: none"> – Odmienia czasownik przez liczby, osoby, czasy intuicyjnie – Zna rodzaje rzeczownika w liczbie pojedynczej (wraz z przyporządkowanym mu przymiotnikiem) – Stopniuje przymiotniki (intuicyjnie) – Tworzy rodziny wyrazów – Rozpoznaje wyrazy w zdaniu, określa ich liczbę – Zna różne sposoby komunikowania się 	<ul style="list-style-type: none"> – Części mowy – praktyczne zastosowanie 	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie poprawnie rozwija zdania złożone i pojedyncze – Prawidłowo rozpoznaje wszystkie części mowy, samodzielnie podaje przykłady – Odmienia czasowniki przez osoby, liczby i czasy – Prawidłowo stopniuje przymiotniki – Samodzielnie rozpoznaje liczebniki jako części mowy, odróżnia liczebniki główne od porządkowych i podaje przykłady – Rozpoznaje przysłówki określające czasowniki
--	--	--	---	--

<p>Małe formy teatralne</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Wypowiadanie się w małych formach teatralnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Odtwarza gotowe role z tekstów literackich - Recytuje wiersze z uwzględnieniem interpunkcji, intonacji, akcentu wyrazowego - Stosuje środki ekspresji w przekazie słownym 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwijanie zainteresowań formami teatralnymi 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi samodzielnie ułożyć dialogi i treści na podstawie inspiracji utworami literackimi - Stosuje bogate środki ekspresji, łączy ruch, słowa, muzykę i język ciała - Potrafi interpretować wygłaszany z pamięci tekst, stosując zmiany w barwie, sile i intonacji głosu, stosuje pauzy, odpowiednie tempo - Chętnie bierze czynny udział w przedstawieniach teatralnych - Uczestniczy w pozalekcyjnych/ pozaszkolnych formach teatralnych
-----------------------------	---	---	--	---

6.3. Edukacja matematyczna

Celem edukacji matematycznej jest wspomaganie rozwoju umysłowego oraz przyswojenie i rozumienie wiadomości i kształtowanie umiejętności matematycznych dzieci, a w tym szczególnie:

1. Dbanie o wszechstronny rozwój osobowości poprzez: rozwijanie ogólnych zdolności poznawczych oraz samodzielnego logicznego myślenia matematycznego;
2. Kształtowanie rozumienia podstawowych pojęć i umiejętności matematycznych:
  - kształtowanie umiejętności korzystania z podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym,
  - prowadzenie elementarnych rozumowań matematycznych,
  - rozwijanie wyobraźni i aktywności twórczej,
  - rozwijanie zainteresowań matematycznych.
3. Wyrabianie pożądanych postaw i cech tj. umiejętność koncentracji, wytrwałość w przewycięzaniu trudności, staranność, krytyczny stosunek do wykonywanej pracy.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Czynności umysłowe ważne dla uczenia się matematyki	– Położenie przedmiotów w przestrzeni i na kartce papieru	<ul style="list-style-type: none"> – Określa położenie przedmiotów w przestrzeni (na, pod, obok, za, przed, wyżej, niżej, na górze, na dole) – Określa położenie obiektów względem obranego obiektu – Potrafi ustawić przedmiot zgodnie z podanymi warunkami – Orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje (np. w lewym górnym rogu) i rysować strzałki we właściwym kierunku 	– Określanie kierunków na rysunku; orientacja na rysunku	<ul style="list-style-type: none"> – Wskazuje i słownie określa kierunki na rysunku; kierunki od osoby usytuowanej na rysunku tyłem, przodem, bokiem – Wskazuje i słownie określa kierunki na rysunku – położenie jednego przedmiotu w stosunku do innego – Stosuje określenia: na, pod, nad, przed, za, obok, między, wyżej, niżej, daleko, blisko, dalej, bliżej, wewnątrz, na zewnątrz, na brzegu, na prawo, na lewo itp., w przód, w tył, do góry, na dół, przed siebie, za siebie, w bok, w prawo, w lewo, na wprost, w odniesieniu do realnych osób, przedmiotów i obiektów przedstawionych na rysunku – Stosuje określenia: na wierzchu, na spodzie, pomiędzy, zarówno w odniesieniu do realnych obiektów, jak i tych przedstawionych na rysunku – Dostrzega efekt lustrzanego odbicia i radzi sobie z nim
	– Wyprowadzanie kierunków od siebie i innych osób	<ul style="list-style-type: none"> – Rozróżnia lewą i prawą stronę swojego ciała – Wyprowadza kierunki od siebie (po prawej stronie, na lewo od) 	<ul style="list-style-type: none"> – Prawa i lewa strona drugiej osoby, stojącej tyłem i przodem – Wyprowadzanie kierunków od innej osoby 	<ul style="list-style-type: none"> – Określa prawa i lewą stronę drugiej osoby, stojącej tyłem i przodem – Wyprowadza kierunki od innej osoby

		<ul style="list-style-type: none"> – Orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje i rysować strzałki we właściwym kierunku 		
	<ul style="list-style-type: none"> – Klasyfikowanie i porządkowanie obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> – Klasyfikuje obiekty, tworzy kolekcje (np. zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania, zbiory zastępcze) – Układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je – Wybiera obiekt w serii, wskazuje elementy następne i poprzednie – Porównuje przedmioty o cechach przeciwstawnych – Porównuje liczebność utworzonych kolekcji i zbiorów zastępczych – Ustala równoliczność, mimo obserwowanych zmian w układzie elementów – Porównuje zbiory 	<ul style="list-style-type: none"> – Kryteria grupowania obiektów – Określanie cech obiektów, zaliczanych do danej kategorii – Klasyfikowanie obiektów według cech, nie opartych na spostrzeganiu wzrokiem (np. według przeznaczenia) – Klasyfikowanie obiektów według dwóch, trzech cech. – Zmiany w układzie obiektów bez zmiany ich liczby – Wnioskowanie o zmianach odwracalnych: zmiany związane z dodaniem, a potem odjęciem takiej samej liczby obiektów – Rozpoznawanie figur geometrycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Określa kryteria, według których obiekty zostały pogrupowane – Określa cechy obiektów, które pozwalają zaliczyć je do danej kategorii – Klasyfikuje obiekty według podanej cechy, której nie można spostrzec wzrokiem (np. według przeznaczenia) – Klasyfikuje obiekty, biorąc pod uwagę dwie, trzy cechy – Porównuje liczby elementów w zbiorach niezależnie od wielkości i układu elementów z wykorzystaniem poznanych znaków matematycznych – Rozpoznaje i nazywa figury: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt – Potrafi rozpoznawać figury geometryczne położone nietypowo – Układa figury z patyczków, gumy do skakania oraz na geoplanie
	<ul style="list-style-type: none"> – Symetria (np. w rysunku motyla) 	<ul style="list-style-type: none"> – Zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej – Kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek) 	<ul style="list-style-type: none"> – Symetria w figurach geometrycznych i niektórych elementach otoczenia 	<ul style="list-style-type: none"> – Zauważa i podaje przykłady symetrii w figurach geometrycznych i niektórych elementach otoczenia

	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie rytmów 	<ul style="list-style-type: none"> - Klasyfikuje figury według podanej (jednej) cechy - Dostrzega i kontynuuje powtarzające się sekwencje - Układa rytmy z przedmiotów, klocków i modeli figur - W sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania 	<ul style="list-style-type: none"> - Przewidywanie kolejnego obiektu w serii - Porządkowanie zbiorów według wzrastającej i malejącej liczby obiektów - Przekładanie rytmów z jednej reprezentacji na drugą (np. dziecko przekłada układ z klocków na układ dźwięków lub układ dźwięków na układ klocków) - Uzupełnianie luk w dostrzeżonych regularnościach 	<ul style="list-style-type: none"> - Przewiduje kolejny obiekt w serii - Porządkuje zbiory według wzrastającej i malejącej liczby obiektów - Przekłada rytm z jednej reprezentacji na drugą (np. dziecko przekłada układ z klocków na układ dźwięków lub układ dźwięków na układ klocków) - Uzupełnia luki w dostrzeżonych regularnościach
Liczenie i sprawności rachunkowe	<ul style="list-style-type: none"> - Kształtowanie pojęcia liczby 	<ul style="list-style-type: none"> - Sprawnie liczy obiekty (dostrzega regularność dziesiętkowego systemu liczenia) - Wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wspak (zakres do 20) - Zapisuje liczby cyframi (zakres do 10) - Rozumie pojęcie liczby w aspekcie głównym, porządkowym i miarowym 	<ul style="list-style-type: none"> - Kształtowanie pojęcia liczby, doliczanie do 10 (w aspekcie głównym, porządkowym, miarowym i algebraicznym) 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapisuje cyframi liczby do 20 (do 100) - Wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wspak (w zależności od możliwości dzieci zakres do 100) - Zapisuje liczby cyframi (zakres w zależności od możliwości dzieci do 100) - Rozumie pojęcie liczby w aspekcie głównym, porządkowym, miarowym i algebraicznym

	<ul style="list-style-type: none"> - Działania na liczbach i zadania tekstowe 	<ul style="list-style-type: none"> - Wyznacza sumy (dodaje) i różnice (odejmuje), manipulując obiektami lub rachując na zbiorach zastępczych, np. na palcach - Sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie do 10 oraz poprawnie zapisuje te działania - Radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślne zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania - Zapisuje rozwiązanie zadania z treścią przedstawionego słownie w konkretnej sytuacji, stosując zapis cyfrowy i znaki działań 	<ul style="list-style-type: none"> - Działania na liczbach - Praktyczne korzystanie w obliczeniach z prawa przemienności dodawania - Dostrzeganie i praktyczne korzystanie ze związków dodawania z odejmowaniem - Dodawanie kilku liczb w zakresie 20 - Odejmowanie od danej liczby dwóch liczb (w zakresie 20) - Obliczanie złożonych działań w zakresie 20, np. $9 + 8 - 2$ - Wielokrotne dodawanie takich samych liczb w zakresie 20 - Rozwiązywanie prostych zadań z treścią, w których trzeba zastosować porównywanie różnicowe - Rozwiązywanie prostych zadań z treścią, w których zależności między liczbami można 	<ul style="list-style-type: none"> - Sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie do 20 (zakres w zależności od możliwości dzieci do 100), poprawnie zapisuje te działania - Praktycznie korzysta w obliczeniach z prawa przemienności dodawania - Dostrzega i praktycznie korzysta ze związków dodawania z odejmowaniem - Dodaje kilka liczb w zakresie 20 - Odejmuje od danej liczby dwie liczby (w zakresie 20) - Oblicza złożone działania w zakresie 20, np. $9 + 8 - 2$ - Wykonuje wielokrotne dodawanie takich samych liczb w zakresie 20 - Rozwiązuje proste zadania z treścią, w których trzeba zastosować porównywanie różnicowe - Rozwiązuje proste zadania z treścią, w których zależności między liczbami można przedstawić za pomocą działania okienkowego (ustalenie nieznanego składnika, nieznanego odjemnika) - Rozwiązuje złożone zadania z treścią wymagające zastosowania dwóch działań (dodania kilku liczb, odjęcia od
--	--	--	---	---

			<p>przedstawić za pomocą działania okienkowego (ustalenie nieznanego składnika, nieznanego odjemnika)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rozwiązywanie złożonych zadań z treścią wymagających zastosowania dwóch działań – Rozwiązywanie zadań otwartych – Rozwiązywanie prostych zadań z treścią celowo źle sformułowanych: układanie pytania do treści zadania – Uzupełnianie treści zadania danymi – Rozwiązywanie zadań z danymi sprzecznymi – Układanie zadań z treścią 	<p>danej liczby dwóch innych lub dodawania i odejmowania)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rozwiązuje zadania otwarte, czyli takie, w których jest kilka poprawnych odpowiedzi – Rozwiązuje proste zadania z treścią celowo źle sformułowane: układa pytania do treści zadania – Uzupełnia treść zadania danymi (w treści zadania jest lub nie jest zaznaczone miejsce, w którym brakuje danych) – Rozwiązuje zadania z danymi sprzecznymi – Układa zadania z treścią: do historyjek obrazkowych, do obrazków, na których przedstawiona jest akcja, do działania dodawania i odejmowania
Pomiar	– Mierzenie długości	– Mierzy długość, posługując się różnymi miarkami, również linijką; porównuje długości obiektów	– Rozumienie i stosowanie w praktyce pojęcia: kilogram, litr, centymetr, godzina	– Rozumie i stosuje w praktyce pojęcia: kilogram, litr, centymetr, godzina
	– Mierzenia ciężaru	– Potrafi ważyć przedmioty – Różnicuje przedmioty cięższe, lżejsze		

		<ul style="list-style-type: none"> – Wie, że towar w sklepie jest sprzedawany (pakowany) według wagi 		
	– Mierzenie płynów	<ul style="list-style-type: none"> – Odmierza płyny kubkiem i miarką litrową 		
	– Mierzenie czasu	<ul style="list-style-type: none"> – Nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku – Wie do czego służy kalendarz i potrafi z niego korzystać – Rozpoznaje czas na zegarze w takim zakresie, który pozwala mu orientować się w ramach czasowych szkolnych zajęć i domowych obowiązków 	– Mierzenie czasu	– Odczytuje czas na zegarze (pełne godziny)
Obliczenia pieniężne	– Znajomość monet i banknotów – przeliczanie pieniędzy	<ul style="list-style-type: none"> – Zna będące w obiegu monety i banknot o wartości 10 zł – Zna wartość nabywczą monet i radzi sobie w sytuacji kupna i sprzedaży – Zna pojęcie długu i rozumie konieczność spłacenia go 	<ul style="list-style-type: none"> – Porównywanie wartości monet i banknotów – Dodawanie i odejmowanie złotych w zakresie 20 zł, stosowanie w takich obliczeniach kilku różnych możliwości – Dodawanie i odejmowanie groszy w zakresie 20 groszy, (stosowanie w obliczeniach kilku różnych możliwości) 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi zapłacić tą samą kwotą różnymi nominałami monet – Potrafi wydać resztę z 10 zł (20 zł) – Układa i rozwiązuje proste zadania z treścią o kupowaniu i płaceniu – Wie, że należy oszczędzać – Potrafi zaplanować zakupy – Porównuje wartości monet i banknotów, np. 20 gr to więcej niż 10 gr, a 10 zł to mniej niż 20 zł – Wie, że za monetę o większym nominale można otrzymać kilka innych monet o mniejszym nominale – Dodaje i odejmuje złotówki w zakresie 20 zł, stosuje w takich obliczeniach kilka różnych możliwości

				– Dodaje i odejmuje grosze w zakresie 20 groszy, stosuje w takich obliczeniach kilka różnych możliwości
Klasa II				
Czynności umysłowe ważne dla uczenia się matematyki	– Określanie położenia przedmiotów w przestrzeni i na kartce papieru	<ul style="list-style-type: none"> – Określa położenie przedmiotów przestrzeni (na, pod, obok, za, przed, wyżej, niżej, na górze, na dole) – Określa położenie obiektów względem obranego obiektu – Potrafi ustawić przedmiot zgodnie z podanymi warunkami – Orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje (np. w prawym górnym rogu kartki) i rysować strzałki we właściwym kierunku 		
	– Klasyfikowanie i porządkowanie obiektów	<ul style="list-style-type: none"> – Klasyfikuje obiekty, tworzy kolekcje (np. zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania, zbiory zastępcze) – Układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je – Wybiera obiekt w serii, wskazuje następne i poprzednie – Porównuje przedmioty o cechach przeciwstawnych – Porównuje liczebność utworzonych kolekcji i zbiorów zastępczych – Ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów porównywanych zbiorów – Porównuje liczbę elementów 	<ul style="list-style-type: none"> – Wyróżnianie w zbiorze podzbioru (podzbiorów) – Wyróżnianie obiektów, które spełniają dwa kryteria (część wspólna zbiorów) 	<ul style="list-style-type: none"> – Wyróżnia w zbiorze podzbiór (podzbiory) – Wyróżnia obiekty, które spełniają dwa kryteria (część wspólna zbiorów)

		<p>w zbiorach niezależnie od wielkości i układu elementów z wykorzystaniem poznanych znaków matematycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> – W sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozsądnie, dąży do wykonania zadania 		
	<ul style="list-style-type: none"> – Wyprowadzanie kierunków od siebie i innych osób 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozróżnia lewą i prawą stronę swojego ciała – Wyprowadza kierunki od siebie (po prawej stronie, na lewo od) – Określa prawą i lewą stronę drugiej osoby, stojącej tyłem i przodem – Wyprowadza kierunki od innej osoby – Orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje i rysować strzałki we właściwym kierunku 	<ul style="list-style-type: none"> – Wskazywanie kierunku w celu wytłumaczenia jak dojść do określonego punktu 	<ul style="list-style-type: none"> – Wskazuje kierunek w celu wytłumaczenia jak dojść do określonego punktu (otoczenie znane dzieciom)
	<ul style="list-style-type: none"> – Dostrzeganie symetrii (np. w rysunku motyla) – Tworzenie rytmów 	<ul style="list-style-type: none"> – Dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla) i rysuje drugą połowę figury symetrycznej – Zauważa zjawisko symetrii w figurach geometrycznych i niektórych elementach otoczenia – Kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek) – Zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej – Dostrzega stałe następstwa i regularność 	<ul style="list-style-type: none"> – Zasady tworzenia serii 	<ul style="list-style-type: none"> – Określa zasadę, według której utworzono serię

	<ul style="list-style-type: none"> - Rozpoznawanie figur geometrycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt - Klasyfikuje figury według podanej (jednej) cechy - Rysuje figury symetryczne - Rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu - Dostrzega i kontynuuje powtarzające się sekwencje - Układa rytmy z przedmiotów, klocków i modeli figury 	<ul style="list-style-type: none"> - Właściwości figur geometrycznych - Rozpoznawanie figur położonych nietypowo - Układanie figur geometrycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Zauważa cechy figur geometrycznych, potrafi je wymienić - Potrafi rozpoznać figury geometryczne położone nietypowo, zachodzące na siebie - Układa figury z patyczków, gumy do skakania oraz na geoplanie
Liczenie i sprawności rachunkowe	<ul style="list-style-type: none"> - Pojęcie liczby 	<ul style="list-style-type: none"> - Sprawnie liczy obiekty (dostrzega regularność dziesiętkowego systemu liczenia) - Wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wspak (zakres do 20, a w miarę możliwości indywidualnych bez ograniczania zakresu) - Zapisuje liczby cyframi (zakres do 100) - Liczy dziesiątkami w zakresie 100 - Porównuje liczby, stosując znaki $>$, $<$, $=$ - Ustala serie rosnące i malejące - Ilustruje położenie liczb na osi liczbowej - Rozumie pojęcie liczby w aspekcie głównym, porządkowym i miarowym - Odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII 	<ul style="list-style-type: none"> - Wyodrębnianie w liczbie: liczby setek, liczby dziesiątek i liczby jedności, a w zapisie liczby: cyfry setek, cyfry dziesiątek i cyfry jedności - Zapisywanie liczb cyframi (zakres do 100) w miarę możliwości indywidualnych bez ograniczania zakresu) - Liczenie po 2, 3, 5 w przód i w tył w zakresie co najmniej 100 - Liczenie po 100 w przód i w tył w zakresie co najmniej 1000 	<ul style="list-style-type: none"> - Wyodrębnia w liczbie: liczby setek, liczby dziesiątek i liczby jedności, a w zapisie liczby: cyfry setek, cyfry dziesiątek i cyfry jedności - Wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wspak (zakres do 100, a w miarę możliwości indywidualnych bez ograniczania zakresu) - Zapisuje liczby cyframi (zakres do 100) w miarę możliwości indywidualnych bez ograniczania zakresu) - Liczy po 2, 3, 5 w przód i w tył w zakresie co najmniej 100 - Liczy po 100 w przód i w tył w zakresie co najmniej 1000

	<ul style="list-style-type: none"> - Działania na liczbach 	<ul style="list-style-type: none"> - Wyznacza sumy i różnice manipulując obiektami - Rachuje w obrębie dodawania i odejmowania na zbiorach zastępczych (w miarę możliwości indywidualnych dziecka bez ograniczania zakresu liczbowego) - Sprawnie dodaje i odejmuje do 20, poprawnie zapisuje te działania - Dodaje i odejmuje proste przypadki w zakresie 100 - Sprawnie dodaje i odejmuje dziesiątkami - Mnoży i dzieli w zakresie 30, sprawdza wyniki obliczeń - W formach czynnościowych dokonuje operacji mnożenia i dzielenia liczb w zakresie tabliczki mnożenia - Podaje iloczyny liczb w obrębie tabliczki mnożenia - Sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie - Radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślne zakończenie wymaga dodawania, odejmowania, mnożenia lub dzielenia 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapis działania, składniki, suma; odjemna, odjemnik, różnica - Algorytmy pisemnego dodawania i odejmowania - Praktyczne korzystanie w obliczeniach z praw przemienności i łączności dodawania - Obliczanie kolejnych wielokrotności danej liczby - Wskazywanie i nazywanie w działaniu mnożenia czynników i iloczynu - Obliczanie działań mnożenia i dzielenia z liczbami 0 i 1 - Rozwiązywanie zadań złożonych 	<ul style="list-style-type: none"> - Wskazuje w zapisie działania składników i sumy oraz odjemnej, odjemnika i różnicy - Sprawnie dodaje i odejmuje do 100, poprawnie zapisuje te działania - Dodaje i odejmuje z wykorzystaniem algorytmu pisemnego dodawania i odejmowania bez przekroczenia progu dziesiątkowego - Dodaje i odejmuje z wykorzystaniem algorytmu pisemnego dodawania i odejmowania z przekroczeniem progu dziesiątkowego - Potrafi wykorzystać w praktyce, w obliczeniach prawa przemienności i łączności dodawania - Mnoży i dzieli w zakresie 50, sprawdza wyniki obliczeń - Oblicza kolejne wielokrotności danej liczby - Wskazuje i nazywa w działaniach mnożenia czynników i iloczynu - Oblicza działania mnożenia i dzielenia z liczbami 0 i 1
	<ul style="list-style-type: none"> - Zadania tekstowe 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwiązuje manipulacyjnie proste 		<ul style="list-style-type: none"> - Rozwiązuje zadania złożone

		<p>zadania matematyczne wyrażone w konkretnych sytuacjach, na rysunkach lub w słownie podanej treści</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zapisuje rozwiązanie zadania z treścią przedstawionego słownie w konkretnej sytuacji – Stosuje zapis cyfrowy i znaki działań w rozwiązywaniu zadań z treścią – Potrafi rozwiązywać, układać i przekształcać łatwe zadania jednodziałaniowe 		<ul style="list-style-type: none"> – Rozwiązuje zadania tekstowe na zastosowanie porównywania różnicowego – Potrafi zastosować w rozwiązywaniu zadań proste równania z niewiadomą w postaci okienka – Oblicza i zapisuje proste działania z okienkiem
Pomiar	– Mierzenie długości	<ul style="list-style-type: none"> – Dokonuje pomiarów dowolnie obraną miarą, porównuje wyniki – Mierzy długość, szerokość i wysokość przedmiotów posługując się linijką – Porównuje długości obiektów i określa je stosując jednostki: centymetr, metr – Rysuje odcinki o podanej długości 	– Dokonywanie prostych obliczeń dotyczących miar długości (bez zamiany jednostek)	– Dokonuje prostych obliczeń dotyczących miar długości (bez zamiany jednostek)
	– Mierzenie ciężaru	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi ważyć przedmioty, używa określeń: kilogram, pół kilograma, dekagram – Różnicuje przedmioty lżejsze i cięższe – Wie, że towar w sklepie pakowany jest według wagi 	– Obliczenia z użyciem tych samych miar (bez zamiany jednostek)	– Umie wykonać łatwe obliczenia używając tych miar (bez zamiany jednostek)
	– Mierzenie płynów	<ul style="list-style-type: none"> – Odmierza płyny kubkiem i miarką litrową – Manipulacyjnie (przelewanie) porównuje ilości płynów, wskazuje: więcej, mniej, tyle samo – Używa określeń: litr, pół litra, 	– Proste obliczenia ilości płynów w różnych sytuacjach praktycznych i w prostych zadaniach tekstowych	– Dokonuje prostych obliczeń ilości płynów w różnych sytuacjach praktycznych i w prostych zadaniach tekstowych

		ćwierć litra		
	– Mierzenie czasu	<ul style="list-style-type: none"> – Nazywa dni tygodnia i miesiące w roku – Orientuje się do czego służy kalendarz i potrafi z niego korzystać – Potrafi odczytać, podać i zapisać wybrane daty – Zna zapis cyfrowy w systemie znaków rzymskich w zakresie I–XII – Wie, jak wykonać obliczenia kalendarzowe w sytuacjach życiowych – Rozpoznaje czas na zegarze w zakresie orientacji w ramach czasowych zajęć szkolnych i obowiązków domowych – Orientuje się we wskazaniach zegarów wskazówkowych i z wyświetlaczem cyfrowym w systemie 12-godzinnym i 24-godzinnym – Zna pojęcia: godzina, pół godziny – Umie wykonać proste obliczenia zegarowe w obrębie pełnych godzin 	<ul style="list-style-type: none"> – Odczytywanie i zapisywanie dat w formule: 1 maja/01.05 – Określanie wieku różnych osób oraz relacji typu: starszy/młodszy, o tyle lat starszy/o tyle lat młodszy, o ile lat starszy/o ile lat młodszy 	<ul style="list-style-type: none"> – Odczytuje i zapisuje daty w formule: 1 maja /01.05. – Określa wiek różnych osób oraz relacje typu: starszy/młodszy, o tyle lat starszy/o tyle lat młodszy, o ile lat starszy/o ile lat młodszy
Obliczenia pieniężne	<ul style="list-style-type: none"> – Monety i banknoty – Liczenie pieniędzy 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna będące w obiegu monety i banknoty – Zna wartość nabywczą pieniędzy – Wie, co to dług i rozumie konieczność spłacenia go – Umie liczyć pieniądze na zbiorach zastępczych – Radzi sobie w sytuacjach kupna i sprzedaży 	<ul style="list-style-type: none"> – Zadania z treścią z obliczeniami pieniężnymi 	<ul style="list-style-type: none"> – Układa i rozwiązuje proste zadania z treścią o kupowaniu i płaceniu – Potrafi obliczać koszt zakupów na podstawie ilości i ceny towarów – Wie, jak obliczyć wartość otrzymanej reszty

Klasa III

Czynności umysłowe ważne dla uczenia się matematyki	<ul style="list-style-type: none"> – Określanie położenia przedmiotów w przestrzeni i na kartce papieru 	<ul style="list-style-type: none"> – Określa położenie przedmiotu w przestrzeni (na, pod, obok, za, przed, wyżej, niżej, na górze, na dole) – Określa położenie obiektów względem obranego obiektu – Potrafi ustawić przedmiot zgodnie z podanymi warunkami – Orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje (np. w prawym górnym rogu) i rysować strzałki we właściwym kierunku 	<ul style="list-style-type: none"> – Określanie, gdzie znajduje się przedmiot lub jak dojść do wybranego miejsca na podstawie schematycznego rysunku – Orientacja na planach, mapach fizycznych przedstawiających fragment miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> – Określa, gdzie znajduje się przedmiot lub jak dojść do wybranego miejsca na podstawie schematycznego rysunku – Orientuje się na prostych planach, mapach fizycznych przedstawiających fragment miejscowości
	<ul style="list-style-type: none"> – Klasyfikowanie i porządkowanie obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> – Klasyfikuje obiekty, tworzy kolekcje (np. zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania, zbiory zastępcze) – Układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je – Wybiera obiekt w serii, wskazuje następne i poprzednie – Porównuje przedmioty o cechach przeciwstawnych – Porównuje liczebność utworzonych kolekcji i zbiorów zastępczych – Ustala równoliczność, mimo obserwowanych zmian w układzie elementów porównywanych zbiorów – Porównuje liczbę elementów w zbiorach niezależnie od wielkości i układu elementów z wykorzystaniem poznanych znaków matematycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Tworzenie zbioru na zasadach negacji – Wskazywanie obiektów, które nie należą do danego zbioru – Wskazywanie zbiorów pustych oraz zbiorów rozłącznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Tworzy zbiory na zasadach negacji, np. wszystkie klocki, które nie są żółte/które nie są zielone i nie są okrągłe – Wskazuje obiekty, które nie należą do danego zbioru – Wskazuje zbiory puste oraz zbiory rozłączne

		<ul style="list-style-type: none"> – W sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozsądnie, dąży do wykonania zadania 		
	<ul style="list-style-type: none"> – Wyprowadzanie kierunków od siebie i innych osób 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozróżnia lewą i prawą stronę swojego ciała – Wyprowadza kierunki od siebie (po prawej stronie, na lewo od) – Określa prawą i lewą stronę drugiej osoby, stojącej tyłem i przodem – Wyprowadza kierunki od innej osoby – Orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje i rysować strzałki we właściwym kierunku 		
	<ul style="list-style-type: none"> – Symetria (np. w rysunku motyla), tworzenie rytmów 	<ul style="list-style-type: none"> – Rysuje drugą połowę figury symetrycznej; rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu – Kontynuuje regularność w prostych motywach (np. szlaczek, rozeta) 	<ul style="list-style-type: none"> – Te same obiekty w różnych seriach – Zależności pomiędzy miejscem obiektu w serii a cechą, według której utworzono serię 	<ul style="list-style-type: none"> – Układa te same obiekty w różne serie – Wyszukuje zależności pomiędzy miejscem obiektu w serii a cechą, według której utworzono serię
	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznawanie figur geometrycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznaje i nazywa koła, kwadraty, prostokąty i trójkąty (również nietypowe, położone w różny sposób oraz w sytuacji, gdy figury zachodzą na siebie) – Rysuje odcinki o podanej długości – Oblicza obwody trójkątów, kwadratów i prostokątów (w centymetrach) 	<ul style="list-style-type: none"> – Projektowanie figur złożonych z odcinków – Stosowanie w zadaniach wiedzy o tym, że kwadrat jest szczególnym rodzajem prostokąta – Liczenie boków i kątów w wielokątach 	<ul style="list-style-type: none"> – Projektuje figury złożone z odcinków – Stosuje w zadaniach wiedzę o tym, że kwadrat jest szczególnym rodzajem prostokąta – Liczy boki i kąty w wielokątach
Liczenie i sprawności rachunkowe	<ul style="list-style-type: none"> – Pojęcie liczby 	<ul style="list-style-type: none"> – Liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1, dziesiątkami od danej liczby w zakresie 100 i setkami od 	<ul style="list-style-type: none"> – Liczenie po 2, 3, 5 w przód i w tył w zakresie co najmniej 100 	<ul style="list-style-type: none"> – Liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1, 2,3,4,5 dziesiątkami od danej liczby

	<p>danej liczby w zakresie 1000</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000 – Porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków <, >, =) 	<ul style="list-style-type: none"> – Liczenie po 10 w przód i w tył w zakresie co najmniej 100 – Liczenie po 100 w przód i w tył w zakresie co najmniej 1000 – Liczenie po 1000 w jak największym zakresie w przód i w tył – Wyodrębnianie w liczbie: liczby tysięcy, liczby setek, liczby dziesiątek i liczby jedności, a w zapisie liczby – cyfry tysięcy, cyfry setek, cyfry dziesiątek i cyfry jedności – Porównywanie różnicowe – Wyróżnianie liczb parzystych i nieparzystych z zakresu do 1000 – Porównywanie ilorazowe – Zaznaczanie liczb na osi liczbowej, porównywanie liczb na osi liczbowej 	<p>w zakresie 1000 i setkami od danej liczby w zakresie 10000</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 10000 – Porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 10000 (słownie i z użyciem znaków <, >, =) – Wyodrębnia w liczbie: liczby tysięcy, liczby setek, liczby dziesiątek i liczby jedności, a w zapisie liczby – cyfry tysięcy, cyfry setek, cyfry dziesiątek i cyfry jedności – Wykonuje porównywanie różnicowe: o tyle więcej/o tyle mniej, o ile więcej/o ile mniej – Wyróżnia liczby parzyste i nieparzyste z zakresu do 1000 – Wykonuje porównywanie ilorazowe: tyle razy więcej/tyle razy mniej, ile razy więcej/ile razy mniej – Zaznacza liczby na osi liczbowej, porównywanie liczb na osi liczbowej
<ul style="list-style-type: none"> – Działania na liczbach i zadania tekstowe 	<ul style="list-style-type: none"> – Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100 (bez algorytmów działań pisemnych) – Sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania 	<ul style="list-style-type: none"> – Obliczenia złożone – na dodawanie i odejmowanie oraz mnożenie i dzielenie – Obliczeń złożone – na 	<ul style="list-style-type: none"> – Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100 (z wykorzystaniem algorytmów działań pisemnych) sprawdza wyniki odejmowania za pomocą

		<ul style="list-style-type: none"> – Podaje z pamięci iloczyny w zakresie tabliczki mnożenia - sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia – Rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka (bez przenoszenia na drugą stronę) – Rozwiązuje zadania tekstowe wymagające wykonania jednego działania (w tym zadania na porównywanie różnicowe, ale bez porównywania ilorazowego) 	<p>mnożenie i dzielenie</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wykorzystywanie w obliczeniach algorytmów pisemnych działań na liczbach – Wykonywanie prostych obliczeń na dzielenie z resztą – Posługiwanie się w obliczeniach kalkulatorem – Rozwiązywanie prostych i złożonych zadań z treścią, w których trzeba zastosować porównywanie ilorazowe 	<p>dodawania</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mnoży z wykorzystaniem algorytmu działań pisemnych – Zna i stosuje kolejność wykonywania działań – Wykonuje proste obliczenia na dzielenie z resztą – Potrafi posługiwać się kalkulatorem – Rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka (z przenoszeniem na drugą stronę) – Rozwiązuje zadania tekstowe wymagające wykonania jednego działania (w tym zadania na porównywanie różnicowe, również na zastosowanie porównywania ilorazowego)
Pomiar	– Mierzenie długości	<ul style="list-style-type: none"> – Mierzy i zapisuje wynik pomiaru długości, szerokości i wysokości przedmiotów oraz odległości; posługuje się jednostkami: milimetr, centymetr, metr; wykonuje łatwe obliczenia dotyczące tych miar (bez zamiany jednostek i wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych) – Używa pojęcia kilometr w sytuacjach życiowych, np. jechaliśmy autobusem 27 kilometrów (bez zamiany na metry) 	<ul style="list-style-type: none"> – Zapisywanie wyników pomiaru z zastosowaniem wyrażeń dwumianowanych 	<ul style="list-style-type: none"> – Stosuje wyrażenia dwumianowane w zapisie wyników pomiaru
	– Mierzenie ciężaru	<ul style="list-style-type: none"> – Waży przedmioty, używając określeń: kilogram, pół kilograma, 	<ul style="list-style-type: none"> – Zapisywanie wyników pomiaru z zastoso- 	<ul style="list-style-type: none"> – Stosuje wyrażenia dwumianowane w zapisie

		<p>dekagram, gram</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wykonuje łatwe obliczenia, używając tych miar (bez zamiany jednostek i bez wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych) 	<p>waniem wyrażeń dwumianowanych</p>	<p>wyników pomiaru</p>
	– Mierzenie płynów	<ul style="list-style-type: none"> – Odmierza płyny różnymi miarkami; używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra 		
	– Mierzenie czasu	<ul style="list-style-type: none"> – Odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII – Podaje i zapisuje daty; zna kolejność dni tygodnia i miesięcy – Porządkuje chronologicznie daty – Wykonuje obliczenia kalendarzowe w sytuacjach życiowych – Odczytuje wskazania zegarów: w systemach: 12- i 24-godzinnym, wyświetlających cyfry i ze wskazówkami; posługuje się pojęciami: godzina, pół godziny, kwadrans, minuta – Wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny) – Odczytuje temperaturę (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi, np. 5 stopni mrozu, 3 stopnie poniżej zera) 	<ul style="list-style-type: none"> – Określanie i porównywanie liczby dni w poszczególnych miesiącach – Odczytywanie i zaznaczanie minut na zegarze analogowym (ze wskazówkami) i cyfrowym (wyświetlającym cyfry) w układzie 12-godzinnym i 24-godzinnym (np. godzina 2:10, godzina 4:50) – Dokonywanie obliczeń kalendarzowych (na dniach) i zegarowych (na minutach) – Określanie wieku różnych osób oraz relacji typu: starszy/młodszy, o tyle lat starszy/o tyle lat młodszy, o ile lat starszy/o ile lat młodszy 	<ul style="list-style-type: none"> – Dokonuje obliczeń zegarowych (pełne minuty), – Sprawnie posługuje się zegarem w systemach 12- i 24 godzinnym – Sprawnie oblicza upływ czasu na zegarze i w kalendarzu – Określa wiek różnych osób oraz relacje typu: starszy/młodszy, o tyle lat starszy/o tyle lat młodszy, o ile lat starszy/o ile lat młodszy

<p>Obliczenia pieniężne</p>	<p>– Znajomość monet i banknotów, liczenie pieniędzy</p>	<p>– Wykonuje łatwe obliczenia pieniężne (cena, ilość, wartość) i radzi sobie w sytuacjach codziennych wymagających takich umiejętności</p>	<p>– Planowanie zakupów – Rozsądne wydawanie pieniędzy</p>	<p>– Wykonuje obliczenia pieniężne, planuje zakupy, oblicza wartość kupowanych rzeczy, sprawdza możliwości - tzn. czy wystarczy mu pieniędzy, potrafi oszczędnie gospodarować funduszami (cena, ilość, wartość)</p>
---------------------------------	--	---	--	---

6.4. Edukacja przyrodnicza

Celem edukacji przyrodniczej jest wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody ożywionej i nieożywionej, w tym szczególnie w zakresie:

- umiejętności obserwacji oraz prowadzenia prostych doświadczeń przyrodniczych i ich analiz w ujęciu przyczynowo-skutkowym,
- wdrażania do myślenia naukowego poprzez formułowanie wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody,
- znajomości życia roślin i zwierząt w wybranych ekosystemach,
- poznania elementów typowych krajobrazów Polski,
- poznania zwierząt i roślin żyjących w wybranych rejonach Polski,
- rozpoznawania zwierząt egzotycznych,
- umiejętności wyjaśniania zależności zjawisk przyrody od pór roku,
- poznawania zanieczyszczeń w przyrodzie spowodowanych przez człowieka,
- podejmowania działań na rzecz ochrony przyrody w środowisku,
- znajomości wpływu przyrody nieożywionej na życie ludzi, zwierząt i roślin,
- poznania części ciała i organów wewnętrznych zwierząt i ludzi,
- znajomości zasad racjonalnego odżywiania się,
- rozumienia konieczności kontrolowania stanu zdrowia i stosowania się do zaleceń lekarza, stomatologa,
- wyrabiania nawyku dbania o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych,
- kształtowania postaw proekologicznych,
- umiejętności uczenia się – jako sposobu zaspokajania naturalnej ciekawości świata,
- rozwijania zainteresowań przyrodniczych,
- umiejętności pracy w zespole.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Poznawanie świata roślin	<ul style="list-style-type: none"> – Poznawanie roślin żyjących w różnych ekosystemach – Rośliny trujące - zagrożenie dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznaje i nazywa rośliny żyjące w różnych środowiskach (tj. park, las, sad, ogród, działka, pole uprawne) – Zna warunki konieczne do rozwoju roślin – Zna rośliny jadalne (np. zboża, owoce) i ich rolę w odżywianiu człowieka – Dbą o rośliny w kąciku przyrodniczym – Ma podstawową wiedzę o roślinach chronionych – Zna zagrożenia ze strony trujących roślin (grzybów, trujących owoców, liści itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> – Zakładanie prostych upraw roślin – Zachowanie w sytuacji zagrożenia 	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie prowadzi proste uprawy roślin – Relacjonuje swoje spostrzeżenia, w prosty sposób zapisuje wnioski – Wzbogaca kącik przyrodniczy (przynosi okazy) – Potrafi powiedzieć do kogo należy się zwrócić w sytuacji zagrożenia
Poznawanie świata zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> – Poznawanie zwierząt żyjących w różnych środowiskach przyrodniczych 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna i nazywa zwierzęta, żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych – Zna potrzeby zwierząt, ich zwyczaje – Zna zwierzęta egzotyczne – Potrafi zachować zasady 	<ul style="list-style-type: none"> – Zakładanie prostych hodowli 	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie prowadzi hodowlę – Zna konieczne warunki do hodowli zwierząt i przestrzega ich

		<p>bezpieczeństwa podczas przebywania ze zwierzętami</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wie i potrafi obserwować, jak zwierzęta przystosowują się do pór roku (np. odloty, przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy) oraz warunków środowiska (barwy ochronne zwierząt) – Wymienia warunki potrzebne do rozwoju zwierząt w gospodarstwach domowych – Obserwuje zwierzęta w gospodarstwie hodowlanym lub w zoo – Prowadzi proste hodowle w kąciku przyrody i opiekuje się zwierzętami – Wie, jaki jest pożytek ze zwierząt dla środowiska (niszczenie szkodników przez ptaki, zapylanie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownice) – Zna zagrożenia ze strony zwierząt chorych i niebezpiecznych – Wie, jak należy się zachowywać w sytuacji zagrożenia ze strony zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> – Zachowanie w sytuacji zagrożenia 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi powiedzieć do kogo należy się zwrócić w sytuacji zagrożenia ze strony zwierząt
Zagrożenie dla środowiska przyrodniczego ze strony człowieka	<ul style="list-style-type: none"> – Zagrożenia dla świata roślin oraz zwierząt i środowiska przyrodniczego ze strony człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna i rozumie zagrożenia dla środowiska przyrodniczego tj. wypalanie łąk, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, palenie śmieci, wyrzucanie odpadów 	<ul style="list-style-type: none"> – Debata uczniowska na temat zagrożeń środowiska przyrodniczego ze strony człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie lub w zespole tworzy „mapę myśli” dotyczącą zagrożeń środowiska przyrodniczego – Bierze aktywny udział w debacie uczniowskiej na temat zagrożeń środowiska przyrodniczego ze strony człowieka
Człowiek chroni	<ul style="list-style-type: none"> – Ochrona środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie i rozumie, że człowiek powinien chronić środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> – Pogłębianie wiedzy 	<ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie lub w zespole tworzy metodą projektu plakat lub album

<p>środowisko przyrodnicze</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zanieczyszczenie wody skutki dla życia człowieka, roślin i zwierząt - Ekologiczne zachowania chronią środowisko przyrodnicze 	<p>przyrodnicze</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozumie, że człowiek jest częścią przyrody, a środowisko przyrodnicze jest mu potrzebne do życia - Rozumie pojęcie „pod ochroną” - Zna zasady ochrony przyrody - Podejmuje zadania i czynności: zmierzające do pomagania zwierzętom przetrwać zimę lub upalne lato - Chroni i szanuje rośliny - Zachowuje ciszę w lesie, parku - Nie zaśmieca środowiska przyrodniczego - Wie, że woda jest niezbędna do życia człowiekowi, roślinom i zwierzętom - Rozumie dlaczego należy oszczędzać wodę - Podaje przykłady oszczędzania wody - Rozumie sens segregowania śmieci - Zna zasady segregacji śmieci - Potrafi podać przykłady opakowań ekologicznych - Rozumie dlaczego należy używać opakowań ekologicznych 	<p>o ochronie środowiska</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oczyszczalnia ścieków - Konkurs ekologiczny dla klas I 	<p>dotyczący ochrony środowiska przyrodniczego</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uczestniczy w debacie uczniowskiej na temat ochrony środowiska przyrodniczego - Debata o ochronie środowiska przyrodniczego - Wie co to jest oczyszczalnia ścieków i zna jej ogólne zadania - Potrafi zbudować w grupie oczyszczalnię ścieków w butelce/ na podstawie książki <i>Mały inżynier. Nauka i zabawa</i>, E. Bednarek i K. Nowopolski, s. 33 - Osiąga dobre wyniki w konkursie wiedzy ekologicznej klas I
<p>Zjawiska atmosferyczne - pogoda</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zjawiska atmosferyczne w różnych porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi rozpoznać i nazwać zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla pór roku - Potrafi podejmować rozsądne decyzje, aby nie narażać się na niebezpieczeństwa wynikające 	<ul style="list-style-type: none"> - Stacja meteorologiczna 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi samodzielnie lub w grupie zredagować wnioski z wycieczki do stacji meteorologicznej - Nazywa sprzęt wykorzystywany w stacji meteorologicznej

	<ul style="list-style-type: none"> - Kalendarz pogody 	<p>z pogody</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych (burza, huragan, pożar) - Wie, jak trzeba się zachować w sytuacji zagrożenia - Potrafi obserwować pogodę - Prowadzi obrazkowy kalendarz pogody - Rozumie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w telewizji i w radiu - Potrafi ubierać się stosownie do pogody - Potrafi przewidywać skutki nieadekwatnego ubioru do warunków pogody - Potrafi wymienić w jakich zawodach ważna jest informacja o pogodzie 	<ul style="list-style-type: none"> - Planowanie wycieczek a warunki pogodowe - Loty samolotem a pogoda 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi wyjaśnić wybrane pojęcia związane z informowaniem o pogodzie w radiu lub telewizji - Potrafi samodzielnie skompletować zestaw ubioru na wycieczkę w góry i nad morze - Wie i rozumie dlaczego podróż samolotem jest związana z warunkami pogody
Klasa II				
Poznajemy świat przyrody	<ul style="list-style-type: none"> - Obserwacje przyrody - Proste doświadczenia przyrodnicze 	<ul style="list-style-type: none"> - Obserwuje zmiany przyrody w różnych porach roku - Dostrzega zmiany przyrody zachodzące w poszczególnych porach roku - Obserwuje przebieg doświadczeń przyrodniczych - Analizuje przebieg doświadczeń - Potrafi dostrzegać skutki zmian w doświadczeniach przyrodniczych - Dostrzega proste zależności 	Dokumentujemy nasze wycieczki przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi wykonać metodą projektu np. album O LESIE - Inicjuje i prowadzi doświadczenia przyrodnicze - Samodzielnie prowadzi obserwacje

		<p>przyczynowo-skutkowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dostrzega w przyrodzie cykliczność i regularność zmian - Prowadzi obserwacje przyrodnicze 		<p>przyrodnicze, zapisuje wyniki obserwacji, analizuje je i wyciąga wnioski</p>
<p>Życie w wybranych ekosystemach</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Warunki do życia roślin i zwierząt - Rośliny i zwierzęta w wybranych ekosystemach 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna podstawowe warunki konieczne do wzrostu roślin i życia zwierząt - Ma wiadomości na temat wybranych ekosystemów (tj. las, park, ogród, łąka, zbiorniki wodne) - Zna rośliny występujące w różnych ekosystemach: w lesie, w parku, ogrodzie, na łące, w zbiornikach wodnych - Zna zwierzęta żyjące w lesie, w parku, na łące, w ogrodzie i w zbiornikach wodnych - Rozumie znaczenie roślin i zwierząt dla człowieka, ma wiedzę o korzyściach dla człowieka, które dają rośliny i zwierzęta 	<ul style="list-style-type: none"> - Uczestniczy aktywnie np. w zorganizowaniu Dnia Zwierząt w szkole 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie, na czym polega specyfika pracy leśniczego - Rozumie zależność warunków w różnych ekosystemach i specyficznych cech roślin i zwierząt - Zna ciekawostki z życia roślin i zwierząt (np. barwy ochronne sposób odżywiania) - Potrafi przygotować bezpieczne miejsce dla zwierząt dostosowane do ich potrzeb
<p>Przyroda w różnych porach roku</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Świat roślin w różnych porach roku - Świat zwierząt w poszczególnych porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie jakie zmiany zachodzą w świecie roślin w rocznym cyklu - Dostrzega związek pomiędzy zmianami zachodzącymi w świecie roślin a porą roku - Zna zmiany zachodzące w świecie zwierząt w cyklu rocznym - Dostrzega związek tych zmian z porą roku - Wie jak można pomagać zwierzętom w zimie i w upalne lato - Dostrzega regularność i cykliczność zmian w świecie przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktywizacja w działaniu na rzecz przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> - Ma pomysły jak zorganizować dokarmianie zwierząt w okresie zimowym, czynnie bierze udział w pomocy dla zwierząt w różnych porach roku - Bierze udział w działaniach na rzecz pomocy dla zwierząt - Rozumie potrzebę i potrafi uzasadnić te działania

<p>Zagrożenia dla człowieka ze strony roślin i zwierząt</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zagrożenia dla człowieka ze strony roślin - Zagrożenia dla człowieka ze strony zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> - Utrwala i pogłębia wiedzę o trujących roślinach: owocach, liściach, grzybach - Ma świadomość skutków dla zdrowia i zagrożeń dla człowieka ze strony roślin trujących - Utrwala i pogłębia wiedzę o zagrożeniach dla człowieka ze strony niebezpiecznych i chorych zwierząt - Wie, jak trzeba się zachować w sytuacji zagrożenia ze strony roślin i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> - Postępowanie przy zatruciach 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi rozpoznać i nazwać rośliny trujące - Potrafi wykonać plakat ostrzegający przed spożywaniem nieznanymi roślin i grzybów - Potrafi wymienić etapy postępowania podczas zatruc pokarmowych - Potrafi wykonać plakat ostrzegający przed chorymi zwierzętami - Projektuje pracę (np. plastyczną) o zagrożeniach dla człowieka ze strony roślin lub zwierząt
<p>Wybrane regiony Polski</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zwierzęta żyjące w wybranych regionach Polski - Zwierzęta egzotyczne 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna typowe regiony Polski - Zna kilka zwierząt żyjących w wybranych regionach kraju - Zna niektóre zwierzęta egzotyczne - Utrwala i pogłębia wiedzę o życiu zwierząt egzotycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Klasowy konkurs „REGIONY POLSKI” - Warunki klimatyczne a życie zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna i potrafi wymienić charakterystyczne cechy krajobrazu, miasta oraz zabytki każdego regionu Polski - Potrafi wykonać w grupie plakat promujący region Polski, w którym mieszka - Rozumie, na czym polega przystosowanie zwierząt, do warunków życia w konkretnym regionie Polski - Dostrzega związek warunków do życia zwierząt z budową ich ciała i sposobem odżywiania
<p>Ochrona przyrody</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Odpowiedzialność człowieka za przyrodę 	<ul style="list-style-type: none"> - Ma świadomość, że człowiek żyje w środowisku przyrodniczym i jest częścią przyrody - Jest uwrażliwiony na potrzebę szanowania i dbania o przyrodę oraz ochronę przyrody - Wie, jakie zniszczenia w 	<ul style="list-style-type: none"> - Środki medialne a ochrona przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi wykonać w grupie „mapę myśli” na temat ochrony przyrody - Wykonuje na zajęciach komputerowych prostą prezentację multimedialną na temat ochrony przyrody

		<p>środowisku przyrodniczym powoduje człowiek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Przejawia postawę odpowiedzialności za przyrodę – Rozumie jak należy chronić przyrodę w najbliższym środowisku – Zna zasady zachowania służące ochronie przyrody – Utrwala wiedzę na temat znaczenia wody dla organizmów żywych, oszczędzania wody i konieczności segregacji śmieci 	<ul style="list-style-type: none"> – Chronione gatunki roślin i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna gatunki roślin i zwierząt chronionych w najbliższym środowisku – Zgłasza pomysły, jak propagować oszczędzanie wody
Przyroda nieożywiona	<ul style="list-style-type: none"> – Życie człowieka a przyroda nieożywiona 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, że światło, woda, powietrze są potrzebne do życia ludzi, zwierząt i roślin – Zna stany skupienia wody – Zna znaczenie wybranych skał i minerałów dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – Doświadczenia z wodą 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykonuje pod kierunkiem nauczyciela doświadczenia z wodą np. „Ciśnienie bez tajemnic” na podstawie książki <i>Mały inżynier. Nauka i zabawa</i>, E. Bednarek i K. Nowopolski, s. 35., lub „Czy woda ma skórę”, s. 42.
Zdrowie człowieka	<ul style="list-style-type: none"> – Profilaktyka zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> – Ma świadomość, że o zdrowie trzeba dbać – Rozumie konieczność kontrolowania stanu zdrowia – Wie, że należy stosować się do zaleceń lekarzy – Zna podstawowe zasady zdrowego żywienia – Potrafi wymienić części ciała człowieka i umiejscowić je – Stosuje się do zasad higieny osobistej 	<ul style="list-style-type: none"> – Odpowiedzialność za własne zdrowie – Klasowy Dzień Kulinaryny zdrowego żywienia 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie i potrafi wyjaśnić, że dbałość o stan zdrowia to profilaktyka zdrowia – Rozumie, że każdy człowiek jest odpowiedzialny za swoje zdrowie – Aktywnie uczestniczy w spotkaniach na temat zdrowia – Zadaje pytania dotyczące zdrowia – Włącza się w organizację dnia kulinarnego – Zgłasza pomysły – Racjonalnie dobiera produkty żywnościowe zgodnie z zasadami

			– Praca z fantomem	zdrowego odżywiania – Wie, jakie zadania w organizmie człowieka pełnią ważne narządy np. serce, mózg, nerki, żołądek
Zjawiska atmosferyczne i pogoda	– Zjawiska atmosferyczne – Kalendarz pogody	– Zna typowe zjawiska atmosferyczne dla poszczególnych pór roku – Wie jak trzeba się zachować w sytuacjach niebezpieczeństwa związanego z kąpielą, zabawą na śniegu i lodzie, zjawiskami atmosferycznymi (powódź, burza, huragan, śnieżycy) – Prowadzi kalendarz pogody, notuje składniki pogody: temperaturę, nasłonecznienie, opady, zachmurzenie	– Bezpieczeństwo poza szkołą – Projekt kalendarza pogody	– Kąpie się tylko w miejscach dozwolonych pod opieką ratownika – Bezpiecznie korzysta z krytego lodowiska – Bezpiecznie korzysta z basenu, przestrzega ustalonego regulaminu – Zachowuje zasady bezpieczeństwa podczas kuligu – Prowadzi kalendarz pogody według własnego pomysłu
Klasa III				
Poznajemy przyrodę	– Obserwacja przyrody – Proste doświadczenia przyrodnicze	– Obserwuje zmiany przyrody w cyklicznych zmianach pór roku – Prowadzi proste doświadczenia przyrodnicze – Obserwuje przebieg doświadczeń przyrodniczych – Analizuje przebieg i wynik doświadczeń – Potrafi wiązać przyczynę ze skutkiem, dostrzegać zależności	– Doskonalenie spostrzeżeń podstawą obserwacji – Wnioskowanie indukcyjne i przyczynowo-skutkowe	– Samodzielnie prowadzi obserwacje zjawisk przyrodniczych – Z obserwacji potrafi zapisać notatkę – Samodzielnie formułuje prawa przyrody – Potrafi formułować sądy i wnioski na drodze indukcji – Potrafi myśleć przyczynowo-skutkowo i krytycznie
Życie w wybranych ekosystemach	– Warunki do życia roślin i zwierząt – Świat roślin i zwierząt w	– Zna i rozumie warunki potrzebne do wzrostu i życia roślin oraz zwierząt – Ma wiadomości na temat wybranych ekosystemów (las, park, ogród, łąka, zbiorniki wodne) – Ma wiadomości na temat wybranych ekosystemów (las, park, ogród, łąka,	– Klasowa hodowla roślin – Regularność zmian cyklicznych w przyrodzie	– Samodzielnie opiekuje się klasową hodowlą roślin – Rozumie przystosowanie się roślin i zwierząt do warunków ekosystemu – Samodzielnie wyciąga wnioski o regularnościach w świecie przyrody – Rozumie i potrafi samodzielnie

	wybranych ekosystemach	<p>zbiorniki wodne</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zna rośliny różnych warstw lasu – Zna rodzaje zbóż – Potrafi wymienić zwierzęta żyjące w lesie, w parku, w ogrodzie, na łące i w zbiornikach wodnych – Zna sposób odżywiania się zwierząt i ich wewnętrzne organy – Wie, jakie korzyści dają człowiekowi rośliny i zwierzęta (rośliny i zwierzęta pożyteczne) 	<ul style="list-style-type: none"> – Klasowy konkurs np. O LESIE 	<p>wytłumaczyć związek zmian w cyklach regularnych</p> <ul style="list-style-type: none"> – Angażuje się w przygotowanie konkursu klasowego np. na temat lasu – Potrafi samodzielnie wykonać mapę myśli na temat lasu – Samodzielnie potrafi graficznie przedstawić zmiany przyrody w cyklu regularnym
Przyroda w różnych porach roku	<ul style="list-style-type: none"> – Świat roślin w różnych porach roku – Świat zwierząt w różnych porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, jakie zmiany zachodzą w świecie roślin w różnych porach roku – Rozumie przyczynę tych zmian – Zna i potrafi wyjaśnić zmiany w życiu zwierząt związane z porami roku – Zna sposoby, jak można pomagać zwierzętom w zimie i lecie – Dostrzega powtarzalność i regularność zmian w świecie zwierząt w różnych porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> – Dokumentujemy przyrodę w fotografii 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi zorganizować dokarmianie zwierząt w okresie zimowym – Potrafi wykonać album fotograficzny o przyrodzie (np. nadmorskiej flory w czasie pobytu na zielonej szkole nad Morzem Bałtyckim lub w górach) – Zna środowisko przyrodnicze miejscowości, w której mieszka i najbliższej okolicy
Zagrożenia dla człowieka ze strony roślin i zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> – Zagrożenia dla człowieka ze strony roślin – Zagrożenia dla człowieka ze strony zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> – Pogłębia i rozszerza wiedzę o trujących owocach, liściach roślin, grzybach – Wie jak trzeba się zachować w przypadku zjedzenia trującej rośliny – Pogłębia wiedzę o niebezpiecznych dla człowieka zwierzętach i niebezpieczeństwie ze strony zwierząt chorych – Wie jak należy zachowywać się 	<ul style="list-style-type: none"> – Pomoc przedmedyczna 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna skutki trujących roślin i rozumie je w aspekcie przyczynowym – Wykonuje na zajęciach komputerowych prezentację multimedialną o roślinach trujących – Zna i rozumie skutki zagrożenia dla człowieka ze strony zwierząt (samodzielnie formułując sądy i wnioski) – Potrafi skutecznie udzielić pierwszej

		w sytuacji zagrożenia dla człowieka ze strony roślin i zwierząt		pomocy przedmedycznej w sytuacjach zagrożenia
Typowe krajobrazy i regiony Polski	<ul style="list-style-type: none"> – Polskie krajobrazy – Wybrane regiony Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – Poznaje cechy charakterystyczne dla różnych krajobrazów Polski – Potrafi wymienić typowe krajobrazy Polski (nizinny, górski, nadmorski) – Zna roślinność w wybranych regionach Polski – Zna typowe zwierzęta żyjące w różnych regionach Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – Fizyczna mapa Polski – Konkurs wiadomości o Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie legendę mapy fizycznej i umie odczytywać z mapy – Potrafi wskazywać na mapie obszary Polski i charakterystyczne dla nich krajobrazy oraz główne miasta – Dostrzega związek między cechą charakterystyczną dla regionów a występującą tam florą i fauną – Rozumie i potrafi wytłumaczyć związek środowiska naturalnego i zmienionego przez człowieka – Rozpoznaje krajobrazy – Zna bogactwa naturalne różnych regionów Polski – Aktywnie bierze udział w konkursie wiadomości o Polsce
Egzotyczny świat roślin i zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> – Owoce, rośliny egzotyczne – Zwierzęta egzotyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna wybrane egzotyczne rośliny i owoce – Zna wybrane egzotyczne zwierzęta 	<ul style="list-style-type: none"> – Występowanie egzotycznych roślin i zwierząt a specyficzne warunki przyrodniczo – geograficzne 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie gdzie rosną te rośliny i owoce – Zna specyfikę warunków dla ich wzrostu – Potrafi wykonać w grupie deser z wykorzystaniem owoców egzotycznych – Wie gdzie żyją te zwierzęta egzotyczne – Zna warunki do ich życia i dostrzega związek ich budowy ciała z warunkami życia
Ochrona przyrody	<ul style="list-style-type: none"> – Człowiek jest odpowiedzialny za ochronę przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, jakie zanieczyszczenia w przyrodzie powoduje człowiek (wypalanie lasów, zaśmiecanie lasów, kłusownictwo, hałas) 	<ul style="list-style-type: none"> – Działania na rzecz ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> – Chętnie angażuje się w działania na rzecz ochrony przyrody – Inicjuje działania na rzecz ochrony przyrody w środowisku

		<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, że przyrodę należy chronić – Potrafi wyjaśnić, dlaczego człowiek jest odpowiedzialny za ochronę przyrody – Podejmuje działania, na rzecz ochrony przyrody w środowisku – Ma wiedzę, jakimi należy kierować się zasadami by chronić przyrodę – Rozumie, dlaczego należy oszczędzać wodę – Rozumie sens segregacji śmieci 	<ul style="list-style-type: none"> – Dzień Sprzątania Świata 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna sposoby zapobiegania zanieczyszczeniom wody, powietrza – Ma świadomość, że w niektórych obszarach brakuje wody pitnej – Wie, jakie odpady podlegają recyklingowi i co z nich może powstać – Aktywnie uczestniczy w dniu sprzątania świata
Przyroda nieożywiona	<ul style="list-style-type: none"> – Życie człowieka w otoczeniu przyrody nieożywionej 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, jakie znaczenie ma światło, powietrze, woda w życiu ludzi, zwierząt i roślin – Rozumie wpływ światła słonecznego na cykliczność życia na Ziemi (rozumie następstwa ruchu obrotowego Ziemi wokół własnej osi) – Rozumie znaczenie powietrza i wody dla życia – Ma wiedzę o stanach skupienia wody; opisuje krążenie wody w przyrodzie – Zna znaczenie wybranych skał i minerałów dla człowieka (np. glina, węgiel) 	<ul style="list-style-type: none"> – Kierunki na mapie Polski – Fizyczna mapa Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna i orientuje się na mapie w przestrzeni głównych kierunków świata – Potrafi wykonać makietę Polski np. z masy solnej – Zna i potrafi wskazać na mapie Polski rzeki (od źródeł do ujścia), jeziora – Zna główne rzeki w Polsce – Potrafi wykonać prezentację multimedialną o polskich rzekach – Wie, jakie inne skały i minerały służą człowiekowi
Zdrowie człowieka	<ul style="list-style-type: none"> – Części ciała człowieka – Racjonalne 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wymienić i wskazać części ciała człowieka (serce, płuca, żołądek) – Zna zasady zdrowego odżywiania się 	<ul style="list-style-type: none"> – Promocja zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> – Inspiruje działania na rzecz promocji zdrowia – Bierze udział w działaniach na rzecz promocji zdrowia

	<p>odżywianie</p> <ul style="list-style-type: none"> – Profilaktyka zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie konieczność kontrolowania stanu zdrowia – Rozumie i stosuje się do zaleceń lekarza stomatologa – Dbą o zdrowie swoje i innych (w miarę możliwości) 		<ul style="list-style-type: none"> – Zna pracę mózgu i jej związek z uczeniem się – Rozumie rolę organów wewnętrznych człowieka dla jego rozwoju i zdrowia – Czynnie bierze udział w spotkaniach, zadaje pytania, wykazuje zainteresowanie problematyką zdrowia
Pogoda i zjawiska atmosferyczne	<ul style="list-style-type: none"> – Zjawiska atmosferyczne – Niebezpieczeństwa dla człowieka ze strony zjawisk atmosferycznych – Bezpieczeństwo zabaw – Składniki pogody 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna i utrwała wiedzę o charakterystycznych zjawiskach atmosferycznych w poszczególnych porach roku – Ma wiedzę na temat niebezpieczeństw ze strony zjawisk atmosferycznych – Wie jak należy się zachowywać w sytuacjach zagrożenia (burza, śnieżycy, powódź, lawina itp.) – Dostrzega niebezpieczeństwa w zabawach na śniegu, lodzie, kąpielach w niedozwolonych miejscach – Nazywa składniki pogody (temperatura, ciśnienie, wiatr, opady, nasłonecznienie, zachmurzenie) – Prowadzi kalendarz pogody w różnych porach roku – Rozumie znaczenie opadów (deszczu) w przyrodzie – Rozumie określenia: rosa, szron, szadź, mróz, mgła – Ma wiedzę, jakie urządzenia służą do obserwacji i pomiarów stanów 	<ul style="list-style-type: none"> – Związek zjawisk atmosferycznych z porą roku – Ostrzeżenia przed niebezpieczeństwem – Zegar słoneczny – Multimedialny kalendarz pogody – Doświadczenia z wodą 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie i potrafi wyjaśnić związek pomiędzy porą roku a charakterystycznymi zjawiskami atmosferycznymi – Wykonuje w grupie plakaty ostrzegające przed niebezpieczeństwem ze strony zjawisk atmosferycznych – Samodzielnie projektuje i prowadzi kalendarz pogody – Prowadzi obserwacje i pomiary stanów pogody – Dostrzega związek składników pogody – Potrafi zbudować w grupie zegar słoneczny na podstawie książki <i>Mały inżynier. Nauka i zabawa</i>, E. Bednarek i K. Nowopolski, s. 64. – Potrafi wykonać kalendarz pogody w wersji multimedialnej – Potrafi wykonać doświadczenie „Magiczny śnieg” na podstawie książki <i>Mały inżynier. Nauka i zabawa</i>, E. Bednarek i K. Nowopolski, s. 8.

		pogody	– Robimy kompas	– Potrafi wykonać w grupie kompas na podstawie książki <i>Mały inżynier. Nauka i zabawa</i> , E. Bednarek i K. Nowopolski, s. 79.
--	--	--------	-----------------	---

6.5. Edukacja społeczna

Celem edukacji społecznej jest kształtowanie u uczniów postaw sprzyjających rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, a w szczególności:

- rozbudzenie ciekawości poznawczej otoczeniem społecznym,
- gotowość do uczestnictwa w kulturze i życiu społecznym środowiska,
- podejmowanie inicjatyw społecznych w społeczności lokalnej,
- wdrażanie do zgodnej pracy w zespole,
- pomaganie słabszym i potrzebującym,
- umiejętność odróżniania dobra od zła oraz kształtowanie postaw prawdomówności, postępowania sprawiedliwego i odpowiedzialnego ze siebie i innych,
- kształtowanie postawy poszanowania tradycji i kultury narodowej oraz innych kultur i tradycji,
- wdrażanie w sumienne wykonywanie obowiązków i szacunku do pracy,
- rozwijanie pozytywnych relacji z sąsiadami w miejscu zamieszkania, kulturalnego zachowania się w stosunku do dorosłych i rówieśników,
- uwrażliwianie na zagrożenia ze strony ludzi i postępowanie w sytuacji zagrożenia.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Kontakty międzyosobowe z rówieśnikami i osobami dorosłymi	<ul style="list-style-type: none"> – Współpraca z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych – Reguły obowiązujące w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi współpracować z rówieśnikami w zabawie i w sytuacjach nauki szkolnej oraz w sytuacjach życiowych – Przestrzega reguł i rozumie zasady obowiązujące w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych – Z kulturą zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy 	<ul style="list-style-type: none"> – Zaangażowanie w działania zespołowe – Rola lidera zespołu – Aktywizacja w dodatkowych zadaniach 	<ul style="list-style-type: none"> – Samorzutnie podejmuje rolę członka zespołu – Z zaangażowaniem i zgodnie współdziała z rówieśnikami i dorosłymi – Chętnie podejmuje dodatkowe zadania i sumiennie się z nich wywiązuje – Przewodniczy działaniom w grupie jako lider
Moralność dziecka podstawą zgodnego współdziałania	<ul style="list-style-type: none"> – Odróżnianie dobra od zła w relacjach z rówieśnikami i dorosłymi – Prawda i kłamstwo – Pomoc potrzebującym, mądrość i odwaga postępowania jako wartość moralna 	<ul style="list-style-type: none"> – Umie odróżnić co jest dobre, a co złe w kontaktach z dziećmi i dorosłymi – Odróżnia prawdę od kłamstwa – Stara się nie kłamać i nie zatajać prawdy – Wyraża chęć pomocy innym osobom – Stara się zachowywać mądrze i odważnie w sytuacjach życiowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Ocena i samoocena 	<ul style="list-style-type: none"> – Dokonuje właściwej samooceny – Trafnie ocenia swoje postępowanie – Potrafi ocenić postępowanie innych osób – Podejmuje próby samooceny
Funkcjonowanie dziecka w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> – Przynależność do rodziny – powinność wobec członków rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, co to znaczy być członkiem rodziny – Wie, co wynika z przynależności do rodziny – Rozumie swoje relacje z rodzicami, rodzeństwem, dziadkami i innymi członkami bliskiej rodziny – Wywiązuje się z powinności wobec nich 	<ul style="list-style-type: none"> – Prawo a obowiązek 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna swoje prawa i obowiązki w rodzinie

Wychowanie ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> Oczekiwania dziecka zgodne z realiami ekonomicznymi rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> Ma świadomość, że pieniądze otrzymuje się za pracę Stara się dostosowywać swoje oczekiwania do realnych możliwości ekonomicznych rodziny i rozumie dlaczego 		
Bezpieczna zabawa	<ul style="list-style-type: none"> Warunki bezpieczeństwa zabaw 	<ul style="list-style-type: none"> Wie co to znaczy bezpiecznie się bawić Organizuje zabawy w miejscach bezpiecznych Unika miejsc niebezpiecznych Rozumie gdzie nie można się bawić i dlaczego 	<ul style="list-style-type: none"> Obserwacja otoczenia 	<ul style="list-style-type: none"> Podaje przykłady z obserwacji, gdzie w miejscowości, w której mieszka nie ma bezpiecznych warunków do zabawy
Zagrożenia ze strony ludzi	<ul style="list-style-type: none"> Pomoc w sytuacjach zagrożeń ze strony ludzi 	<ul style="list-style-type: none"> Zna zagrożenia ze strony ludzi Potrafi określić kiedy pojawia się sytuacja zagrożenia Wie do kogo trzeba się zwrócić o pomoc i w jaki sposób Zna podstawowy numer alarmowy 112 i wie, w jakich sytuacjach można z niego korzystać 		
Moja miejscowość	<ul style="list-style-type: none"> Status administracyjny miejscowości Zawody użyteczności publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> Wie czy mieszka w mieście, czy na wsi Wie i rozumie, jakie są charakterystyczne cechy miasta i wsi Wie, czym zajmuje się: strażak, policjant, lekarz, nauczyciel, weterynarz itp. Wie, kiedy i w jaki sposób należy się do nich zwracać o pomoc 	<ul style="list-style-type: none"> Zainteresowanie swoją miejscowością 	<ul style="list-style-type: none"> Potrafi podać charakterystyczne cechy miejscowości, w której mieszka Zna inne zawody, wie czym zajmują się ludzie wykonujący te zawody
Jestem Polakiem	<ul style="list-style-type: none"> Symbole narodowe Polski – mojej Ojczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> Wie, że mieszka w Polsce Wie, jakiej jest narodowości Zna polskie symbole narodowe: 	<ul style="list-style-type: none"> Sąsiedzi Polski 	<ul style="list-style-type: none"> Zna inne kraje leżące w Europie Wie jak nazywa się mieszkaniec takiego kraju

	<ul style="list-style-type: none"> – Polska znajduje się w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – flaga, godło, hymn narodowy – Wie, że Polska znajduje się w Europie – Zna i rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej 		
Klasa II				
Kontakty międzyosobowe z rówieśnikami i dorosłymi	<ul style="list-style-type: none"> – Współpraca z rówieśnikami w grupie – Przestrzeganie zasad to podstawa współpracy – Praca ucznia i dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi zgodnie współpracować z rówieśnikami w zabawie, w sytuacjach szkolnych i życiowych – Zna zasady dobrego współzycia, stosuje je w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi – Zna formy grzecznościowe i używa ich w relacjach z innymi – Rozumie, że nauka jest pracą ucznia – Szanuje pracę swoją i dorosłych – Rozumie potrzebę wypoczynku swojego i dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> – Role dziecka w relacjach zabawowych i sytuacjach uczenia się 	<ul style="list-style-type: none"> – Inicjuje zabawy i działanie z rówieśnikami – Przyjmuje w nich różne role (potrafi się podporządkować i być liderem) – Rozumie odmienność ról w sytuacjach pracy grupowej i respektuje zadania wynikające z roli (np. członka zespołu, lidera)
Kształtowanie się systemu pojęć moralnych	<ul style="list-style-type: none"> – Kształtowanie pojęć moralnych – Operatywne i adekwatne posługiwanie się pojęciami i ocenami moralnymi 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi odnosić normy i zakazy do swojego postępowania – Potrafi odbierać postępowanie innych osób w kategoriach norm – Pojęcie dobra i zła sprowadza do konkretnych zachowań, ale też do okoliczności towarzyszących – Potrafi ocenić czyn w kategoriach dobra i zła 	<ul style="list-style-type: none"> – Moralna ocena porównawcza czynów i faktów 	<ul style="list-style-type: none"> – Doskonali elementy świadomości moralnej – Rozwija sposób wartościowania moralnego i posługiwania się różnymi kategoriami oceny
Dziecko członek rodziny	<ul style="list-style-type: none"> – Relacje osobowe a role pełnione w rodzinie 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, z jakich członków składa się jego bliska i dalsza rodzina – Rozumie role pełnione przez członków rodziny – Wie jakie zadania i obowiązki wynikają z roli rodzinnej 	<ul style="list-style-type: none"> – Z przeszłości mojej rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna informacje dotyczące historii swojej rodziny – Zna ważne wydarzenia z przeszłości rodziców i dziadków – Zna pamiątki rodzinne – Ma świadomość szacunku i dbałości

	<ul style="list-style-type: none"> - Relacje osobowe i rodzinne 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna swoje powinności wobec członków rodziny i wywiązuje się z nich - Ma dobre relacje ze wszystkimi członkami rodziny 		<ul style="list-style-type: none"> o pamiątki rodzinne - Wykazuje postawę szacunku dla osób starszych z rodziny
Rola ucznia	<ul style="list-style-type: none"> - Obowiązki ucznia 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozumie co to znaczy „być uczniem” - Zna swoje obowiązki szkolne i wykonuje je - Bierze udział w życiu klasy - Przestrzega zasad obowiązujących w szkole 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwijanie motywacji do uczenia się 	<ul style="list-style-type: none"> - Ma pozytywne nastawienie do nauki szkolnej - Dostrzega związek obowiązków szkolnych z systematyczną nauką oraz wzrostem wiedzy i umiejętności
Wychowanie ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> - Oczekiwania dziecka adekwatne do sytuacji ekonomicznej rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> - Ma rozeznanie w ogólnej sytuacji ekonomicznej rodziny - Rozumie, jakie wydatki są niezbędne dla funkcjonowania rodziny - Rozumie sens oszczędzania - Potrafi dostosować swoje oczekiwania do aktualnej sytuacji ekonomicznej rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> - Oszczędzanie a spełnianie oczekiwań 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi określić co jemu jest niezbędne do życia - Potrafi oszczędzać - Ma świadomość, że oszczędzanie jest sposobem na spełnienie oczekiwań/marzeń
Praca, aktywność człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - Nauka – forma pracy umysłowej - Praca zawodowa dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna wartość szkolnej nauki - Wie, że uczenie się jest pracą - Rozumie sens pracy zawodowej dorosłych - Zna zawody swoich rodziców (wie, na czym polega ich praca) - Zna inne zawody 		<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi opowiadać o czynnościach zawodowych, jakie wykonują rodzice
Sytuacja zagrożenia ze strony ludzi	<ul style="list-style-type: none"> - Zagrożenia ze strony innych osób - Zachowania w sytuacjach zagrożenia 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna zagrożenia ze strony innych osób - Potrafi rozważnie i trafnie podawać komunikaty przy powiadamianiu o niebezpieczeństwie, wypadku, 	<ul style="list-style-type: none"> - Czytelność i jasność komunikatu 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozumie, sens poprawnego i precyzyjnego komunikowania się w sytuacji zagrożenia

		<ul style="list-style-type: none"> zagrożeniu – Wie, kogo należy powiadomić o zagrożeniu (zna ważne numery) 		
Ludzie mają równe prawa	<ul style="list-style-type: none"> – Tolerancja wobec „inności” 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, że każdy człowiek ma swoje prawa niezależnie od np. płci, koloru skóry, narodowości – Wykazuje pozytywne zachowania wobec „inności” – Przejawia tolerancję wobec „inności” 		<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie i potrafi podać uzasadnienie, dlaczego każdy człowiek ma jednakowe prawa
Polska – moja Ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> – Kształtowanie postaw patriotycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, że Polska jest ojczyzną Polaków – Wie i rozumie, jakiej jest narodowości – Zna symbole narodowe (barwy flagi, godło, hymn narodowy) – Przyjmuje postawy szacunku wobec symboli narodowych – Zna nazwiska sławnych Polaków i ich zasługi dla Polski oraz ważne wydarzenia dla historii Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – Różne źródła podstawą informacji 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi zebrać dodatkowe informacje z różnych źródeł o sławnych Polakach lub wydarzeniach dla Polski
Jestem Europejczykiem	<ul style="list-style-type: none"> – Polska leży w Europie – Polska członkiem Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie gdzie na mapie Europy leży Polska – Wie, jakie państwa sąsiadują z Polską – Rozumie związek Polski z Unią Europejską – Zna nazwiska sławnych Europejczyków i ich zasługi dla Europy – Zna hymn Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – Praktyczne korzystanie z różnych źródeł informacji 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi w różnych źródłach informacji poszukać wiadomości o sławnych Europejczykach i ich zasługach
Klasa III				
Kontakty międzyosobowe	<ul style="list-style-type: none"> – Zachowania wobec rówieśników 	<ul style="list-style-type: none"> – Używa form grzecznościowych w stosunku do rówieśników 	<ul style="list-style-type: none"> – Dyscyplinowanie się w działaniach 	<ul style="list-style-type: none"> – Przejawia gotowość i chęć do wszelkiej współpracy w zespole

z rówieśnikami i osobami dorosłymi	<ul style="list-style-type: none"> – i dorosłych – Dobre relacje z sąsiadami w miejscu zamieszkania – Prawo do pracy i wypoczynku – moje i innych osób – Pomoc innym osobom 	<ul style="list-style-type: none"> – i dorosłych – Rozumie potrzebę dobrych relacji z sąsiadami w miejscu zamieszkania – Rozumie i szanuje prawo do pracy, wypoczynku innych osób – Rozumie, że nauka jest pracą ucznia i że dziecko też ma prawo do wypoczynku – Chętnie pomaga innym, jeśli potrzebują pomocy 	<ul style="list-style-type: none"> – zespołowych – Współodpowiedzialność za działania w zespole 	<ul style="list-style-type: none"> – klasowym i małych grupach – Rozumie cel i sens podejmowanych działań – Potrafi działać w zespole w sposób planowy i zorganizowany – Ma poczucie odpowiedzialności za zespół i przed zespołem – Identyfikuje się z zespołem
Normy moralne podstawą zgodnego życia i współdziałania	<ul style="list-style-type: none"> – Dobro, prawda, sprawiedliwość wobec siebie i innych osób – Integrowanie systemu pojęć moralnych 	<ul style="list-style-type: none"> – Odróżnia dobro od zła – Wybiera dobro – Rozumie, co to znaczy dobro wobec siebie i innych osób – Docenia wartość prawdomówności – Uświadamia sobie przyczyny kłamstwa – Rozumie, co to znaczy sprawiedliwość wobec siebie i innych osób – Nie wyrządza krzywdy słabszym 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozbudowanie i pogłębianie moralnego sądu dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi przenosić zasady postępowania i oceny z jednych sytuacji na drugie – Umie klasyfikować czyny i zachowanie według zasad – Dostrzega związek ocen moralnych ze skutkami postępowania – Potrafi rozważyć oceny w kategorii integracji czynów
Prawa i obowiązki ucznia	<ul style="list-style-type: none"> – Prawa ucznia – Obowiązki ucznia 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna prawa ucznia i rozumie je – Zna obowiązki ucznia – Wywiązuje się ze swoich obowiązków sumiennie i terminowo – Zna zasady bycia dobrym kolegą – Zna zasady i przestrzega ich w tworzeniu sprzyjającej atmosfery w klasie do uczenia się – Uczestniczy w klasowych i szkolnych wydarzeniach 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwiązywanie konfliktów 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykazuje się postawą akceptacji i pomocy rówieśnikom – Potrafi łagodzić konflikty – Przejawia inicjatywę w pozytywnym rozwiązywaniu konfliktów w klasie szkolnej
Udział w życiu rodzinnym	<ul style="list-style-type: none"> – Obowiązki członków rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, że każdy członek rodziny, ma w niej określoną rolę i obowiązki 	<ul style="list-style-type: none"> – Pomoc członkom rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, że czasem trzeba przyjąć obowiązki kogoś z rodziny (wie, w jakich sytuacjach i dlaczego)

	<ul style="list-style-type: none"> - Identyfikacja z rodziną i jej przeszłością 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna swoje obowiązki domowe - Rzetelnie i sumiennie je wypełnia - Zna tradycje i zwyczaje pielęgnowane w rodzinie - Z szacunkiem odnosi się do starszych członków rodziny - Identyfikuje się ze swoją rodziną 	<ul style="list-style-type: none"> - Budowanie tożsamości rodzinnej i osobowej 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna historię swojej rodziny - Zna pamiątki rodzinne - Dbą o poszanowanie rodzinnych pamiątek - Ma poczucie tożsamości rodzinnej
Wychowanie ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> - Sytuacja ekonomiczna rodziny – oczekiwania dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozumie, co to jest sytuacja ekonomiczna rodziny - Rozumie, co ma związek z sytuacją ekonomiczną rodziny - Ma świadomość, że wydatki powinny być planowane - Wie, co to znaczy oszczędzać i rozumie, dlaczego warto oszczędzać - Swoje oczekiwania potrafi dostosować do sytuacji materialnej rodziny 		
Praca w życiu człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - Wartość pracy dla człowieka - Zawody – praca dla „dobra wspólnego” 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie jak ważna jest praca w życiu człowieka - Rozumie znaczenie pracy - Rozumie określenie „wykonywać zawód” - Wie jaki zawód wykonują rodzice i inne bliskie osoby - Zna inne zawody i wie, czym się zajmują ludzie wykonujący te zawody (np. aptekarz, kolejarz, piekarz itp.) - Wie, że pracę należy szanować - Szanuje pracę swoją i innych - Zna zawody ludzi, do których można się zwrócić o pomoc w sytuacjach trudnych i w zagrożeniach 	<ul style="list-style-type: none"> - Funkcje zawodowe i społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna czynności, jakie wykonują osoby pełniące funkcje lub wykonujące różne zawody

Reagowanie w sytuacjach zagrożenia ze strony ludzi	<ul style="list-style-type: none"> – Zagrożenie ze strony innych osób – Reagowanie w sytuacjach zagrożenia 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna zagrożenia ze strony innych osób – Potrafi powiadomić dorosłych o niebezpieczeństwie, zagrożeniu, wypadku – Zna ważne numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej, ogólnopolski numer 112 		
Wszyscy ludzie mają równe prawa	<ul style="list-style-type: none"> – Równe prawa ludzi – Tolerancja wobec „inności” 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie i rozumie, że wszyscy ludzie mają równe prawa – Rozumie, że osobom innej narodowości, tradycji kulturowej itp. przysługują takie same prawa – Akceptuje różnice między ludźmi – Przejawia zachowania szacunku i tolerancji wobec „różnicy” 	<ul style="list-style-type: none"> – Tolerancja i uwrażliwienie na „inność” 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wyjaśnić, na czym polega tolerancja – Przejawia postawę wrażliwości wobec „inności i różnicy”
Narodowa tożsamość a poczucie związku z Europą	<ul style="list-style-type: none"> – Kształtowanie narodowej tożsamości i patriotyzmu – Wydarzenia historyczne – Przynależność do kultury i społeczeństwa Europy 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna symbole narodowe (godło, barwy, hymn narodowy) – Zna swoją narodowość – Wykazuje poczucie tożsamości narodowej – Zna ważne wydarzenia z historii Polski – Zna nazwiska osób zasłużonych dla Polski i dla świata, wie jakie są ich zasługi – Ma poczucie przynależności do Europy – Zna flagę i hymn Unii Europejskiej – Zna nazwiska sławnych Europejczyków – Potrafi umiejscowić Polskę na mapie Europy – Zna państwa sąsiadujące z Polską 	<ul style="list-style-type: none"> – Różne źródła informacji podstawą gromadzenia wiadomości 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi korzystać z różnych źródeł informacji i szukać potrzebnych wiadomości – Ma wiadomości o państwach sąsiadujących z Polską

6.6. Edukacja plastyczna

Celem edukacji plastycznej jest:

- wdrażanie do percepcji sztuki poprzez kontakt ze sztuką,
- uczestnictwo w życiu kulturalnym środowiska rodzinnego, szkolnego i lokalnego,
- korzystanie z przekazów medialnych i stosowanie ich wytworów do działalności twórczej z respektowaniem praw autorskich,
- umiejętność ekspresji przez sztukę plastyczną,
- realizacja prostych projektów w zakresie form użytkowych służących promocji własnej sztuki i upowszechnianiu kultury w środowisku lokalnym,
- umiejętność rozróżniania działalności twórczej człowieka, dyscyplin sztuki, przekazów medialnych, rzemiosła artystycznego i sztuki ludowej,
- poznawanie wybranych dzieł architektury i sztuk plastycznych polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury,
- znajomość elementarnych terminów właściwych dla dziedzin działalności twórczej,
- rozwijanie zainteresowań plastycznych.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Poznajemy wybrane dziedziny sztuki	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznawanie wybranych dziedzin sztuki – Rozróżnianie najważniejszych dziedzin sztuk plastycznych na podstawie oglądanego dzieła plastycznego np. grafika, rzeźba, malarstwo, architektura, w tym architektura zieleni 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki (architekturę, malarstwo, rzeźbę, grafikę) – Ma wiedzę na temat wybranych dziedzin sztuki z najbliższego otoczenia (np. architektura, malarstwo, rzeźba) 	<ul style="list-style-type: none"> – Warsztat pracy artysty – Rozróżnianie najważniejszych środków plastycznych i warsztatowych należących do głównych dziedzin sztuki 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna kilka wybranych przykładów dziedzin sztuki w otoczeniu – Wie, jaki jest warsztat pracy artysty – Zna najważniejsze środki plastyczne, materiały wykorzystywane przez artystę danej dziedziny – Wie, jak powstaje dzieło sztuki
Ekspresja przez sztukę	<ul style="list-style-type: none"> – Wyrażanie siebie poprzez różne środki i formy plastyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznaje podstawowe barwy i je nazywa – Posługuje się środkami wyrazu plastycznego tj. barwa, kształt, faktura – Podejmuje prace plastyczne różnymi technikami (na płaszczyźnie i w przestrzeni) – Wykorzystuje różne środki wyrazu i techniki w swoich kompozycjach – Ilustruje sceny i sytuacje inspirowane baśnią, opowiadaniem, muzyką – Ilustruje sytuacje realne i inspirowane wyobraźnią – Wykonuje proste rekwizyty (np. pacynki, lalki) – Potrafi wykorzystać rekwizyty w małych formach teatralnych 	<ul style="list-style-type: none"> – Świat społeczny i przyrodniczy w pracach plastycznych – Wyrażanie swoich myśli i uczuć – świat realny i fantastyczny w sztuce 	<ul style="list-style-type: none"> – Ilustruje sceny ze świata przyrody i środowiska społecznego – Uwzględnia w pracach kształt, wielkość, układ, proporcje, – Dostrzega i uwzględnia w pracach stosunki i relacje w przestrzeni – Formułuje swoje uczucia opowiadając o swoich pracach, rozwija język wypowiedzi plastycznej – Rozróżnia, co jest realne, a co wytworem wyobraźni – Zna charakterystyczne cechy sztuki ludowej regionu, w którym

		<ul style="list-style-type: none"> – Podejmuje prace związane ze sztuką ludową regionu, w którym mieszka – Rozpoznaje wyroby sztuki regionalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – Wspólnie tworzenie prac plastycznych 	<ul style="list-style-type: none"> mieszka, stosuje je w pracach plastycznych – Uwzględnia formy regionalne w swoich pracach, nadając im autorski wyraz – Chętnie podejmuje prace plastyczne w małych zespołach, potrafi współpracować w grupie nad wykonaniem wspólnej pracy
Media jako środek przekazu	<ul style="list-style-type: none"> – Środki przekazu medialnego 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, że teatr, film jest środkiem przekazu – Bierze udział w małych formach teatralnych – Rozumie co oznacza, że film lub audycje TV są adresowane dla dzieci (a co, że dla dorosłych) – Ma elementarną wiedzę i umiejętności dotyczące korzystania z multimediów i Internetu 	<ul style="list-style-type: none"> – Dziecko użytkownikiem środków przekazu 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi określić, jakie programy dla dzieci ogląda w TV – Wie z jakich czasopism dla dzieci korzysta – Wie, że można zwiedzać muzea i galerie wirtualnie – Potrafi korzystać z zaproponowanych multimediów w określonym celu plastycznym
Klasa II				
Poznajemy wybrane dziedziny sztuki	<ul style="list-style-type: none"> – Recepcja wybranych dziedzin sztuki 	<ul style="list-style-type: none"> – Pogłębia wiedzę na temat wybranych dziedzin sztuki z najbliższego otoczenia – Rozpoznaje wybrane dzieła sztuki polskiej (doskonali spostrzeżenia i wzbogaca swój język w zakresie plastyki) – Wypowiada się na temat sztuki najbliższego otoczenia i wybranych arcydzieł polskich – Wie jak powstają dzieła artystów – Zna podstawowe elementy warsztatu pracy artystów 	<ul style="list-style-type: none"> – Placówki kultury 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozróżnia dziedziny twórczości człowieka (sztuki plastyczne, architektura), zna kilka ich przykładów – Uczestnicy w życiu kulturowym swojego otoczenia – Zna najważniejsze ośrodki kultury w swoim regionie – Zna i rozróżnia wybrane arcydzieła sztuki polskiej, wie gdzie się znajdują – Wypowiada się na temat warsztatu pracy różnych artystów, dokonuje analizy słownej z użyciem języka

				plastycznego
Ekspresja przez sztukę	<ul style="list-style-type: none"> – Wyrażanie siebie w sztukach plastycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Posługuje się różnymi środkami wyrazu plastycznego – Zna barwy podstawowe, zna i rozróżnia barwy ciepłe i zimne, określa gamę barwną w pracy plastycznej – Uwzględnia w pracach proporcje, układy, stosunki w przestrzeni i relacje oraz ruch – Wykorzystuje różne materiały, techniki i narzędzia w pracach plastycznych – Poszukuje własnych rozwiązań technicznych – Przedstawia w pracach świat realny, przyrodniczy, społeczny, z uwzględnieniem poznanych wiadomości o języku plastycznym – Przedstawia w pracach swoje przeżycia i uczucia – Na podstawie wyobraźni przedstawia świat fantastyczny, transponuje swe przeżycia na płaszczyznę – Dbą o estetykę prac i porządek w miejscu pracy – Wykonuje rekwizyty do bajek, baśni, opowiadań z zastosowaniem poznanych technik i rozwiązań plastycznych – Wykonuje proste przedmioty sztuki ludowej własnego regionu, stara się nadać im autorski wyraz – Wykonuje proste formy użytkowe, 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwijanie i eksploracja zainteresowań plastycznych – Wykorzystanie naturalnego zainteresowania dziecka działalnością plastyczną – Wizerunek siebie i otaczającego świata realnego i fantastycznego w sztukach plastycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Aktywne uczestnictwo w konkursach plastycznych/ szkolnych, międzyszkolnych i innych – Uczestniczy w plastycznym kole zainteresowań, rozwija i doskonali swój warsztat plastyczny – Stosuje bardziej zaawansowane środki wypowiedzi plastycznej, wzbogaca swoje umiejętności z zakresu sztuk wizualnych – Stara się poszukiwać i wdrażać własne rozwiązania warsztatowo-formalne w celu osiągnięcia zmierzonego efektu plastycznego – Transponuje na płaszczyźnie swe uczucia – Wykonuje formy użytkowe służące rozwijaniu potrzeb estetycznych, funkcjonalności, kształtowaniu swojego wizerunku, szkoły lub otoczenia – Uczestniczy w upowszechnianiu kultury w klasie i szkole, wystawia swoje prace plastyczne na wystawach czasowych, wewnętrznych i zewnętrznych – Zgłasza pomysły na ekspozycje prac plastycznych powstających w klasie – Wykonuje samodzielnie lub zespołowo kącik prac plastycznych lub gazetkę ścienną

		<p>także jako formy promujące szkołę i środowisko</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wykonuje prace plastyczne w grupie, współdziała efektywnie z grupą w celu osiągnięcia zamierzonego celu plastycznego 		
Media jako środek przekazu	– Działalność medialna	<ul style="list-style-type: none"> – Wymienia dziedziny działalności twórczej człowieka tj. teatr, film, TV, radio, fotografia, Internet, czasopisma – Porównuje środki medialnego przekazu – Zna elementarne zasady legalnego korzystania z zasobów internetowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Rzeczywistość w mediach – Racjonalne korzystanie z mediów 	<ul style="list-style-type: none"> – Odróżnia fakty od opinii i odczuć – Dostrzega różnice między fikcją a światem rzeczywistym – Potrafi analizować program TV i radiowy – Potrafi wybrać program dla dzieci – Korzysta z czasopism dla dzieci – Analizuje rzeczywistość w aspekcie fotografii, zna elementarne zasady fotografii cyfrowej, co wykorzystuje w swej działalności – Zna podstawy fotografowania, zna i obsługuje proste programy graficzne – Wie, co to jest fotografia artystyczna – Tworzy albumy fotografii np. rodzinnej, przyrody, architektury itp.
Klasa III				
Poznajemy wybrane dziedziny sztuki	– Recepja wybranych dzieł sztuki	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architektura (w tym architektura zieleni) rzeźba, malarstwo, grafika w szerszym zakresie – Wie co to jest sztuka użytkowa, wskazuje przykłady 	– Moja kreatywność w sztuce	<ul style="list-style-type: none"> – Wykonuje proste projekty z zakresu architektury zieleni, w których uwzględnia funkcjonalność przestrzeni – Podejmuje próby projektowania zieleni np. wokół szkoły, w parku, na osiedlu

		<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi określić dziedziny sztuk plastycznych - Wypowiada się na temat zawodów (np. architekt, malarz, rzeźbiarz, grafik) - Zna czynności charakterystyczne dla tych zawodów - Rozpoznaje wybrane dzieła sztuki polskiej i europejskiej - Wypowiada się na temat polskiego i europejskiego dziedzictwa architektury i sztuk plastycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Jestem odbiorcą sztuki - Poszukiwanie informacji w Internecie o dziełach plastycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Ma pomysł na zaprojektowanie przedmiotu użytkowego, który będzie spełniał określoną funkcję - Potrafi słownie formułować swoje przeżycia związane z odbiorem różnych dzieł sztuki - Wyraża swoje opinie i sądy z użyciem poprawnej terminologii plastycznej, adekwatnej dla danej dziedziny sztuki - Zna autorów dziedzictwa architektury i sztuk plastycznych dzieł i wie, gdzie dzieła się znajdują - Rozumie, dlaczego dzieła te są dziedzictwem kulturowym - Wskazuje wybrane dzieła, placówki kulturalne o zasięgu międzynarodowym, w ramach dziedzictwa europejskiego - Świadomie wykorzystuje Internet do pogłębiania swej wiedzy o dziełach plastycznych
W sztukach plastycznych wyrażamy siebie	<ul style="list-style-type: none"> - Ekspresja przez sztukę 	<ul style="list-style-type: none"> - Posługuje się różnymi środkami plastycznego wyrazu - Uwzględnia w pracach proporcje, stosunki przestrzenne, relacje i układy - Uwzględnia w pracach ruch - Wykorzystuje w pracach plastycznych różne materiały i techniki oraz narzędzia - Potrafi przedstawić sceny i sytuacje inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką 	<ul style="list-style-type: none"> - Dobieranie środków wyrazu plastycznego do celu pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi uwzględnić wybór środka plastycznego wyrazu w konkretnej pracy, w zależności od zamierzonego projektu plastycznego - Potrafi uzasadnić dobór materiałów i technik do konkretnej pracy - Potrafi łączyć różne środki wyrazu - Planuje prace dbając o ich kompozycję (rytm, symetrię

		<p>z uwzględnieniem własnych rozwiązań plastycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ilustruje sceny i sytuacje realne i fantastyczne, transponuje przeżycia i emocje na płaszczyznę – Potrafi przedstawić swoje wyobrażenia, marzenia – Zna barwy pochodne, stosuje je w dziele – Doskonali dbałość o estetykę prac – Tworzy przedmioty związane ze sztuką ludową czy rzemiosłem artystycznym swego regionu – Projektuje i wykonuje formy użytkowe (płaskie i przestrzenne) – Współpracuje z członkami zespołu przy wykonywaniu prac grupowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Projektowanie świata 	<p>osiową), stosuje zaawansowane wiadomości o barwie, fakturze</p> <ul style="list-style-type: none"> – Potrafi zaprojektować promocję wytworów plastycznych swoich i rówieśników – Projektuje miejsce do zabaw dzieci, tereny zielone, ubrania dla dzieci, zabawki
Medialne środki przekazu	<ul style="list-style-type: none"> – Percepcja sztuki 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, na czym polega przekaz medialny – Potrafi korzystać z przekazu medialnego we własnej pracy – Czyta czasopisma dla dzieci – Korzysta z audycji radiowych i programu TV – Wypowiada się na temat reklamy w TV, prasie, radiu – Nabywa umiejętność fotografowania określonych obiektów, potrafi dokonać prostej obróbki cyfrowej – Przygotowuje kolekcje fotografii na różne tematy, stara się przekazać indywidualne treści w swej pracy – Wykorzystuje fotografię w prezentacji multimedialnej 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwijanie zainteresowań medialnymi środkami przekazu 	<ul style="list-style-type: none"> – Inicjuje własne projekty plastyczne z wykorzystaniem medialnych środków przekazu – Analizuje szatę graficzną czasopism – Potrafi wyjaśnić jak świat jest przedstawiony w reklamie – Tworzy proste formy wizualne – Wie jak powstaje nagranie radiowe, programu telewizyjnego – Potrafi pozyskiwać informacje za pomocą mediów o konkretnych dziedzinach sztuki – Zna zasady tworzenia fotografii cyfrowej, fotografowania i kompozycji – Bierze udział w konkursach

		– Świadomie korzysta z Internetu		fotograficznych – Przygotowuje proste prezentacje multimedialne na określone tematy – Rozróżnia sztukę filmową, zna najważniejsze gatunki filmów
--	--	----------------------------------	--	--

6.7. Edukacja muzyczna

Cele edukacji muzycznej:

- stwarzanie uczniowi możliwości do spontanicznej, odtwórczej i twórczej ekspresji muzycznej,
- przygotowanie dziecka do odbioru i przeżycia dzieła muzycznego,
- umożliwienie uczniowi rozwoju zdolności i umiejętności muzycznych,
- rozbudzenie zamiłowania do muzykowania indywidualnego lub zespołowego i kształtowanie potrzeby takiej aktywności w dalszej edukacji,
- rozbudzanie i rozwijanie wrażliwości estetycznej,
- stwarzanie warunków do rozwoju wyobraźni muzycznej, plastycznej i ruchowej,
- kształtowanie właściwej postawy wobec własnej kultury regionalnej i tożsamości narodowej,
- rozwijanie holistycznej osobowości ucznia poprzez oddziaływanie na sferę jego cech instrumentalnych i kierunkowych.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: śpiewanie, muzykowanie, słuchanie i rozumienie	<ul style="list-style-type: none"> – Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: – Śpiewanie – Muzykowanie – Słuchanie i rozumienie 	<ul style="list-style-type: none"> – Powtarza prostą melodię – Śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego – Wykonuje śpiewanki i rymowanki – Odtwarza proste rytmy głosem i na instrumentach perkusyjnych – Wyraża nastrój i charakter muzyki pływając i tańcząc (reaguje na zmianę tempa i dynamiki) – Realizuje proste schematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała) – Uczestniczy w zabawach ze śpiewem – Wie, że muzykę można zapisać i odczytać – Świadomie i aktywnie słucha muzyki, potem wyraża swoje doznania werbalnie i niewerbalnie – Kulturalnie zachowuje się na koncercie oraz w trakcie śpiewania hymnu narodowego 	<ul style="list-style-type: none"> – Proste zapisy nutowe – Różne rodzaje muzyki 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi rozpoznać, nazwać i zastosować niektóre znaki muzyczne (oznaczenia metrum, półnuty, ćwierćnuty i odpowiadające im pauzy) posługując się prostym zapisem nutowym – Rozpoznaje różne rodzaje muzyki na podstawie nastroju, tempa i innych elementów – Dostrzega różnice w charakterze słuchanej muzyki – Wyraża swoje doznania związane z poznawanymi utworami muzycznymi i ilustruje je za pomocą obrazów, ruchu i słów
Klasa II				
Wychowanie do odbioru i tworzenia	<ul style="list-style-type: none"> – Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: 	<ul style="list-style-type: none"> – Powtarza prostą melodię – Śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego 		

<p>muzyki: śpiewanie, muzykowanie, słuchanie i rozumienie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Śpiewanie - Muzykowanie - Słuchanie i rozumienie muzyki 	<ul style="list-style-type: none"> - Wykonuje śpiewanki i rymowanki - Odtwarza proste rytmy głosem i na instrumentach perkusyjnych - Wyraża nastrój i charakter muzyki płasząc i tańcząc (reaguje na zmianę tempa i dynamiki) - Realizuje proste schematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała) - Uczestniczy w zabawach ze śpiewem - Wie, że muzykę można zapisać i odczytać - Potrafi rozpoznać i nazwać niektóre znaki muzyczne (oznaczenia metrum, półnuty, ćwierćnuty i odpowiadające im pauzy) - Świadomie i aktywnie słucha muzyki, potem wyraża swoje doznania werbalnie i niewerbalnie; - Rozpoznaje różne rodzaje muzyki na podstawie nastroju, tempa i innych elementów - Dostrzega różnice w charakterze słuchanej muzyki - Kulturalnie zachowuje się na koncercie oraz w trakcie śpiewania hymnu narodowego 	<ul style="list-style-type: none"> - Znaki muzyczne w zapisie nutowym - Podstawowe elementy muzyki 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna i tańczy kroki oraz figury wybranego tańca ludowego - Umie zastosować znane znaki muzyczne posługując się zapisem nutowym w obrębie poznanych wartości rytmicznych i wysokości dźwięków - Umie odróżnić podstawowe elementy muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, tempo)
Klasa III				
<p>Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: śpiewanie,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Odbiór muzyki - Śpiewanie i muzykowanie - Udział w zabawie przy muzyce 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna i stosuje następujące rodzaje aktywności muzycznej - Śpiewa w zespole piosenki ze słuchu (nie mniej niż 10 utworów w roku szkolnym); śpiewa 	<ul style="list-style-type: none"> - Samodzielne muzykowanie 	<ul style="list-style-type: none"> - Gra proste melodie i akompaniamenty na wybranych instrumentach melodycznych

<p>muzykowanie, słuchanie i rozumienie</p>	<p>– Słuchanie i rozumienie muzyki</p>	<p>z pamięci hymn narodowy</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gra na instrumentach perkusyjnych niemelodycznych (proste rytmy i wzory rytmiczne) oraz melodycznych (proste melodie i akompaniamenty) – Realizuje sylabami rytmicznymi, gestem oraz ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne; reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum i dynamiki (maszeruje, biega, podskakuje) – Tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka, polki oraz innego, prostego tańca ludowego – Rozróżnia podstawowe elementy muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, akompaniament, tempo, dynamika) i znaki notacji muzycznej (wyraża ruchowo czas trwania wartości rytmicznych, nut i pauz) – Aktywnie słucha muzyki i określa jej cechy – Rozróżnia i wyraża środkami pozamuzycznymi charakter emocjonalny muzyki – Rozpoznaje utwory wykonane: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę; orientuje się w rodzajach głosów ludzkich (sopran, bas) oraz w instrumentach muzycznych (fortepian, gitara, skrzypce, trąbka, flet, perkusja) – Rozpoznaje podstawowe formy 	<ul style="list-style-type: none"> – Odczytywanie głosem prostych melodii z zapisu nutowego 	<ul style="list-style-type: none"> – Umie rozpoznać i zareagować ruchem na początek i koniec frazy piosenki lub innego utworu muzycznego, puls rytmiczny i jego zmiany, metrum, dynamikę – Potrafi odczytać głosem proste melodie, śpiewanki, posługując się zapisem nutowym w zakresie poznanych wartości rytmicznych i wysokości dźwięków
--	--	--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie muzyki 	<p>muzyczne – AB, ABA (wskazuje ruchem lub gestem ich kolejne części)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki - Improwizuje głosem i na instrumentach według ustalonych zasad - Wykonuje proste utwory, interpretuje je zgodnie z ich rodzajem i funkcją 	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie muzyki do tematu 	<ul style="list-style-type: none"> - Śpiewa własne piosenki i rymowanki, tworzone samodzielnie w obrębie określonej tematyki (rymowanki powitalne, wyliczanki, fraszki szkolne i in.) - Wykonuje proste ilustracje instrumentalne do podanych tekstów i obrazów
--	--	--	--	---

6.8. Język obcy nowożytny

Wspomaganie dzieci w porozumiewaniu się z osobami posługującymi się innym językiem, np. językiem angielskim.

Cele nauczania języka obcego nowożytnego w klasach I-III:

- kształtowanie wrażliwości dziecka na istnienie osób posługujących się innym językiem niż język ojczysty, a także poszanowanie innej kultury i zwyczajów,
- wdrażanie uczniów do posługiwania się językiem obcym jako środkiem komunikacji pozwalającym porozumieć się i zdobyć informacje z uwzględnieniem sytuacji, osób i reguł konwersacji,
- doskonalenie dziecięcych zdolności kopiowania dźwięków, intonacji charakterystycznych dla danego języka obcego,
- etapowe opanowanie czterech sprawności językowych, takich jak: mówienie, słuchanie oraz czytanie i pisanie jako form komunikowania się z akcentem na pierwsze dwie,
- wzbogacanie słownika czynnego i biernego uczniów z naciskiem na te grupy leksykalne, które stanowią podstawę komunikacji,
- kształtowanie prawidłowych nawyków samodzielnego uczenia się,
- umiejętność nawiązywania kontaktu z rodzimymi użytkownikami języka obcego.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Zwroty na powitanie i pożegnanie	<ul style="list-style-type: none"> – Zwroty na przywitanie i pożegnanie – Zaimki typu I, YOU oraz odmiana I AM/ YOU ARE – Powtórzenie nazw podstawowych przedmiotów otaczających ucznia np. <i>a dog, a cat, a girl, a boy</i> – Typowe instrukcje: <i>open your book/close your book/stand up/sit down</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Umie się przywitać, przedstawić i pożegnać – Rozumie i wykonuje proste polecenia nauczyciela – Tworzy szlaczki poprzez pisanie po śladzie 	<ul style="list-style-type: none"> – Mini dialogi ze zwrotami na przywitanie i pożegnanie 	<ul style="list-style-type: none"> – Stosuje poznane zwroty w prostych symulacjach
Nazwy przedmiotów, typowe instrukcje				
Szkoła	<ul style="list-style-type: none"> – SZKOŁA/PRZYBORY SZKOLNE – <i>a pen/ a pencil case/schoolbag/ rubber</i> – LICZEBNIKI 1-10/tworzenie liczby mnogiej rzeczowników: <i>a pen – two pens</i> 	<p>W zakresie słuchania i mówienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Uczeń poprawnie nazywa pokazane przez nauczyciela przedmioty szkolne, koloruje odpowiednią ilość przedmiotów – Zadaje pytanie typu: <i>What is this?</i> – Z pomocą nauczyciela zadaje pytania o ilość: <i>How many?</i> – Śpiewa piosenki związane ze szkołą oraz liczbami 	<ul style="list-style-type: none"> – Proste działania na liczbach, zastosowanie słów PLUS/MINUS 	<ul style="list-style-type: none"> – Posługuje się liczbami w prostych działaniach z pomocą nauczyciela a następnie samodzielnie, np. <i>two minus one is one</i>
Liczebniki				
Rodzina	<ul style="list-style-type: none"> – CZŁONKOWIE RODZINY – słownictwo związane z rodziną (<i>mummy,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: poprawnie powtarza usłyszane słowa – W zakresie mówienia: 	<ul style="list-style-type: none"> – Tworzenie drzewek genealogicznych (family-tree) 	<ul style="list-style-type: none"> – Opisuje poszczególnych członków rodziny: <i>This is my.../Kasia is my...</i>

Kolory	<p><i>daddy, sister, brother</i>) Zaimki He/She oraz ich odmiana He is/she is</p> <p>– KOLORY – słownictwo określające kolory</p>	<p>zadaje pytania: <i>Who is he? Who is she?</i> Odpowiada: <i>She is/he is my brother/mother etc.</i></p> <p>– W zakresie pisania: zapisuje wyrazy określające członków rodziny po śladzie</p> <p>– W zakresie mówienia: poprawnie określa kolory przedmiotów wskazywanych przez nauczyciela, rozumie pytanie <i>What colour is it?</i></p> <p>– W zakresie słuchania: koloruje obrazek zgodnie z treścią nagrania, umiejętność pracy w grupie: gra językowa na temat kolorów lub członków rodziny</p>	<p>– Mini projekt: Colours in my family (kolory w mojej rodzinie)</p>	<p>– Tworzy projekt plastyczno-językowy</p> <p>– Przeprowadza wywiad z członkami rodziny na temat ich ulubionego koloru, a następnie przynosi informacje na plakat. Stosuje trudniejsze zwroty podane wcześniej przez nauczyciela: <i>My mother likes/My father likes blue</i></p>
Zabawki	<p>– MOJE ZABAWKI- słownictwo związane z zabawkami (nazwy podstawowe oraz te uwzględniające posiadane przez dzieci zabawki)</p>	<p>– W zakresie słuchania: powtarza słowa określające poszczególne zabawki i pokazuje je na obrazkach, liczy zabawki</p> <p>– koloruje zabawki na ilustracji według instrukcji np. <i>colour the kite blue</i></p> <p>– W zakresie mówienia: rysuje swoje ulubione zabawki, a następnie je prezentuje: <i>This is my teddy bear</i></p>	<p>– Mini-projekt: My toys (Moje zabawki)</p> <p>– Ankieta dotycząca ulubionej zabawki</p>	<p>– Tworzy projekt plastyczno-językowy na temat swoich zabawek</p> <p>– Zbiera informacje o ulubionych zabawkach kolegów z klasy zadając pytanie: <i>What's your favourite toy?</i> Następnie prezentuje zebrane informacje w klasie</p>
Pokój ucznia	<p>– MÓJ POKÓJ – słownictwo związane ze sprzętami domowymi, w szczególności elementami wyposażenia pokoju</p>	<p>– W zakresie słuchania: powtarza słownictwo</p> <p>– Wskazuje usłyszane nazwy przedmiotów na kartach obrazkowych</p> <p>– W zakresie mówienia: w parach zadaje pytania <i>What is</i></p>	<p>– Prezentacja MY DREAM-ROOM (Pokój moich marzeń) – forma plastyczna – rysunek lub plastelina/modelina)</p>	<p>– Uczeń wykonuje model pokoju marzeń, a następnie prezentuje swój pokój kolegom z klasy</p>

	ucznia np. <i>a desk, a chair, a bookcase, a computer</i>	this?/udzielanie odpowiedzi – W zakresie pisania: pisze poznane słowa po śladzie		
Jedzenie/ posiłki	– JEDZENIE /POSILKI – podstawowe nazewnictwo związane z żywnością oraz napojami, zwłaszcza tymi, które dotyczą nawyków żywieniowych dzieci: <i>milk, cornflakes, bread, butter, ham, eggs</i> Nazwy owoców i warzyw Nazwy posiłków popularnych w danym kraju: England – Fish and chips, Poland – <i>a chicken soup</i> Słowa opisujące stan: <i>thirsty/hungry</i>	– W zakresie słuchania: Powtarza słownictwo, pokazywanie odpowiednich obrazków na kartach obrazkowych lub w książce Zakreśla produkty, które lubią lub nie lubią wypowiadające się dzieci – W zakresie mówienia: wzajemne zadawanie pytań typu: <i>What's this? Do you like.....?</i> <i>Yes, I do/No I don't</i> Śpiewa piosenki związane z jedzeniem – W zakresie pisania: pisze po śladzie wyrażenie dotyczące tego, co lubi jeść lub pić – W zakresie czytania: Brytyjskie dzieci i jedzenie (lekcja kulturowa)	– Mini projekt – Polskie dzieci i zdrowe jedzenie	– Edukacja prozdrowotna: uczniowie z wycinków z gazet tworzą plakaty z informacjami dotyczącymi zdrowego jedzenia – HEALTHY FOOD, a następnie z pomocą nauczyciela przyklejają pod obrazkami poprawne nazwy produktów
Zwierzęta domowe i dzikie	– ZWIERZĘTA DOMOWE I DZIKIE – słownictwo dotyczące zwierzęcych ulubieńców Słownictwo opisowe: <i>big/small, long/short</i> Powtórzenie kolorów	– W zakresie słuchania: powtarza nowe słówka, utrwala te już znane Wskazuje zwierzęta po usłyszeniu ich nazwy Zaznacza poprawną odpowiedź dotyczącą opisywanego zwierzątka – W zakresie mówienia: ćwiczy zadawanie pytań typu: <i>What colour is it? Is it small? Is</i>	– Ulubione zwierzątka dzieci w Wielkiej Brytanii i USA	– W zależności od warunków przy udziale nauczyciela lub z pomocą rodziców wyszukuje w Internecie informacji na podany temat – Prezentuje w klasie wypowiedź według modelu: np. <i>British children like/American children like...</i>

		<p><i>it long?</i> Prezentuje opis własnego zwierzątka lub tego, które chce mieć.</p> <ul style="list-style-type: none"> – W zakresie pisania: tworzy pracę plastyczno-językową: „My favourite Animals” według modelu podanego przez nauczyciela 		
<p>Części ciała Elementy twarzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – CIAŁO – podstawowe słownictwo dotyczące części ciała, elementów twarzy -czasownik mieć – have dla osób HE/SHE has got np. <i>head,arms,legs,finger s, face,eyes,ears, nose,mouth</i> -Pytania typu: <i>How many?</i> <i>-What colour is it?</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Wskazuje usłyszane części ciała albo na kartach obrazkowych, albo w parach pokazuje elementy ciała lub twarzy na koledze lub koleżance Rysuje „bazgrołka” ze słuchu: nauczyciel podaje opis uczeń rysuje według instrukcji, sprawdza efekt pracy, porównuje swój obrazek z dużym obrazkiem pokazanym przez nauczyciela – W zakresie mówienia: Rysuje własnego „bazgrołka”, następnie opisuje go Śpiewa piosenki o częściach ciała 	<ul style="list-style-type: none"> – Tworzenie pracy plastyczno-językowej. My monster (z wycinków z gazet lub innej dowolnej techniki plastycznej) uczeń tworzy „potworka” – Opis części ciała ulubionego bohatera bajkowego, np. postaci z Toy Story, Merida Waleczna itp. 	<ul style="list-style-type: none"> – Opisuje stworzonego potworka stosuje zwrot <i>He/She Has Got ...</i> – Prezentuje swoją postać, pozostali uczniowie podzieleni na zespoły po każdym zdaniu powiedzianym przez ucznia zgłaszają się jeśli potrafią przetłumaczyć na język polski zasłyszane informacje – Nakleja karteczki z częściami ciała na obrazek z ulubioną postacią, lub po śladzie zapisuje poprawnie wyrazy
<p>Czasowniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Czasownik ‘can/can’t’ oraz czasowniki określające sprawności ruchowe dzieci, np. <i>Jump/run/climb/fly/swim</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Uczeń powtarza nowe słownictwo, powtarza i pokazuje usłyszane czynności Śpiewa piosenki związane z nowymi czasownikami – W zakresie czytania: Zakreśla poprawne słowa określające czynności 	<ul style="list-style-type: none"> – Praca pisemna <i>In my class my friends can/can’t</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Pisze pracę uwzględniającą wyniki zebranych w ankiecie informacji w postaci pełnych zdań, może wymieniać imiona uczniów

		<p>wykonywane przez postacie na obrazkach</p> <ul style="list-style-type: none"> – W zakresie mówienia i pisania: Uczeń potrafi zadać pytanie typu CAN YOU DANCE? <p>Zbiera informacje od pozostałych uczniów i zapisuje je w swojej ankiecie</p>		
Święta	<ul style="list-style-type: none"> – Lekcje okolicznościowe: Święta: <i>christmas /easter</i> –podstawowe słownictwo 	<ul style="list-style-type: none"> – Poprawnie określa elementy związane z poszczególnymi świętami – Śpiewa świąteczne piosenki – Zna zwroty typu: Happy Easter/ Merry Christmas 	Mini-projekt : Christmas in Poland	<ul style="list-style-type: none"> – Z pomocą nauczyciela tworzy pracę obrazkowo-językową na temat świąt w Polsce, wyszukuje w Internecie słownictwo związane z polskimi tradycjami (rzeczowniki lub czasowniki)
Klasa II				
Rodzina, przyjaciele, kraj, narodowość	<ul style="list-style-type: none"> – RODZINA/ PRZYJACIELE – KRAJE I NARODOWOŚCI – słownictwo z klasy pierwszej poszerzone o krewnych, np. <i>aunt/uncle/grandparents/cousin</i> – Słownictwo związane z krajami i narodowościami – Pytania typu: <i>Who is she? – She/He is my... Who are they? They are my... Where are you from? I'm from...</i> - Forma dzierżawcza 's 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza nowe lub utrwala znane słownictwo dotyczące rodziny – Dopasowuje postacie z przykładowej rodziny do stopnia pokrewieństwa – W zakresie czytania: Czyta ze zrozumieniem krótki tekst o rodzinie i dopasowuje obrazki do zdań z tekstu – Odpowiada krótko na pytania do tekstu – Czyta głośno tekst wraz z nauczycielem i pozostałymi uczniami ćwicząc w ten sposób wymowę – W zakresie mówienia: Opisuje członków swojej rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – Projekt o rodzinie królewskiej lub sławnej rodziny bajkowej 	<ul style="list-style-type: none"> – Edukacja kulturowa: praca zespołowa – Uczniowie tworzą projekt graficzny z wcześniej przygotowanych obrazków o sławnej rodzinie, naklejają i podpisują obrazki według stopnia pokrewieństwa – Każdy uczeń w zespole prezentuje informacje o jakimś członku rodziny oraz kraj, z którego pochodzą

	<i>Tom's mother</i>	<p>pokazując fotografie przyniesione z domu Zadaje pytania o członków rodziny innym uczniom (zamiana miejsc w ławkach)</p> <ul style="list-style-type: none"> – W zakresie pisania: Pisze w liniach zdania z nowopoznanym lub utrwalanym słownictwem dotyczącym rodziny lub narodowości 		
Dom Pokój ucznia	<ul style="list-style-type: none"> – MÓJ DOM/MÓJ POKÓJ – nazwy pomieszczeń w domu, nazewnictwo dotyczące sprzętów w pokoju ucznia np. <i>a picture, a lamp, a car pet, a wall, a floor, a plant, a hi-fi, a laptop</i> Przyimki miejsca: ON, IN, UNDER, NEXT TO Pytania: <i>Where is ...?</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Słucha i powtarza nowe i znane już wyrazy Słucha tekstów historyjek komiksowych, dopasowuje sprzęty do właścicieli – W zakresie mówienia: Odpowiada na pytanie <i>Where is...?</i> Zadaje pytanie <i>Where is...?</i> Umiejszcwia przedmioty w przestrzeni stosując poprawnie przyimki miejsca. – W zakresie pisania: Pisze poznane wyrazy w liniach 	<ul style="list-style-type: none"> – Luka informacyjna – zabawa WHERE IS A TEDDY BEAR? – Elementy formy teatralnej: WHERE AM I? – Mini-projekt: Houses in Britain and the USA 	<ul style="list-style-type: none"> – Rysuje prosty rysunek, np. stół, w obrębie którego umiejscawia misia, piłkę, samochód itp. Drugi uczeń zadaje pytanie <i>Where is ...?</i> Po uzyskaniu odpowiedzi rysuje te zabawki umiejscawiając je na swoim rysunku. Następnie obydwaj porównują swoje rysunki – Gestami wyrażającymi czynność sugeruje, w jakim pomieszczeniu się znajduje. Pozostałe dzieci zgadują – Wyszukuje informacje w Internecie, w jakich domach mieszkają dzieci w krajach anglojęzycznych. Umieszcza obrazki na plakacie i podpisuje je
Miejsca w najbliższym otoczeniu	<ul style="list-style-type: none"> – MIEJSCA (PLACES) – słownictwo dotyczące miejsc w najbliższym otoczeniu ucznia (<i>museum/ church/ street/ market/ shop</i>) Słownictwo dotyczące miejsc typowych dla 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza nowopoznane słownictwo Śledzi czytany przez lektora tekst Czyta głośno tekst wraz z nauczycielem i pozostałymi uczniami Numeruje obrazki przedstawiające miejsca 	<ul style="list-style-type: none"> – A trip to London – atrakcje turystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – Z pomocą nauczyciela zdobywa informacje na temat znanych miejsc w Londynie (Internet/ mapy edukacyjne) – Tworzy z rówieśnikami wspólny projekt naklejając ilustracje przedstawiające sławne miejsca w Londynie i podpisuje je właściwymi nazwami

	<p><i>danego regionu, w którym mieszka uczeń</i></p> <p>Przymiotniki określające miejsca: big/ small/ old/</p> <p>Zwrot THERE IS/ THERE ARE</p>	<p>w kolejności, w jakiej są opisywane</p> <ul style="list-style-type: none"> - W zakresie mówienia: Naśladuje nauczyciela, określa jakie miejsca widzi na obrazkach/ mapie Posługuje się zwrotami <i>There is/ There are</i> Tworzy krótkie zdania na temat miejsc, które znajdują się w jego miejscowości - W zakresie pisania: Pisze w liniach wyrazy określające miejsca 	<ul style="list-style-type: none"> - Mapa mojej miejscowości – My city/ town 	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzy ulotkę turystyczną z zaznaczonymi obiektami znajdującymi się w jego miejscowości (zdjęcia z Internetu/ zdjęcia zrobione aparatem/ telefonem komórkowym) i podpisuje je
Ubrania	<ul style="list-style-type: none"> - UBRANIA: słownictwo dotyczące nazw ubrań na różne okazje ELEMENTY CZASU PRESENT CONTINUOUS : <i>I'm wearing/ You're wearing/ She/ He is wearing...</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - W zakresie słuchania: Powtarza nowe wyrazy, pokazuje odpowiednie obrazki, zakreśla właściwy obrazek z opisywaną postacią - W zakresie mówienia: Opisuje ubiór postaci korzystając ze słowniczków obrazkowych w podręczniku oraz zwrotów <i>She/ he's wearing...</i> Dodaje do opisu kolory - W zakresie czytania: Czyta krótkie teksty o stylach ubierania, odpowiada krótko na pytania do tekstu. Czyta głośno wraz z innymi uczniami. - W zakresie pisania: Pisze w liniach o swoim ubiorze korzystając ze struktury <i>I'm wearing...</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Projekt klasowy – clothes around the world 	<ul style="list-style-type: none"> - Uczniowie znajdują informację na temat nazwy stroju charakterystycznego dla danego kraju, również Polski lub regionu, z którego pochodzą. Uczniowie tworzą na lekcji plakat z informacjami o nazwie stroju
Pogoda	<ul style="list-style-type: none"> - Słownictwo 	<ul style="list-style-type: none"> - W zakresie słuchania: 	<ul style="list-style-type: none"> - Dziennik pogodowy – 	<ul style="list-style-type: none"> - Obserwuje pogodę i zapisuje

Pory roku	<p>dotyczące pogody i pór roku: <i>spring/ summer/ autumn/ winter/ sunny/ cold/ hot/ rainy/ snowy</i> Pytanie: <i>what's the weather like?</i></p>	<p>Powtarza nowe słowa</p> <ul style="list-style-type: none"> - W zakresie mówienia: Opisuje pogodę na obrazkach, rysuje ulubioną porę roku – nazywa ją i określa stany pogodowe typowe dla danej pory roku Identyfikuje zjawiska pogodowe pokazywane przez innych uczniów - W zakresie czytania: Czyta na głos krótki tekst związany z porami roku 	<p><i>A weather diary</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>What's your favourite season?</i> – ankieta wśród członków rodziny 	<p>zjawiska w swoim dzienniczku, zarówno w formie graficznej, jak i słownej (dobiera słownictwo po angielsku)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przeprowadza ankietę wśród swojej rodziny - Prezentuje wyniki, posługuje się zdaniami typu <i>My mother likes/my father likes...</i>
Czas wolny Liczebniki	<ul style="list-style-type: none"> - CZAS WOLNY – FREE TIME – czasowniki określające czynności wykonywane w wolnym czasie – <i>ride a bike/ watch TV/ listen to music/ read books/ phone friends</i> Pytanie typu: <i>What do you do in your free time?</i> In my free time I... - ELEMENTY CZASU PRESENT SIMPLE - LICZEBNIKI 11-20 	<ul style="list-style-type: none"> - W zakresie słuchania: Powtarza usłyszane zwroty czasownikowe i liczebniki, wskazuje losowo powtarzane słowa na obrazkach - W zakresie czytania: Słucha i śledzi krótkie wypowiedzi tekstowe, a następnie czyta głośno wraz z nauczycielem zachowując odpowiednią wymowę i intonację - W zakresie mówienia: Tworzy krótką wypowiedź co lubi robić w wolnym czasie po wcześniejszym zaznaczeniu na karcie pracy swoich upodobań Liczy kolegów w klasie, plakaty w sali, kredki swoje i kolegi Podaje ilość elementów swojej kolekcji (figurki, monety, karty 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Favourite games of polish children</i> – ulubione zabawy polskich dzieci – szukamy informacji online 	<ul style="list-style-type: none"> - Z pomocą nauczyciela dzieci w parach lub trójkach szukają w Internecie angielskich nazw określających dziecięce zabawy, np. kółko i krzyżyk/w chowanego/ w klasy

		z piłkarzami), książki w swojej biblioteczce		
Sporty	<ul style="list-style-type: none"> – SPORTY – słownictwo określające dyscypliny sportowe, czasowniki określające czynności typowe dla danych dyscyplin sportowych – skiing/ swimming/ horse-riding Zwrot: <i>What's your favourite sport?</i> <i>Do you like football?</i> <i>Yes, I do/ No I don't</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza usłyszane słowa, wskazuje je na ilustracjach, dopasowuje wypowiedzi dzieci do ilustracji przedstawiających sporty – W zakresie czytania: Śledzi wzrokiem krótkie wypowiedzi dzieci czytane przez nauczyciela lub lektora na płycie, a następnie czyta wspólnie z klasą i nauczycielem. Czyta tekst samodzielnie – W zakresie pisania: Na paskach papieru zeszytowego uczeń pisze w liniach zdanie zaczęte na tablicy przez nauczyciela: <i>I like...</i> (nazwa sportu/ sportów) <i>I don't like...</i> (nazwa sportu/ sportów). Następnie nauczyciel wskazuje, w których miejscach należy przeciąć pasek tak, by powstała układanka wyrazowa. Uczeń miesza wyrazy i układa ponownie. Podobne zdanie tworzy ze zdaniem <i>My sister likes...</i> – W zakresie mówienia: Tworzy krótką wypowiedź na temat sportów jakie uprawia w określonych porach roku posługując się wzorem 	<ul style="list-style-type: none"> – Projekt: my favourite sport hero? 	<ul style="list-style-type: none"> – Uczeń tworzy projekt plastyczno-językowy: podaje nazwę sportu, wkleja elementy obrazkowe (sportowiec, elementy ubioru typowe dla wybranego sportu), w prostych zdaniach pisze o sporcie i sportowcu jakiego lubi, oraz czy uprawia ten sport.

		zaproponowanym przez nauczyciela		
Przyjęcie urodzinowe	<ul style="list-style-type: none"> – PRZYJĘCIE URODZINOWE: MY BIRTHDAY PARTY – słownictwo z zakresu urodzin: <i>birthday cake/ candles/ blow up the candles/ balloons/ streamers/ eat/ drink/ make a wish</i> – ZWROT: HAPPY BIRTHDAY 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza usłyszane wyrażenia, słucha i powtarza krótkie zdania o urodzinach – W zakresie pisania: Tworzy kartkę urodzinową dla najlepszego kolegi lub koleżanki z klasy – W zakresie mówienia: Śpiewa piosenkę urodzinową 		
Klasa III				
Alfabet Dni tygodnia	<ul style="list-style-type: none"> – POWTÓRZENIE ZWROTÓW GRZECZNOŚCIOWYCH/ ZWROTÓW UŻYWANYCH PRZEZ NAUCZYCIELA W KLASIE/ LICZEBNIKÓW OD 1-20 – ALFABET – LITEROWANIE/ NAZWY – DNI TYGODNIA 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza usłyszane zwroty, dokończa usłyszane zwroty/ łączy ze słuchu rymujące się pary wyrazów – W zakresie mówienia: Pod kierunkiem nauczyciela zadaje pytania i udziela odpowiedzi innym uczniom: <i>What's your name? How do you spell it? How old are you? What colour is...?</i> Śpiewa piosenki o kolorach/ liczbach – W zakresie czytania: Czyta cicho i głośno krótkie teksty, udziela odpowiedzi na pytania nauczyciela do tekstu, uzupełnia zdania informacjami 	<ul style="list-style-type: none"> – Create your perfect pencil case Tworzenie modelu idealnego piórnika ucznia i jego opis według instrukcji nauczyciela. Przykładowe pytania: What does it look like? What is it made of? How does it close and open 	<ul style="list-style-type: none"> – Pracuje pod kierunkiem nauczyciela, potrafi sam znaleźć potrzebne słownictwo lub korzysta z banku słownictwa podanego przez nauczyciela (nauczyciel podaje propozycje słownictwa, może też zlecić uczniom pracę ze słownikiem online pomagając uczniom oraz instruując jak należy pracować ze słownikiem, aby znaleźć właściwe słowo) – Mniej zaawansowany poziom: opisuje piórnik doprowadzając tylko strzałki do odpowiednich elementów, uczeń bardziej zaawansowany tworzy pełne, krótkie zdania

		<p>z tekstu</p> <ul style="list-style-type: none"> – W zakresie pisania: Dokończą zdania typu <i>My favourite colour ...</i> <i>How old ...?</i> 		
<p>Szkoła Wyposażenie ucznia Różne kraje i narodowości</p>	<ul style="list-style-type: none"> – SZKOŁA /ELEMENTY WYPOSAŻENIA UCZNIĄ: <i>a schoolbag/ a notebook/ a ruler / a pencil case</i> – LICZBA POJEDYNCZA/ PRZEDIMKI A/AN – LICZBA MNOGA/ NIEREGULARNA LICZBA MNOGA – <i>child/ children</i> – KRAJE/NARODOWOŚCI – uczniowie z różnych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza i utrwala słownictwo związane ze szkołą, układa szkolne przybory w kolejności, w jakiej słyszy je w nagraniu Koloruje plecaki i przybory szkolne dzieci w nagraniu zgodnie z informacjami w nagraniu – W zakresie mówienia: Przedstawia zawartość swojego plecaka posługując się zwrotem <i>In my school bag I've got...</i> Pyta kolegę <i>What's in your school bag?</i> Zapisuje podane przez kolegę informacje. Potrafi ocenić jakość swojego zapisu poprzez porównanie pisowni słownictwa pod obrazkami w podręczniku – W zakresie czytania: Czyta krótki tekst wraz z pozostałymi uczniami najpierw cicho, potem wszyscy na głos pod kierunkiem nauczyciela. Stara się odpowiedzieć na pytania pełnymi zdaniami 	<ul style="list-style-type: none"> – Gra językowa – things you use at school – Memory game – Szkolne przybory – gra komputerowa 	<ul style="list-style-type: none"> – Uczeń dopasowuje słowa do pojawiających się ilustracji, po poprawnym dopasowaniu karty znikają – Uczeń sam testuje swoje umiejętności aż będzie zadowolony z otrzymanego wyniku
<p>Uczucia i emocje</p>	<ul style="list-style-type: none"> – FEELINGS – słownictwo wyrażające uczucia 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza nowe słownictwo, pokazuje wymienione losowo 	<ul style="list-style-type: none"> – Feelings around the world – projekt językowy 	<ul style="list-style-type: none"> – Uczeń pod kierunkiem nauczyciela tworzy projekt przedstawiający dzieci różnych narodowości

	<p>i emocje</p> <ul style="list-style-type: none"> - HAPPY/ SAD/ ANGRY/ TIRED/ BORED/ SCARED <p>Odmiana czasownika 'to be' – zastosowanie przy opisywaniu stanów emocjonalnych osób na obrazku, tworzenie pytań i przeczeń</p>	<p>słowa na obrazkach</p> <p>Powtarza nowe słowa w połączeniu z czasownikiem to be.</p> <ul style="list-style-type: none"> - W zakresie czytania: Czyta prosty tekst o uczuciach. Oznacza zdania jako prawda lub fałsz - W zakresie pisania: Uzupełnia tekst poprawną formą czasownika 'być' Uzupełnia brakujące literki w wyrazach opisujących emocje Opisuje emocje dzieci na obrazkach stosując poprawne słownictwo i formę czasownika 'być' - W zakresie mówienia: Mimiką i gestami wyraża swoje stany emocjonalne (reszta klasy zgaduje, o jakie stany chodzi) 		<p>(wycinki z gazet, wydruki z Internetu) wyrażających różne emocje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opisuje ich emocje. Nadaje dzieciom imiona, podaje ich narodowość
Umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - UMIEJĘTNOŚCI – SKILLS – czasowniki określające słownictwo związane z umiejętnościami- <i>sing/ swim/ ride a bike/ play the guitar/ fly/ climb a tree/ draw</i> - CZASOWNIK - CAN 	<ul style="list-style-type: none"> - W zakresie słuchania: Poprawnie powtarza usłyszane słowa, dopasowuje dzieci do posiadanych przez nie umiejętności - W zakresie czytania: Czyta tekst komiksu, zgodnie z treścią tekstu oznacza zdania jako prawdziwe lub fałszywe. Czyta tekst głośno stosując poprawną intonację i wymowę - W zakresie pisania: Rozwiązuje krzyżówkę dotyczącą umiejętności przedstawionych na obrazkach. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>My friends can...</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Zadaje trzem kolegom z klasy pytania ankietowe o poszczególne umiejętności: <i>Can you...? How often?</i> - <i>Zapisuje zebrane</i> informacje na karcie ankietowej - Umieszcza imiona osób na obrazkach przedstawiających zakres ich umiejętności. Zapisuje słownie to, co wyrażają obrazki. Prezentuje swój projekt w klasie

		<p>Podpisuje obrazki właściwymi umiejętnościami. Tworzy krótką wypowiedź o tym, co sam umie lub nie stosując spójniki BUT/ AND</p> <ul style="list-style-type: none"> – W zakresie mówienia: Wypowiada się o swoich umiejętnościach, odpowiada krótko na pytania typu CAN YOU DANCE? Yes, I can/ No I can't. Śpiewa piosenki związane z umiejętnościami 		
<p>Pogoda Pory roku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – POGODA – słownictwo związane z pogodą. Głównie czasowniki opisujące co w pogodzie dzieje się w chwili obecnej. <i>It's snowing/ It's raining/ It's windy/ It's sunny/ It's cloudy/ it's rainy/ it's snowy</i> – NAZWY PÓR ROKU: spring/ summer/ autumn/ winter Czynności wykonywane przez ucznia w przypadku określonej pogody – FLY A KITE/ MAKE A SNOWMAN/ COLLECT LEAVES/ DECORATE CHRISTMAS TREE 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza nowe i wcześniej poznane słownictwo, lub po usłyszeniu określenia stanu pogodowego poprawnie pokazuje ten stan gestem lub dźwiękiem – W zakresie czytania: Czyta tekst historyjki obrazkowej, układa poszczególne elementy według logicznej kolejności zdarzeń. Czyta głośno wraz z całą grupą, czyta z podziałem na rolę z uczniem siedzącym obok. Łączy połówki zdań zgodnie z informacjami pochodzącymi z tekstu – W zakresie pisania: Pisze zdania wyrażające stan pogody przedstawiony na ilustracji. Pisze zdania określające czynności wykonywane przez dzieci na 	<ul style="list-style-type: none"> – Pogoda w różnych krajach – mini-projekt 	<ul style="list-style-type: none"> – Z pomocą rodziców ogląda pogodę na świecie (pięć różnych kontynentów – pięć różnych krajów oraz Polska i miejsce zamieszkania ucznia), zapisuje pogodę w tych miejscach, a następnie przynosi zebrane informacje w formie graficznej i słownej na karton

	<ul style="list-style-type: none"> - CZAS PRESENT CONTINUOUS: wyrażanie pogody na chwilę obecną. Wyrażanie tego, co uczeń robi w chwili gdy jest konkretna pogoda. <i>It's snowing. I'm making a snowman</i> 	<p>poszczególnych ilustracjach</p> <ul style="list-style-type: none"> - W zakresie mówienia: Określa na podstawie gestów kolegów co robią w chwili obecnej. Zadaje pytanie: <i>What's the weather like in ... (spring/ summer/ autumn/ winter)</i> 		
Codziennie czynności ucznia	<ul style="list-style-type: none"> - MY DAY – słownictwo związane z codziennymi czynnościami ucznia – <i>Wake up/ get up/ brush my teeth/ have a shower/ get dressed/ have breakfast/ lunch / dinner</i> Pojęcie godzin: <i>At eight o'clock</i> Dni tygodnia Przymyki: IN/ON/AT - czas Present Simple – powtórzenie/ utrwalenie – odmiana czasownika we wszystkich osobach/ zadawanie pytań <i>Do you/ Does he...?</i> - WYRAŻANIE CZĘSTOTLIWOŚCI: <i>always/ often/ sometimes/ never</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - W zakresie słuchania: Powtarza dni tygodnia, określenia czasu oraz pytania <i>What day is it today? What time is it?</i> Powtarza i wskazuje usłyszane codzienne czynności. Na podstawie usłyszanych informacji wskazuje jakie czynności wykonują codziennie osoby wymienione w nagraniu. Zaznacza na zegarach usłyszane godziny - W zakresie czytania: Czyta cicho i na głos tekst opisujący typowy dzień rówieśnika - W zakresie mówienia: Opisuje co robi w poszczególnych godzinach w ciągu dnia, potrafi wykorzystać do tego słowniczek obrazkowy. Z pomocą słowniczka opisuje co robi wybrany członek rodziny w poszczególnych godzinach 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Your life: do you...?</i> - Stawianie pytań - Zapisywanie odpowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> - Sam decyduje, jakie czynności (minimum 6) wpisze na kartkę, o które zapyta kolegów z klasy (4 osoby, nie mogą to być osoby, które siedzą za lub przed uczniem) - Zadaje pytanie: <i>Do you ... (have breakfast?) How often?</i> - Notuje odpowiedzi kolegów

		<p>w ciągu dnia, stara się dodawać końcówkę –s do wypowiedzianych czynności. Zadaje pytania uczniowi obok według wzoru: <i>What do you do at 8 o'clock?</i> <i>What does your mother do at 8 o'clock?</i></p> <p>– W zakresie pisania: Wybiera kilka czynności z danego dnia i tworzy pisemnie pełne zdania o sobie i o wybranym członku rodziny. Zaznacza czas, w którym wykonuje wybrane czynności. Zakreśla poprawnie użyte formy czasownika w czasie Present Simple. Kończy zdania według własnego pomysłu: np. <i>On Mondays I ...</i></p>		
Zawody	<p>– ZAWODY (JOBS) – słownictwo dotyczące różnych zawodów, czynności, jakie wykonują osoby różnych zawodów</p> <p>– PRESENT SIMPLE – doskonalenie umiejętności wyrażania czynności typowych dla danego zawodu: <i>A doctor helps ill people.</i> Zadawanie pytań typu: <i>What does</i></p>	<p>– W zakresie słuchania: Powtarza nowe słownictwo, poprawnie wskazuje na obrazki przedstawiające zawody wypowiedziane w przypadkowej kolejności przez lektora. Powtarza czynności typowe dla danego zawodu. Dopasowuje osoby do wykonywanych przez nie zawodów posługując się informacjami ze słuchu</p> <p>– W zakresie czytania: Wyszukuje informacje w tekście, oznacza zdania jako prawdziwe lub fałszywe, potrafi wskazać dlaczego informacja jest</p>	– Jobs around the world – projekt	<p>– Potrafi znaleźć z pomocą osoby dorosłej nazwy nietypowych zawodów i krótką informację o nich. Np. <i>a circus artist/ a stuntman</i></p> <p>– Umieszcza na kartonie obrazki przedstawiające te zawody oraz ich nazwy i typowe czynności</p>

	<p><i>a doctor do?</i> Wyrażanie pragnień: In the future I want to be a ...</p>	<p>falszywa, poprawić ją zgodnie z informacjami zawartymi w tekście. Wyszukuje w węźu słownym nazwy zawodów</p> <ul style="list-style-type: none"> – W zakresie pisania: Dopasowuje czynności do podanych zawodów a następnie wpisuje je jako dokończenia zdań : <i>A gardener ... works in the garden.</i> – W zakresie mówienia: Wyraża swoje pragnienia dotyczące zawodu, który chciałby wykonywać w przyszłości. Pyta innych kolegów: <i>Who do you want to be?</i> Potrafi zaprezentować zebrane informacje stosując poprawne zdanie dla trzeciej osoby l.p.: <i>Tomek wants to be a teacher</i> 		
Żywność	<ul style="list-style-type: none"> – FOOD AND TASTES – słownictwo dotyczące żywności oraz smaków. Wyrażanie upodobań odnośnie jedzenia oraz podawanie powodu swojego wyboru: <i>I LIKE/ I DON'T LIKE/ MY MOTHER LIKES... BECAUSE IT'S TASTY/ SWEET/ BITTER/</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza nowe słownictwo Słucha teksty komiksów i oznacza zdania jako prawdziwe lub fałszywe. Koloruje tylko wybrane elementy obrazka zgodnie z nagraniem. Dopasowuje wyrazy określające smak do odpowiednich produktów żywnościowych – W zakresie czytania: Czyta tekst cicho i głośno. Wykonuje ćwiczenia z nim związane typu dobieranie 	<ul style="list-style-type: none"> – Class fridge: uczniowie decydują o zawartości lodówki posługując się zwrotem <i>We need a/ an/ some...</i> – Class shop – symulacja zakupów 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi podjąć decyzję o potrzebie zakupu poszczególnych produktów stosując przy wsparciu nauczyciela odpowiednią konstrukcję i określenia używane przed rzeczownikami policzalnymi i niepoliczalnymi – Potrafi zrobić zakupy stosując odpowiednie zwroty typu <i>I need a/ an/ some...</i>

	<p>SOUR/ SALTY RZECZOWNIKI POLICZALNE I NIEPOLICZALNE: A/ AN/ SOME/ ANY PYTANIE WYRAŻAJĄCE PROŚBĘ: Can I have a/an/some...? Wyrażanie potrzeby zakupu poszczególnych produktów z zastosowaniem A/ AN/ SOME: <i>We need a banana, some apples</i></p>	<p>obrazka do tekstu zgodnie z treścią. Odpowiada na pytania do tekstu. Poprawnie wpisuje a/ an/ some/ any zgodnie z zasadami gramatyki</p> <ul style="list-style-type: none"> – W zakresie mówienia: Wyraża swoje upodobania odnośnie jedzenia stosując modelowe zwroty z uzasadnieniem. Opisuje produkty na stole stosując A/ AN/ SOME – W zakresie pisania: Pisze o swoich upodobaniach żywnościowych. Uzupełnia luki w zdaniach słowami według obrazków. Wybiera produkty potrzebne do zrobienia sałatki owocowej i tworzy pisemną listę zakupów 		
Zwierzęta domowe i dzikie	<ul style="list-style-type: none"> – ANIMALS – ZWIERZĘTA DOMOWE I DZIKIE – słownictwo zwią- zane ze zwierzętami i przyrodą, z częściami ciała zwierząt – <i>a lion/ a giraffe/ a fox/ an elephant A tail/ a big mouth/ big teeth/ a long neck/ black spots/ white stripes/ black fur Dangerous/ gentle/ tall/ small/ fast/ slow</i> Zdania z HAS GOT/ 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Słucha i powtarza nowe słownictwo, poprawnie wskazuje obrazek z usłyszanym słowem. Zakreśla poprawną odpowiedź zgodną z treścią nagrania – W zakresie czytania: Śledzi wzrokiem tekst czytany przez lektora. Czyta tekst wspólnie z uczniami i nauczycielem. Koloruje zwierzątko według informacji z tekstu – W zakresie pisania: Kończy zdania w opisie zwierzątka posługując się 	<ul style="list-style-type: none"> – An interesting animal – projekt 	<ul style="list-style-type: none"> – Tworzy projekt o wybranym zwierzątku (poszczególne grupy uczniów przygotowują projekty o zwierzętach żyjących na różnych kontynentach, tak aby się nie powtarzały) – Podaje informacje wzorując się na modelowym tekście, potrafi dobrać odpowiedni element graficzny

	<p>HAVE GOT Present Simple do opisania zwyczajów zwierząt : It lives/ It eats / It hunts CAN do opisania umiejętności danego zwierzęcia</p>	<p>modelowym tekstem. Układa i zapisuje zdania z rozsypanek wyrazowych. Tworzy pracę plastyczną z opisem zwierzątka domowego lub dzikiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – W zakresie mówienia: Opisuje wygląd zwierząt na obrazkach posługując się modelowymi zwrotami i słownictwem obrazkowym. Umie opowiedzieć co zwierzęta potrafią robić, stosuje czasownik CAN. Potrafi zastosować odpowiednie przymiotniki aby opisać naturę zwierzęcia 		
Wakacje	<ul style="list-style-type: none"> – MY HOLIDAY – słownictwo związane z wakacjami: <i>CZYNNOSCI: go to/ swim/ make a sandcastle/ collect seashells/ take photos/ send a postcard/ sunbathe/ go to the beach/ go on a trip</i> <i>SPRZĘT: a rucksack/ clothes/ walking boots/ a camera/ sunglasses</i> – FUTURE SIMPLE: Wyrażanie planów na wakacje z zastosowaniem WILL, pytanie o 	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie słuchania: Powtarza nowopoznane słowa w kolejności, w jakiej powtarza lektor, powtarza i pokazuje słowa na obrazkach w dowolnej kolejności. Pokazuje usłyszane czynności. Koloruje przedmioty na obrazku według instrukcji lektora. Zakreśla właściwe obrazki zgodnie z usłyszanymi informacjami – W zakresie czytania: Czyta po cichu tekst o wakacjach bohatera. Odpowiada na pytania do tekstu. Dobiera właściwy obrazek pokazujący co bohater zabierze ze sobą na wakacje. Kończy zdania dobierając właściwy wariant odpowiedzi zgodny z treścią tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> – Places to go on holiday- projekt 	<ul style="list-style-type: none"> – Na mapie Polski zaznacza popularne miejsca wakacyjne, pisze co można robić w tych miejscach

	plany na wakacje	<ul style="list-style-type: none"> – W zakresie pisania: Odpowiada pisemnie na pytania do tekstu. Stosuje czas Future Simple do wyrażenia planów wakacyjnych. Kończy zdania informacjami zgodnymi z treścią tekstu – W zakresie mówienia: <ul style="list-style-type: none"> – Wyraża swoje plany wakacyjne, opisuje co będzie robić na wakacjach 		
--	------------------	---	--	--

6.9. Zajęcia techniczne

Cele zajęć technicznych:

- doskonalenie umiejętności planowania czynności oraz organizowania warsztatu pracy (materiałów i narzędzi),
- budowanie właściwego rozumienia wartości pracy w życiu człowieka,
- wdrażanie do przestrzegania podstawowych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy oraz udzielania pierwszej pomocy,
- zapoznanie uczniów i wdrażanie do przestrzegania podstawowych zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym oraz wdrażanie do umiejętności reagowania w sytuacji wypadku drogowego,
- doskonalenie umiejętności posługiwania się narzędziami i urządzeniami technicznymi,
- doskonalenie umiejętności korzystania z prostej informacji technicznej,
- doskonalenie umiejętności wykonywania przedmiotów użytkowych i montowania modeli urządzeń technicznych,
- doskonalenie umiejętności rozumienia wpływu sił przyrody i ich znaczenia w rozwoju myśli technicznej.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Wychowanie do techniki, działalność konstrukcyjna dzieci	<ul style="list-style-type: none"> – Wychowanie techniczne, majsterkowanie – Aktywność konstrukcyjna 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i dziś siły przyrody (wiatr, wodę) – Majsterkuje (np. latawce, wiatraczki, tratwy) – Zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (np. latarki, odkurzacza, zegara), posługuje się nimi nie psując ich – Buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, np. szafas, namiot, wagę, tor przeszkód; w miarę możliwości konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu, np. dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy 	<ul style="list-style-type: none"> – Maszyny i urządzenia wytwórcze – Korzystanie z urządzeń domowych – Korzystanie z instrukcji – Ekonomiczne gospodarowanie materiałami 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi rozpoznać wybrane rodzaje maszyn i urządzeń wytwórczych – Posługuje się urządzeniami domowymi nie psując ich – Wykonuje modele przestrzenne zgodnie z podaną instrukcją, stosując różnorodne materiały – Potrafi odmierzać niezbędne ilości materiału (ekonomicznie gospodaruje materiałami – kartonem, bibułą, papierem kolorowym itp.) – Zna ogólne zasady montażu obwodów elektrycznych
Bezpiecznie korzystam z urządzeń	<ul style="list-style-type: none"> – Dbalości o bezpieczeństwo własne i innych 	<ul style="list-style-type: none"> – Utrzymuje porządek wokół siebie (na swoim stoliku, w sali zabaw, szatni i w ogrodzie), sprzęta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu porządku – Zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Zagrożenia wynikające z niewłaściwego korzystania ze środków chemicznych – Bezpieczeństwo na drodze 	<ul style="list-style-type: none"> – Ostrożnie obchodzi się z lekami, środkami czystości i ochrony roślin itp., zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego ich używania – Potrafi odczytać znaczenie wybranych znaków drogowych – Rozumie potrzebę znajomości i przestrzegania przepisów ruchu drogowego – Zna telefony alarmowe: pogotowia,

		<ul style="list-style-type: none"> – Wie jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji – Wie jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku, np. umie powiadomić dorosłych – Zna telefony alarmowe 		<p>policji, straży pożarnej i numer 112 (wie, że nie należy z nich korzystać bez powodu, np. dla żartu – zna konsekwencje)</p>
Klasa II				
Wychowanie do techniki	<ul style="list-style-type: none"> – Poznawanie i obsługiwanie urządzeń 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (odkurzacz, lodówka, zamrażarka, czajnik elektryczny, pralka, żelazko) – Posługuje się urządzeniami domowymi nie psując ich – Wie jak ludzie wykorzystywali dawniej i wykorzystują dziś siły przyrody (wiatr, woda) 		
Działalność konstrukcyjna dzieci	<ul style="list-style-type: none"> – Działalność konstrukcyjna dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykonuje prace papierowe zgodnie z podaną instrukcją (wycina, zagina, skleja) – (origami) – Majsterkuje, wykonując np. latawce, wiatraczki, tratwy – Buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, np. szałas, namiot, wagę, tor przeszkód – Konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu, np. dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy 	<ul style="list-style-type: none"> – Konstruowanie modeli przestrzennych 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykonuje modele przestrzenne zgodnie z podaną instrukcją, stosując różnorodne materiały

Bezpiecznie korzystam z narzędzi i urządzeń	<ul style="list-style-type: none"> - Dbałości o bezpieczeństwo własne i innych - Posługiwanie się narzędziami i urządzeniami 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych - Ostrożnie obchodzi się z narzędziami (nożyczkami, nożem, igłą, szydełkiem, itp.) i urządzeniami wykorzystywanymi podczas pracy - Bezpiecznie korzysta z narzędzi i urządzeń technicznych 		
	<ul style="list-style-type: none"> - Bezpieczeństwo komunikacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie jak bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) - Zna zasady bezpiecznego i prawidłowego korzystania ze środków komunikacji - Orientuje się jak należy zachować się w sytuacji wypadku (np. powiadomić dorosłych) - Zna telefony alarmowe i numer 112 (wie, że nie należy z nich korzystać bez powodu, np. dla żartu – zna konsekwencje) 		
	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacja warsztatu pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - Utrzymuje porządek wokół siebie (stolik, sala zabaw, szatnia, ogród) - Sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu porządku 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozsądnie gospodaruje materiałami 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi odmierzać niezbędne ilości materiału (ekonomicznie gospodaruje materiałami – kartonem, bibułą, papierem kolorowym itp.)
Klasa III				
Środowisko	<ul style="list-style-type: none"> - Znajomość 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna środowisko techniczne na 	<ul style="list-style-type: none"> - Szanowanie urządzeń 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie, że wartość użytkowa urządzenia

techniczne	środowiska technicznego	<p>tyle, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Orientuje się w sposobach wytwarzania przedmiotów codziennego użytku („jak to zrobiono?”): meble, domy, samochody, sprzęt gospodarstwa domowego – Rozpoznaje rodzaje maszyn i urządzeń: transportowych (samochody, statki, samoloty), wytwórczych (narzędzia, przyrządy), informatycznych (komputer, laptop, telefon komórkowy); orientuje się w rodzajach budowli (budynki mieszkalne, biurowe, przemysłowe, mosty, tunele, wieże) i urządzeń elektrycznych (latarka, prądnica rowerowa) – Określa wartość urządzeń technicznych z punktu widzenia cech użytkowych (łatwa lub trudna obsługa), ekonomicznych (tanie lub drogie w zakupie i użytkowaniu), estetycznych (np. ładne lub brzydkie) 	technicznych	ma ważne znaczenie przy decyzji o jego kupnie i wykorzystaniu go w domu
Powstawanie przedmiotów	<ul style="list-style-type: none"> – Realizacja drogi od pomysłu do powstania wytworu – Przedstawianie pomysłów i organizacja warsztatu pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – Realizuje „drogę” powstawania przedmiotów od pomysłu do wytworu – Przedstawia pomysły rozwiązań technicznych: planuje kolejne czynności, dobiera odpowiednie materiały 		

	<ul style="list-style-type: none"> - Organizowanie działań technicznych - Określenie umiejętności niezbędnych do wykonania 	<p>(papier, drewno, metal, tworzywo sztuczne, materiały włókiennicze) oraz narzędzia</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozumie potrzebę organizowania działania technicznego: pracy indywidualnej i zespołowej - Posiada umiejętności: <ul style="list-style-type: none"> - odmierzania potrzebnej ilości materiału - cięcia papieru, tektury itp. - montażu modeli papierowych i z tworzyw sztucznych, korzystając z prostych instrukcji i schematów rysunkowych, np. buduje latawce, makiety domów, mostów, modele samochodów, samolotów i statków - w miarę możliwości – montażu obwodów elektrycznych, szeregowych i równoległych z wykorzystaniem gotowych zestawów 	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomiczny styl działania - Korzystanie z zestawów montażu obwodów elektrycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Prezentuje ekonomiczny styl działania – nie marnuje materiału - Umie ciąć papier, tekturę i wybrane tworzywa sztuczne - Zna zasady montażu obwodów elektrycznych
Bezpieczeństwo w miejscu pracy	<ul style="list-style-type: none"> - Dbłość o bezpieczeństwo własne i innych - Organizacja warsztatu pracy - Bezpieczeństwo komunikacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> - Dbą o bezpieczeństwo własne i innych - Utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy - Właściwie używa narzędzi i urządzeń technicznych - Wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji - Wie, jak trzeba zachować się 	<ul style="list-style-type: none"> - Respektowanie zasad podanych w instrukcjach 	<ul style="list-style-type: none"> - Dobiera właściwe narzędzia pracy i posługuje się nimi zgodnie z podanymi zasadami - Umie obsługiwać urządzenia techniczne z zachowaniem zasad podanych w instrukcjach obsługi - Rozumie potrzebę znajomości i przestrzegania przepisów ruchu drogowego - Zna i stosuje dodatkowe zabezpieczenia, np. odblaski

		w sytuacji wypadku		<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi w środkach komunikacji dbać o bezpieczeństwo własne i innych (np. ustępuje miejsca starszym, pomaga wyjść niepełnosprawnym) - Wie jak należy zachować się w sytuacji wypadku, np. powiadomić dorosłych, skorzystać ze znanych numerów alarmowych - Rozumie sens dbania o bezpieczeństwo swoje i innych na drodze
--	--	--------------------	--	--

6.10. Zajęcia komputerowe

Celem zajęć komputerowych jest nabywanie przez dzieci umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjnymi, komunikacyjnymi, a w szczególności:

- umiejętność obsługi komputera,
- posługiwanie się wybranymi programami i grami edukacyjnymi,
- rozwijanie zainteresowań poznawczych przez poszukiwanie informacji w różnych źródłach, a także korzystanie z informacji,
- tworzenie tekstów i rysunków przydatnych w analizie i porządkowaniu zebranych materiałów,
- kształtowanie postaw uwrażliwiania na zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, Internetu i multimediiów,
- przygotowanie do racjonalnego i odpowiedzialnego korzystania z multimediiów.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia – podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia – rozszerzone
Klasa I			
Umieć korzystać z komputera	– Posługiwanie się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamianie programu, korzystanie z myszy i klawiatury	– Posługuje się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamia program, korzysta z myszy i klawiatury	– Zna i poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego – Posługuje się komputerem w zakresie uruchamiania wybranych programów – Umie posługiwać się wybranymi programami i grami edukacyjnymi
	– Racjonalne korzystanie z komputera	– Wie jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia – Wie, jaka jest prawidłowa pozycja ciała przy pracy z komputerem – Wie, jaka jest bezpieczna odległość oczu od monitora	– Wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwyręża kręgosłup – Ogranicza kontakty społeczne
	– Ograniczenia dotyczące korzystania z komputera	– Stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera.	– Rozumie, jakie zagrożenia wynikają z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu w komunikacji multimedialnej
Klasa II			
Korzystam z komputera racjonalnie	– Posługiwanie się komputerem w podstawowym zakresie	– Zna podstawowe elementy budowy stanowiska komputerowego – Posługuje się komputerem w zakresie uruchamiania programu – Korzysta z myszy i klawiatury	– Poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego – Umie posługiwać się wybranymi programami i grami edukacyjnymi
	– Bezpieczne i racjonalne korzystanie z komputera	– Wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia – Wie, jaka jest prawidłowa pozycja ciała przy pracy z komputerem, – Wie, jaka jest bezpieczna odległość oczu od monitora	– Racjonalnie korzysta z komputera – Kontroluje czas spędzony przed komputerem w domu
	– Stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera	– Stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera i multimediiów (czas, korzystanie z dostępu do Internetu)	– Rozumie, jakie zagrożenia wynikają z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu w komunikacji multimedialnej

Klasa III

Internet źródłem wiedzy	– Posługiwanie się komputerem w podstawowym zakresie	– Poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego – Posługuje się komputerem w zakresie uruchamiania programu – Potrafi posługiwać się myszą i klawiaturą	– Umie posługiwać się wybranymi programami i grami edukacyjnymi – Wie, jak rozwijać swoje zainteresowania korzystając z opcji w programach
	– Wyszukiwanie i korzystanie z informacji	– Umie wybrać informacje ze wskazanej przez nauczyciela strony – Umie dostrzec na stronie elementy aktywne – Potrafi nawigować po stronach w określonym zakresie – Umie odtwarzać animacje i prezentacje multimedialne	– Potrafi znaleźć wskazane przez nauczyciela strony internetowe (np. stronę szkoły) i wyszukać tam określone informacje)
	– Tworzenie własnych dokumentów – Tworzenie tekstów i rysunków	– Potrafi wpisywać za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki – Umie napisać wyrazy i zdania za pomocą klawiatury – Potrafi wykonywać rysunki za pomocą prostego edytora grafiki, np. z gotowych figur	– Umie napisać wyrazy i zdania za pomocą klawiatury i wybranych funkcji paska narzędziowego – Wie jak zapisać w postaci dokumentu swoje wytwory tekstowe lub graficzne – Potrafi kopiować i wstawiać elementy grafiki w dokumenty tekstowe (np. ilustracje do wierszy i opowiadań) – Potrafi tworzyć własne prezentacje
	– Wie jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia	– Wie jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia – Rozumie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwyręża kręgosłup	– Wie jak bezpiecznie i racjonalnie trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia – Wie, jaka jest prawidłowa pozycja ciała przy pracy z komputerem, jaka jest bezpieczna odległość oczu od monitora
	– Stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera	– Wie, jak komputer wpływa na ograniczanie kontaktów społecznych – Stosuje się do podanych ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, Internetu i multimedii	– Wie, jakie niebezpieczeństwa wynikają z anonimowości kontaktów w sieci – Rozumie, jak niebezpieczne jest podawanie swojego adresu

6.11. Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna

Celem wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej jest:

- motywowanie do różnorodnej aktywności ruchowej,
- zachęcanie do aktywnego spędzania czasu wolnego,
- rozwijanie fizycznej sprawności oraz świadomości własnego ciała,
- umiejętność zabaw i gier zespołowych,
- wdrażanie do nawyku dbania o zdrowie swoje i innych osób,
- kształtowanie postawy dbałości o higienę osobistą i czystość otoczenia,
- umiejętność zachowania się w sytuacjach zagrażających zdrowiu i życiu,
- zdobycie podstawowej wiedzy z zakresu sportu.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia – podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia – rozszerzone
Klasa I			
Sprawność fizyczna	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwijanie sprawności fizycznej – Przestrzeganie reguł zabaw i gier ruchowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi chwytać piłkę, rzucać nią do celu i na odległość – Potrafi piłkę toczyć i kozłować – Potrafi pokonywać przeszkody naturalne i sztuczne – Wykonuje ćwiczenia równoważne – Przestrzega reguł w zabawach i grach ruchowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Precyzyjnie chwyta piłkę i rzuca nią do celu – Potrafi ustalać reguły w zabawach i grach ruchowych
Edukacja zdrowotna i bezpieczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowa postawa ciała – Bezpieczeństwo na drodze – Profilaktyka zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> – Dbą o to, aby prawidłowo siedzieć w ławce, przy stole itp. – Wie jak bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) – Wie jak korzystać ze środków komunikacji – Wie jak należy zachować się w sytuacji wypadku – Wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia – Wie, że można chorobom zapobiegać przez: szczepienia ochronne, właściwe odżywianie, aktywność fizyczną, przestrzeganie higieny – Rozumie, że w czasie choroby należy stosować się do zaleceń lekarza – Wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw – Wie, że nie może samodzielnie stosować środków chemicznych (np. środków czystości, środków ochrony roślin) – Wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, dlaczego należy dbać o prawidłową postawę ciała – Przestrzega zasad bezpieczeństwa na drodze – Wykonuje dbałość o przestrzeganie higieny osobistej – Wie, które produkty służą zdrowiu

		<ul style="list-style-type: none"> – w trudnej sytuacji – Pomaga dzieciom niepełnosprawnym 	<ul style="list-style-type: none"> – Chętnie i życzliwie pomaga dzieciom niepełnosprawnym – Wykazuje postawę akceptacji
Klasa II			
Sprawność fizyczna	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwijanie sprawności fizycznej – Przestrzeganie reguł zabaw i gier ruchowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Uczestniczy w ćwiczeniach, zabawach i grach z piłką (doskonali sprawność chwytu i rzutu piłki, toczenia, kozłowania) – Wykonuje proste ćwiczenia równoważne – Potrafi pokonywać przeszkody, biega, skacze – Bierze udział w zawodach sportowych – Przestrzega reguł i zasad w zawodach i grach sportowych – Potrafi cieszyć się ze zwycięstwa – Stara się właściwie reagować na porażkę 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru i z przyborem – Rozumie, dlaczego należy przestrzegać reguł w czasie zabaw i gier sportowych
Edukacja zdrowotna i bezpieczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowa postawa ciała – Bezpieczeństwo na drodze – Profilaktyka zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> – Dbą o prawidłową postawę przy siedzeniu np. w ławce, przy stole – Przestrzega zasad bezpiecznego poruszania się po drogach – Przestrzega zasad bezpieczeństwa przy korzystaniu ze środków komunikacji – Wie, jak należy się zachowywać w sytuacji wypadku – Rozumie, że chorobom można zapobiegać – Wie, jak można zapobiegać chorobom – Rozumie konieczność systematycznej kontroli zdrowia – Dbą o czystość ciała i odzieży oraz higienę osobistą – Dbą o czystość, ład i porządek w otoczeniu 	

		<ul style="list-style-type: none"> - Rozumie, że dbając o zdrowie nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych (tj. środki czystości czy środki ochrony roślin) - Jest świadomy niebezpieczeństw związanych z urządzeniami gazowymi, elektrycznymi, ogniem - Wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia - Wie i rozumie, dlaczego do zabaw i gier należy wybierać miejsca bezpieczne 	<ul style="list-style-type: none"> - W środowisku rówieśników promuje postawę prozdrowotną
Klasa III			
Sprawność fizyczna	<ul style="list-style-type: none"> - Marszobieg - Próby siły mięśni brzucha - Próba gibkości dolnego odcinka kręgosłupa 	<ul style="list-style-type: none"> - Bierze udział w marszobiegu trwającym, co najmniej 15 minut - Potrafi wykonać próbę siły mięśni brzucha - Umie wykonać próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa 	<ul style="list-style-type: none"> - Dbą systematycznie o swoją sprawność fizyczną
Trening zdrowotny	<ul style="list-style-type: none"> - Przyjmuje pozycję wyjściową - Skakanie - Ćwiczenia równoważne 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi przyjmować pozycję wyjściową - Zna i wykonuje odpowiednie ustawienia do ćwiczeń - Wykonuje przewrót do przodu - Umie skakać przez skakankę - Potrafi wykonywać przeskoki jednonóż i obunóż pod niskimi przeszkodami - Potrafi wykonywać ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem 	<ul style="list-style-type: none"> - Sprawnie korzysta z przyrządów gimnastycznych
Sport i wypoczynek	<ul style="list-style-type: none"> - Posługiwanie się piłką - Poruszanie się na drogach – zasady bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> - Posługuje się piłką: rzuca, chwytą, koziółkuje, odbija i prowadzi - Jeździ np. na rowerze, wrotkach - Zna zasady bezpiecznego poruszania się na drogach 	<ul style="list-style-type: none"> - Sprawnie posługuje się piłką (rzuca, chwytą, odbija, koziółkuje itp.) - Sprawnie jeździ np. na rowerze, wrotkach - Ma świadomość konieczności

		<ul style="list-style-type: none"> – Przestrzega zasad bezpieczeństwa na drogach 	<p>przestrzegania zasad bezpieczeństwa w aspekcie dbałości o zdrowie i życie swoje i innych</p> <ul style="list-style-type: none"> – Potrafi przewidywać skutki nierozsądnych zachowań na drodze
Zabawy, gry, zasady sportowe	<ul style="list-style-type: none"> – Przestrzega reguł gier i zabaw 	<ul style="list-style-type: none"> – W grach i zabawach ruchowych przestrzega reguł i zasad – Bierze udział w zabawach, mini grach i grach terenowych oraz zawodach sportowych – Podporządkowuje się decyzjom sędziego – Wie, jak trzeba zachowywać się w sytuacji zwycięstwa – W miarę swoich możliwości radzi sobie z porażkami 	<ul style="list-style-type: none"> – Ma umiejętność zachowania się w sytuacjach zwycięstwa i porażki (okazuje szacunek dla zwycięzcy) – Przejawia zachowania empatyczne – Bierze udział w szkolnych i międzyszkolnych zawodach sportowych – Dodatkowo rozwija swoje umiejętności sportowe w jakiejś dziedzinie – Ma wiedzę na temat dyscyplin olimpijskich (igrzyska letnie i zimowe)
Edukacja zdrowotna i bezpieczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> – Higiena osobista – Odżywianie i aktywność fizyczna a zdrowie – Zachowanie ostrożności (leki, środki chemiczne) – Prawidłowa postawa ciała – Bezpieczeństwo w trakcie zajęć ruchowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Dbą o higienę osobistą – Dbą o czystość odzieży – Wie, jakie znaczenie dla zdrowia ma właściwe do wieku odżywianie się – Rozumie, że aktywność fizyczna jest warunkiem zdrowia – Wie, że nie można samodzielnie zażywać leków – Wie, że nie można stosować środków chemicznych niezgodnie z przeznaczeniem – Dbą o prawidłową postawę, np. siedząc w ławce, przy stole – Przestrzega zasad bezpieczeństwa w trakcie zajęć ruchowych – Korzysta z przyborów sportowych zgodnie z ich przeznaczeniem – Potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie i potrafi wytłumaczyć, dlaczego należy dbać o higienę osobistą i czystość odzieży – Potrafi wytłumaczyć, dlaczego należy się właściwie odżywiać – Podaje przykłady związku aktywności fizycznej ze zdrowiem człowieka – Rozumie i potrafi wyjaśnić, dlaczego nie można samodzielnie zażywać leków (przewiduje następstwa i skutki) – Potrafi wyjaśnić, dlaczego należy dbać o prawidłową postawę np. siedząc w ławce (dostrzega związki przyczynowo–skutkowe) – Organizuje i przestrzega zasad

	<ul style="list-style-type: none"> – Bezpieczeństwo w trakcie zabaw i gier ruchowych	<ul style="list-style-type: none"> – i gier ruchowych – Wie, do kogo należy się zwrócić o pomoc w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia	<ul style="list-style-type: none"> – bezpiecznej zabawy również poza szkołą – Zna postępowanie przy udzielaniu pierwszej pomocy
--	---	--	--

6.12. Elementy przedsiębiorczości

Cele programu:

Adekwatne do wieku dzieci wspomaganie i budowanie przedsiębiorczej postawy, w tym szczególnie kształtowanie:

- otwartości na otaczający uczenia świat oraz ciekawości tego świata,
- podstawowych umiejętności i kompetencji dzieci w kluczowych obszarach związanych z przedsiębiorczością, mikroekonomią i rynkiem pracy,
- postawy zaradności, skłonności do podejmowania różnych inicjatyw,
- ducha inicjatywy, bycia obrotnym, rzutkim i zaradnym,
- wspieranie proaktywnych zachowań ucznia poprzez działanie,
- budowania procesów autotelicznych, kształtujących tożsamość dziecka w środowisku zewnętrznym,
- wzmacnianie mocnych stron ucznia, jako płaszczyzny przyszłych postaw przedsiębiorczych w myśl zasady „pasja może być zawodem, sposobem na życie i karierę zawodową”,
- rozwijanie i kształtowanie skutecznej komunikacji dziecka z otoczeniem i w różnorodnych sytuacjach życiowych (np. negocjacje, casting, konflikt).
- umiejętności eksponowania i wyrażania własnego zdania,
- pobudzanie kreatywności i twórczego myślenia, jako postawy przedsiębiorczości,
- kreatywnego generowania pomysłów,
- pracy w zespole, w tym sprawnej komunikacji pomiędzy członkami zespołu,
- ducha zdrowej i uczciwej rywalizacji i kooperacji,
- podejmowania własnej inicjatywy,
- wyobraźni dziecka, tworzenia, planowania wizji przyszłości,
- postawy gotowości do podejmowania nowych zadań i ról społecznych,
- dokonywania wyborów, formułowania celów i uczenia się na błędach,
- modelowania zachowań przedsiębiorczych,
- pozytywnego otwartego, ale i realistycznego nastawienia do nowych pomysłów, inicjatyw związanych z rozwojem osobistym i prozawodowym,
- wykorzystywania informacji pochodzących z wielu źródeł,
- umiejętności wykorzystywania pojawiających się szans i okazji oraz elastycznego przystosowania się do turbulentnej rzeczywistości,
- promowanie różnorodnych dróg rozwoju osobistego,
- promowanie przedsiębiorczości,
- przekazywanie propedeutycznej wiedzy w zakresie mikroekonomii.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Budowanie przedsiębiorczej postawy	<ul style="list-style-type: none"> – Budowanie postawy przedsiębiorczej – Kształtowanie w tym zakresie podstawowych kompetencji, tj. otwartość, zainteresowanie działalnością gospodarczą i zarabianiem pieniędzy – Zainteresowanie pracą zarobkową i prowadzeniem działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykazuje się postawą otwartości względem nowych pomysłów – Jest zainteresowany przykładami działalności, jakie prowadzą przedsiębiorstwa – Potrafi określić swoje zainteresowania i z pomocą nauczyciela umie je powiązać z możliwością zarabiania na nich (np. uczeń interesuje się żeglarstwem, potrafi zauważyć, że może w przyszłości produkować łódzie, uczyć innych żegluga lub pływania, prowadzić wypożyczalnię sprzętu pływającego, lub uczeń interesuje się piłką nożną, może więc zostać piłkarzem, sędzią, trenerem, komentatorem lub dziennikarzem sportowym) 	<ul style="list-style-type: none"> – Budowanie postaw przedsiębiorczych poprzez: – Generowanie przez uczniów przy wsparciu nauczyciela pomysłu na własną firmę działającą w obszarze czasu wolnego dzieci (plac zabaw i rozrywki dla dzieci lub park wodny) – Tworzenie mini biznesplanu: określenie potrzeb, które firma ma zaspokoić, definiowania produktu poprzez wskazanie na oczekiwania grupy docelowej (projektowanie urządzeń i atrakcji, jakie powinien posiadać plac zabaw i rozrywki) 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wskazać w zarysie pomysł na działalność gospodarczą – Potrafi ogólnie określić produkt lub usługę, którą można sprzedawać, (na którą jest zapotrzebowanie) – Potrafi wskazać jak produkt lub usługa będą sprzedawane – Rozumie, że cena wynikać może m.in. z poniesionych kosztów i planowanych zysków – Rozumie, że cena nie może być bardzo wysoka, bo nikt nie skorzysta z oferowanych przez przedsiębiorcę usług
Podstawowa wiedza ekonomiczna	<ul style="list-style-type: none"> – Budowanie podstawowej wiedzy związanej z zarabianiem pieniędzy, rynkiem, 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie skąd biorą się pieniądze w domu – Zna ogólną sytuację ekonomiczną rodziny – Wie, co to jest bankomat i że 	<ul style="list-style-type: none"> – Kształtowanie bardzo ogólnej i podstawowej wiedzy ekonomicznej w zakresie oszczędzania – Poznanie oferty 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, co to znaczy oszczędzać – Ogólnie zna zasadę funkcjonowania konta bankowego – Rozumie, że oszczędzając pieniądze może w przyszłości przeznaczyć je

	<p>prowadzeniem działalności gospodarczej</p> <p>– Kształtowanie bardzo ogólnej i podstawowej wiedzy ekonomicznej, w tym umiejętności bardzo przybliżonego oceniania wartości określonych dóbr na osi: droższe – tańsze</p>	<p>bankomat nie drukuje (nie daje) pieniędzy, a tylko umożliwia ich pobranie z konta,</p> <p>– Rozumie, że człowiek może czerpać dochody z różnych źródeł, nie tylko pracy etatowej – potrafi wyróżnić 2 możliwe źródła dochodów: pracę etatową, prowadzenie własnej działalności gospodarczej</p> <p>– Rozumie w wymiarze bardzo ogólnym mechanizm funkcjonowania rynku, czyli wymiany dóbr i usług</p> <p>– Rozumie w wymiarze bardzo ogólnym, że aby przedsiębiorstwo (firma) utrzymała się na rynku musi świadczyć usługi lub sprzedawać dobra, na które jest zapotrzebowanie (klienci chcą je kupować)</p> <p>– Zna przybliżoną wartość wybranych dóbr (potrafi ocenić, co jest droższe, a co tańsze na przykładzie kilku wybranych dóbr np.: bułka, rolki, rower, samochód, dom, wycieczka nad morze, samolot)</p>	<p>dowolnego banku umożliwiającego oszczędzania na koncie przeznaczonym dla dzieci</p> <p>– Zalety oszczędzania pieniędzy</p>	<p>na określony cel (dobro, które chce posiadać)</p> <p>– Rozumie, że pożyczkę trzeba oddać</p> <p>– Rozumie, że w dużym stopniu od aktywności, jakie podejmuje człowiek zależy jego sytuacja społeczno-ekonomiczna</p>
--	---	--	---	---

Prezentujemy siebie	<ul style="list-style-type: none"> - Kształtowanie kompetencji społecznych powiązanych z szeroko pojmowaną przedsiębiorczością 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi wcielić się rolę kierownika i pracownika zespołu (lidera grupy) - Rozumie, że od dokładnego wykonania powierzonego mu zadania zależy sukces zespołu - Potrafi wyrazić swoje zdanie/opinię na forum grupy - Kreatywnie generuje pomysły rozwiązania postawionego przez nauczyciela problemu związanego z przedsiębiorczością - Potrafi zaprezentować się (pozytywnie o sobie mówić) w kontekście swoich mocnych stron i zainteresowań 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacja przedsięwzięcia: – zbiórka zabawek i książek dla dzieci z domu dziecka - Planowanie razem z nauczycielem akcji zbierania zabawek i książek dla dzieci np. z domu dziecka - Realizacja akcji 	<ul style="list-style-type: none"> - Umie przy wsparciu nauczyciela podejmować inicjatywy - Potrafi zaplanować działania i przy wsparciu dorosłych je zrealizować - Potrafi podjąć inicjatywę społeczną i zakomunikować ją w społeczności klasy - Doświadcza wkładu swojej pracy, w przybliżeniu szacuje jej wartość
Klasa II				
Budowanie postawy przedsiębiorczej i kształtowanie w tym zakresie podstawowych kompetencji – Otwartość na pasję innych osób	<ul style="list-style-type: none"> - Budowanie postawy przedsiębiorczej i kształtowanie w tym zakresie podstawowych kompetencji 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi opowiedzieć w kilku zdaniach o swoich zainteresowaniach - Potrafi opowiedzieć w kilku zdaniach o zainteresowaniach swoich rodziców lub rodzeństwa - Odpowiada na zadawane przez pozostałych uczniów pytania - Potrafi wyrazić swoje zdanie wskazując na prezentację, 	<ul style="list-style-type: none"> - Planowanie etapowe – od wizji przyszłości do działań, jakie trzeba podjąć - Formułowanie wizji przyszłości lub wydarzenia, przedsięwzięcia - Przeformułowywanie wizji na cele (cele muszą być realistyczne do spełnienia, rozpisane w czasie) 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi określić wizję (stan przyszły) - Potrafi zamienić tę ogólną wizję na konkretny cel, jaki może być osiągnięty w przyszłości - Dostrzega, że wyznaczone cele muszą odnosić się do rzeczywistości świata i muszą być osiągalne - Potrafi określić, jakie działania i zasoby są potrzebne, aby osiągnąć zaplanowany cel - Rozumie, że działania muszą być określone w czasie

Kreatywność podstawą przedsiębiorczości		<p>która najbardziej się mu podobała</p> <ul style="list-style-type: none"> – Chętnie poznaje świat, słucha prezentacji innych – Zadaje pytania związane z tematem – Wykazuje się postawą otwartości względem innych uczniów, interesuje się otaczającą go rzeczywistością i światem – Potrafi tworzyć kreatywne wizje przyszłości (np. moja miejscowość za 20 lat, przyszłe wakacje, mój przyszły zawód) – W grach i zabawach edukacyjnych potrafi dokonywać wyborów i korygować swoje decyzje (uczy się na błędach) 	<ul style="list-style-type: none"> – Przewycięzanie trudności, gotowość do ponoszenia niepowodzeń 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, że aby osiągnąć zamierzony cel czasem napotyka się trudności i porażki, ale nie może się nimi zrażać
Podstawowa wiedza ekonomiczna	<ul style="list-style-type: none"> – Budowanie podstawowej wiedzy w zakresie finansów, domowego budżetu (przychody – wydatki) 	<ul style="list-style-type: none"> – Uczeń w symulacji (gra komputerowa – symulator prowadzenia sklepiku warzywnego) wykazuje się umiejętnościami pozwalającymi na prowadzenie działalności gospodarczej (zakup towarów, cena, promocja, sprzedaż) – Rozumie, co to jest budżet domowy 	<ul style="list-style-type: none"> – Przekazanie ogólnej wiedzy na temat wiarygodności instytucji finansowych i banków. Informowanie na temat zagrożeń związanych z nieuczciwymi zachowaniami instytucji finansowych o małej wiarygodności (np. parabanki), konieczność 	<ul style="list-style-type: none"> – Ma świadomość, że należy porównać oferty banków i produktów finansowych – Ma świadomość, że przed podpisaniem umowy należy dokładnie ją przeczytać, a wszelkie wątpliwości wyjaśnić – Ma świadomość konsekwencji zadłużenia – Wie, że każda rodzina dysponuje określonymi zasobami finansowymi

		<ul style="list-style-type: none"> – Wie, że powinno się wydawać nie więcej niż się zarabia, – Rozumie określenia: producent, konsument 	<ul style="list-style-type: none"> dokładnego czytania umów – Zasadność pożyczania pieniędzy, (na co warto zaciągnąć kredyt) – konsekwencje zadłużenia 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi oszczędnie gospodarować swoimi finansami
Prowadzę swoją działalność gospodarczą	<ul style="list-style-type: none"> – Podstawy prowadzenia działalności gospodarczej – Kształtowanie bardzo ogólnej i podstawowej wiedzy ekonomicznej – Pieniądz i jego funkcje, wymiana towar za towar – Aktualnie obowiązujące banknoty i monety w Polsce – Miejsca dystrybucji dóbr na wybranym przykładzie, np. rower (nowy – sprzedaje producent, używany – sprzedaje użytkownik). – Jak porównać ceny konkretnego produktu, – czyli jak kupować efektywniej 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna aktualnie obowiązujące w Polsce nominały, banknoty, monety i w przybliżeniu potrafi oszacować, co można za nie kupić – Wie, że przedsiębiorstwo może na wiele sposobów sprzedawać swoje produkty – Ma świadomość, że każdy dorosły człowiek może sprzedać przedmioty mu niepotrzebne korzystając z portali internetowych, ogłoszenia, komisju, giełdy itp. – Rozumie, że pożyczając pieniądze trzeba je oddać w ustalonym czasie – Rozumie, że pożyczając pieniądze trzeba ponieść koszty pożyczki (oddać więcej) – Ogólnie wie, że nadmierne zadłużenie nie jest wskazane i może doprowadzić do poważnych problemów 		<ul style="list-style-type: none"> – Ma świadomość, że są w życiu sytuacje, w których warto zaciągnąć kredyt – Ma ogólną świadomość, że zadłużenie się ma swoje konsekwencje

	(taniej)	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wskazać okoliczności i cele, na które warto zaciągnąć kredyt 		
Kształtowanie kompetencji społecznych powiązanych z szeroko pojmowaną przedsiębiorczością	<ul style="list-style-type: none"> – Procesy autoteliczne (samoświadomości), kształtowanie tożsamości dziecka w środowisku zewnętrznym – Wzmacnianie zaradności w nowych sytuacjach życiowych – Wzmacnianie poczucia własnej wartości – Kształtowanie umiejętności wypowiadania się i komunikatywności – Tworzenie otwartości względem nowych sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi przez 3 – 5 minut opowiadać o sobie, swoich zainteresowaniach, rodzinie, przygodach – Potrafi wyrazić swoje zdanie – Odpowiada na zadane pytania – Jest otwarty względem nowych wyzwań i sytuacji, w których musi się odnaleźć (np. wystąpienie przed kamerą) 	<ul style="list-style-type: none"> – Kształtowanie i poszerzanie kompetencji społecznych powiązanych z szeroko pojmowaną przedsiębiorczością, np. umiejętność swobodnego wypowiadania się przed kamerą lub urządzeniem rejestrującymi dźwięk 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wypowiadać się do kamery o sobie (symulacja castingu) – Zna podstawowe zasady zachowania się przed kamerą – Potrafi w kilku zdaniach swobodnie wypowiadać się na tematy, które go interesują – Ma świadomość elementów, jakie musi skorygować podczas autoprezentacji
Klasa III				
Budowanie postawy przedsiębiorczej i kształtowanie w tym zakresie podstawowych kompetencji	<ul style="list-style-type: none"> – Reklama i jej funkcje – Pojęcie promocji – Podstawowe rodzaje reklam, (czyli jak i gdzie przedsiębiorca może promować swoją ofertę) – Jak powstają reklamy 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, co to jest reklama, w jakim celu powstaje, komu służy – Zna ogólne pojęcie promocji – Wie, że aby wspierać sprzedaż przedsiębiorca może posługiwać się reklamą – Zna podstawowe rodzaje 	<ul style="list-style-type: none"> – Dostosowana do wieku dziecka wiedza w zakresie korzystania z usług bankowych – Wizyta w banku lub wizyta w klasie pracownika banku w celu przedstawienia typowych produktów bankowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, co trzeba zrobić, aby założyć konto w banku – Wie, co to jest przelew, logowanie – Wie, że nie należy pod żadnym pozorem udostępniać osobom trzecim hasła do konta bankowego – Wie, że bank nigdy nie wysyła maili z prośbą o podanie hasła do konta

	<ul style="list-style-type: none"> – agencje reklamowe, wiarygodność treści reklamy (czy reklamy „mówią” prawdę) – Racjonalizacja wydatków, czyli kupujemy to, co jest potrzebne, a nie tylko reklamowane – Zasadność oszczędzania 	<p>reklam (telewizyjna, radiowa, w prasie, zewnętrzna, ulotki)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ma podstawową wiedzę na temat powstawania reklam – Wie, że przedstawione w reklamie treści mają wywołać określoną reakcję klientów i pokazują rzeczywistość tylko w pewnym wymiarze – Kieruje się ograniczonym zaufaniem względem treści prezentowanych w reklamach (wie, że reklamy nie zawsze „mówią” prawdę) – Wie, że reklama służy m.in. do wspierania sprzedaży – Wie, że robiąc zakupy powinien kierować się potrzebami, a nie wzorcami prezentowanymi w reklamach – Rozumie zasadność oszczędzania pieniędzy 	<ul style="list-style-type: none"> – Projektowanie reklamy 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, jakie korzyści daje posiadanie konta bankowego – Potrafi podać przykłady reklam, – Wie, dlaczego ograniczone zaufanie do reklam jest potrzebne – Potrafi zaprojektować plakat, wymyślić prosty scenariusz reklamy
<p>Budowanie wiedzy związanej z zarabianiem pieniędzy, rynkiem pracy, prowadzeniem działalności gospodarczej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Podatki, kto je płaci i dlaczego (indor-macje podstawowe)? – Pozyskanie funduszy na otwarcie działalności (pożyczki, fundusze zewnętrzne, w tym z UE, dotacje z urzędów pracy, 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, co to są podatki, po co się je płaci 	<ul style="list-style-type: none"> – Formy inwestowania kapitału: banki, lokaty, fundusze inwestycyjne, giełda, kruszce (w tym złoto), waluty obce – ogólne korzyści i ryzyka 	<ul style="list-style-type: none"> – Wie, że są różne formy inwestowania pieniędzy (kapitału) – Wie, że różne formy inwestowania są obciążone różnorodnym (większym lub mniejszym) ryzykiem – Potrafi powiedzieć, co warto ubezpieczyć w domu – Rozumie, dlaczego w szkole uczniowie i nauczyciele powinni się ubezpieczyć

Kształtowanie wiedzy ekonomicznej	<ul style="list-style-type: none"> własne oszczędności, sponsorzy) – Inwestowanie we własną działalność gospodarczą lub swoją wiedzę i umiejętności – Rynek pracy – oczekiwania, kwalifikacje, co zrobić, aby otrzymać pracę, jak planować swoją zawodową przyszłość – informacje ogólne – Pojęcie inflacji (ogólne) rozumienie, dlaczego warto inwestować kapitał – Waluty obce: euro, dolar – Ubezpieczenie – co to jest, co i kogo można ubezpieczyć? 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, że przedsiębiorstwo musi płacić stosowne podatki – Wie, że są różne źródła skąd można pozyskać fundusze na założenie działalności gospodarczej – Rozumie, że pracodawcy oczekują od pracowników określonych umiejętności (kwalifikacji, kompetencji) – Rozumie ogólnie co to jest inflacja i dlaczego nie warto trzymać pieniędzy w domu („w skarbonce”) – Wie, że w innych państwach obowiązują inne waluty (euro, dolar) – Rozumie jak działa ubezpieczenie i wie, co można ubezpieczyć 		
Kształtowanie kompetencji społecznych związanych z szeroko pojmowaną przedsiębiorczością	<ul style="list-style-type: none"> – Inwestowanie we własną działalność gospodarczą lub swoją wiedzę i umiejętności – Rynek pracy – oczekiwania, kwalifikacje:, Co 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, że aby być atrakcyjnym dla pracodawcy musi się kształcić, zdobywać umiejętności, jakie są cenione na rynku pracy – Rozumie, że musi „zainwestować” w siebie, aby zwiększyć w przyszłości 	<ul style="list-style-type: none"> – Czynności, jakie musi podejmować osoba pracująca (np. piekarz: zakup mąki, urabianie ciasta, wypiek, sprzedaż; lekarz: przyjmowanie pacjentów, wystawianie diagnozy, przepisywanie 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozumie, że wybierając określony zawód będzie wykonywał specyficzne dla niego czynności – Potrafi ogólnie opisać dzień pracy (czynności wykonywane) charakterystyczne dla wybranych zawodów lub stanowisk pracy

	<p>zrobić, aby otrzymać pracę?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Planowanie swojej zawodowej przyszłość 	<p>swoje szanse na pracę</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozumie, że przedsiębiorca musi inwestować w swoją działalność gospodarczą - Rozumie, że własne kompetencje, umiejętności, zainteresowania stanowią podstawę zarabiania pieniędzy i mogą kształtować jego przyszłość zawodową 	<p>recept, sprawdzanie stanu zdrowia pacjenta)</p>	
--	---	---	--	--

6.13. Edukacja regionalna

Celem edukacji regionalnej jest pielęgnowanie i świadoma dbałość o własną, odmienną od innych kulturę regionalną, a w szczególności:

- uspołecznienie dziecka poprzez wrastanie w kulturę najbliższego otoczenia,
- wyrobienie świadomości bogactwa kulturowego regionu, poczucia dumy z jego wartości,
- wyposażenie dziecka w wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia najbliższego środowiska społeczno-kulturowego,
- wdrażanie do myślenia naukowego poprzez umiejętność wnioskowania na podstawie obserwacji empirycznych najbliższego środowiska,
- wyrobienie poczucia identyfikowania się ze swoją rodziną, tradycjami regionalnymi,
- kształtowanie postaw wrażliwości, szacunku do tradycji i historii,
- wyrobienie gotowości do uczestnictwa w życiu regionu,
- rozwijanie postaw zaangażowania i inicjowania aktywności na rzecz regionu,
- wyrobienie świadomości tożsamości i przynależności kulturowej,
- poznanie i korzystanie z różnych źródeł informacji,
- rozbudzenie motywacji do uczenia się poprzez przekazywanie różnych sposobów gromadzenia, porządkowania i opracowania informacji.

Obszar tematyczny	Treści podstawowe	Oczekiwane osiągnięcia	Treści rozszerzone	Oczekiwane osiągnięcia
Klasa I				
Moja miejscowość	<ul style="list-style-type: none"> – Nazwa miejscowości – Położenie miejscowości w gminie, powiecie, województwie – Warunki komunikacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> – Podaje nazwę miejscowości, w której mieszka – Wymienia nazwy miejscowości, w których mieści się urząd gminy, powiatu, województwa – Posiada ogólne rozeznanie odnośnie komunikacji, np. połączeń autobusowych, kolei, połączeń lotniczych 	<ul style="list-style-type: none"> – Region, warunki przyrodniczo-geograficzne 	<ul style="list-style-type: none"> – Podaje nazwę regionu, w którym położona jest jego miejscowość. – Wskazuje na podstawowe cechy krajobrazu, warunki przyrodniczo-geograficzne
Osobliwość, zabytki mojej miejscowości	<ul style="list-style-type: none"> – Najstarsze i najciekawsze zabytki, obiekty architektury, oraz osobliwości miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wskazać ich lokalizację – Umie podać ich nazwę – Zna przynajmniej jedną np. historię, opowiadanie, legendę, związaną z tymi obiektami i potrafi ją opowiedzieć /kilka zdań/ – Zbiera informacje od osób starszych /np. dziadków, sąsiadów/ dotyczące historii, zabytków, obiektów, osobliwości przyrodniczo-geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozróżnianie obiektów – Posługiwanie się nazwami własnymi 	<ul style="list-style-type: none"> – Z zaciekawieniem obserwuje na wycieczce wygląd zabytków – Rozróżnia obiekty i określa je, jako np. zamek, grodzisko, pałac, kuźnia, klasztor, kościół, kapliczka, młyn, itp. – Uzasadnia, dlaczego te obiekty określamy, jako stare /historyczne/ – Rozróżnia czas powstania obiektu, jego pochodzenie, np. czy powstał on w okresie młodości jego rodziców, dziadków, czy jeszcze wcześniej – Rozumie, że obecny wygląd zabytków nie był zawsze taki sam, /ulegał zmianie/

		<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi grupować je, jako obiekty: gospodarcze, sakralne, obronne, mieszkalne, przyrodnicze, geograficzne np. osobliwości przyrodniczo-geograficzne itp. 		<ul style="list-style-type: none"> – Wie, na czym polegała zmiana wyglądu zabytku – Wie, z jakich materiałów są te obiekty zbudowane, np., czym jest obecnie pokryty dach, a czym był pokryty kiedyś – Potrafi wyobrazić sobie jak obiekt funkcjonował dawniej – Wie, do czego służyły wybrane obiekty – Z jakimi zawodami można te obiekty wiązać – Dokładnie obserwuje wybrane szczegóły zabytków, osobliwości i potrafi wskazać na ich charakterystyczne cechy
Moja miejscowość w legendach, podaniach	<ul style="list-style-type: none"> – Baśnie, podania, legendy związane z miejscowością 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna i potrafi opowiedzieć przynajmniej jedną legendę dotyczącą miejscowości – Plastycznie ilustruje zdarzenia, o jakich opowiada legenda – Umie sugestywnie odegrać wybraną scenkę ze znanej mu legendy 	<ul style="list-style-type: none"> – Miejsca i obiekty w miejscowości, o których opowiadają legendy, baśnie 	<ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wskazać te miejsca w przestrzeni, miejscowości /obiekty/, które występują w legendzie – Potrafi rozróżniać elementy fikcji i rzeczywistości w opowiadaniach, legendach
Nazwa miejscowości	<ul style="list-style-type: none"> – Pochodzenie nazwy miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna pochodzenie nazwy miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> – Legendarne pochodzenie nazwy miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna jedną lub kilka opowiadań, legend, podań wyjaśniających pochodzenie nazwy miejscowości
Historia mojej rodziny	<ul style="list-style-type: none"> – Moi rodzice, dziadkowie 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna imiona i nazwiska członków swojej rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – Powiązania i stopień pokrewieństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykonanie drzewa genealogicznego najbliższej

	<ul style="list-style-type: none"> - i pradziadkowie - Przodkowie mojego taty i mamy - Wspomnienia moich dziadków - Historia mojej rodziny - Rodzinne opowieści 	<ul style="list-style-type: none"> - ze strony taty i mamy - Zna historie i podstawowe epizody z życia swoich przodków - Prowadzi rozmowę z rodzicami i dziadkami o ich rodzinnej historii 	<p>w rodzinie</p>	<p>rodziny</p> <ul style="list-style-type: none"> - Potrafi identyfikować i rozpoznawać na fotografiach swoich przodków
<p>Zwyczaje obrzędy i uroczystości w mojej rodzinie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zwyczaje i obrzędy z okazji, Świąt Bożego Narodzenia i Nowego Roku, zwyczaje związane ze Świętami Wielkanocnymi. Mikołajki, Andrzejkki 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomaga w wykonywaniu charakterystycznych dla regionu choinkowych ozdób i ubieraniu choinki - Zna przynajmniej jedną zwrotkę kolędy. - Pomaga przy wykonaniu palm wielkanocnych i pisanek 	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie i symbolika wigilijnego stołu - Andrzejkowe wróżby 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna znaczenie pozostawionego pustego talerza, rozłożonego siana, wigilijnego opłatka - Wie jak mają usiąść przy stole członkowie rodziny - Podaje tematykę zabaw – wróżb z okazji andrzejkowych spotkań
<p>Znani ludzie, wydarzenia, historia miejscowości</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Symbolika i wygląd herbu miejscowości, gminy, powiatu/regionu/ - Ważne /podstawowe/ wydarzenia dotyczące historii miejscowości - Zasłużone osoby, związane z historią 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozpoznaje herb miejscowości, gminy, regionu - potrafi opowiedzieć kilka zdań na temat wyglądu herbu - Potrafi pokolorować plansze herbu zgodnie z jego barwą - Zna wydarzenia dotyczące historii miejscowości - Potrafi wymienić osobę /postać historyczną/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Charakterystyczne elementy w symbolice herbu - Związki wydarzeń z postaciami historycznymi 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi spośród innych herbów wybrać herb swojej miejscowości - Wie, co oznaczają poszczególne elementy herbu /symbolika/ - Potrafi powiązać wydarzenie ważne dla historii miejscowości z postacią historyczną

	miejsowości /regionu/	zasłużoną dla miejscowości		
Tańce, ubiory, instrumenty i przyśpiewki	<ul style="list-style-type: none"> - Ubiór regionalny - Tańce i pieśni, przyśpiewki, z jakich słynie region - Ludowe instrumenty muzyczne 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna wybrane cechy specyficzne dla ubioru regionalnego - Rozpoznaje tańce i przyśpiewki regionalne - Zna jeden instrument muzyczny charakterystyczny dla regionu 	<ul style="list-style-type: none"> - Zainteresowanie kulturą regionu 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi spośród innych ubiorów regionalnych wskazać ubiór charakterystyczny dla regionu zamieszkania - Interesuje się śpiewem, tańcem, muzykowaniem regionalnym -
Gwara i język mieszkańców miejscowości	<ul style="list-style-type: none"> - Typowe wyrażenia gwarowe lokalnego języka - Stosowane przez mieszkańców powiedzenia, określenia typowe dla lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna znaczenie gwarowych określeń - Rozumie znaczenie lokalnie wygłaszanych porzekadeł - Rozumie i cytuje ludowe przysłowia 		<ul style="list-style-type: none"> - Ma poczucie dumy z kultury własnego regionu
Klasa II				
Położenie, specyfika terenu	<ul style="list-style-type: none"> - Cechy geograficzno-przyrodnicze charakterystyczne dla miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie, jakie bogactwa naturalne ubogacają miejscowość, region zamieszkania - Rozumie specyfikę, geograficzno - przyrodniczą własnej miejscowości - Wie, na czym polega wyjątkowość i piękno jego 	<ul style="list-style-type: none"> - Nietypowe formy geomorfologiczne - Miejsca uznane, jako lecznicze - Tereny obfitujące np. w owoce lasu, sadu itp. 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie, jakie są turystycznie atrakcyjne miejsca, które można pokazać zwiedzającym - Wie, gdzie się znajdują, - Dostrzega związek między warunkami naturalnymi, a początkami miejscowości - Wie, jakie walory skłoniły pierwszych mieszkańców do osiedlenia się

<p>Pamiętamy o przeszłości naszej miejscowości</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ważne wydarzenia upamiętnione poprzez pamiątkowe tablice, popiersia, napisy, obeliski, pomniki - Miejsca ważnych wydarzeń, jakie znajdują się w miejscowości 	<p>miejsca zamieszkania</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wie, kiedy miały miejsce wydarzenia upamiętnione poprzez pomniki i tablice - Podaje nazwiska osób bohaterów, uczestników ważnych, historycznych wydarzeń - Krótko przedstawia historie, anegdoty, opowiadania związane z tymi wydarzeniami 		<ul style="list-style-type: none"> - Podaje daty tych wydarzeń, wie, w jaki sposób i kiedy są obchodzone uroczystości upamiętniające te historyczne wydarzenia
<p>Patron szkoły</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Patron szkoły – jego historia 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna nazwisko i imię patrona szkoły - Potrafi o nim opowiedzieć - Zna jego dokonania i osiągnięcia 	<ul style="list-style-type: none"> - Krótka historia mojej szkoły - Szkolne kroniki – źródło informacji 	<ul style="list-style-type: none"> - Zna dzieje szkoły - Potrafi podać nazwiska znanych osób, które były absolwentami szkoły - Wie, w jakich warunkach uczyli się ich dziadkowie i rodzice - Jaki wygląd miały szkolne ławki - Jakimi piórami i w jakich zeszytach dawniej pisali ich rówieśnicy
<p>Historia miejscowości zapisana w nazwach ulic</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nazwy ważnych ulic w miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie, jak nazywają się główne ulice jego miejscowości - Kojarzy związek między ich nazwami, a np. zajęciami zawodowymi, 	<ul style="list-style-type: none"> - Docenia pamiątki z przeszłości 	<ul style="list-style-type: none"> - Gromadzi selekcjonuje pamiątki przeszłości - Na wycieczce do muzeum, lub po własnej miejscowości, wyjściu do sali pamięci, na wystawę, potrafi wskazać

		<p>jakie kiedyś wykonywali mieszkańcy tej ulicy/ szewska, garncarska, bednarska, itp./</p> <ul style="list-style-type: none"> - Instytucjami, jakie kiedyś funkcjonowały lub nadal istnieją, np. szkolna, szpitalna, browarna, fabryczna, klasztorna, itp. - Innymi obiektami, np. podwale, wałowa, bramna, dworska, zamkowa - Wie, kim byli patroni ulic np. T. Kościuszko itp. 		<p>eksponaty wiążące się z dziejami własnej miejscowości</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozpoznaje związek nazw ulicy z ważnymi wydarzeniami z przeszłości miejscowości np. 29 listopada, powstańców śląskich, wielkopolskich, 29 straconych, itp.
Klasa III				
Co warto zobaczyć w mojej miejscowości	<ul style="list-style-type: none"> - Ciekawe i ważne miejsca w miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrafi uzasadnić wybór interesujących miejsc, obiektów - Zna ich nazwy i potrafi je lokalizować w przestrzeni własnej miejscowości - Wie, w jakich okolicznościach obiekty te powstały 	<ul style="list-style-type: none"> - Walory swojej miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> - Wskazuje na walory np. turystyczne, lecznicze, rekreacyjne, historyczne, archeologiczne występujące w miejscowości - Zachęci innych do ich sfotografowania i wykonania folderu, kartek pocztowych promujących miejscowość, np. konkurs w klasie lub szkole
Zostajemy przewodnikami		<ul style="list-style-type: none"> - Zna i potrafi opowiedzieć ich historię - Łączy ich dzieje z historią miejscowości, okolicy i regionu 	<ul style="list-style-type: none"> - Dokumentowanie historii - Zabytki, których już nie ma 	<ul style="list-style-type: none"> - Gromadzi, zdjęcia dokumenty, dotyczące swojej rodziny, miejscowości. - Zapoznaje się z informacją o tych zabytkach, obiektach, które kiedyś istniały i funkcjonowały, a zostały

				<p>zburzone, rozebrane popadły w zapomnienie i ruinę</p> <ul style="list-style-type: none"> – Potrafi wykazać słuszność twierdzenia, że dzieje własnej miejscowości, regionu, mogą stanowić powód do dumy
<p>Zwyczaje, potrawy tradycje, ubiory, tańce i pieśni regionalne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Zwyczaje, okolicznościowe święta kultywowane przez mieszkańców – Regionalne potrawy 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna kalendarz obchodzonych w ciągu roku kulturalnych imprez, świąt i zwyczajów regionalnych, np. dożynki, rocznice odzyskania niepodległości, urodziny, imieniny miasta, święto kwitnącej wiśni, jabłoni, świetno darów lasu, palenie ognisk sobótkowych, święto kwitnącej paproci itp. – Zna kilka regionalnych potraw i kulinarnych przepisów charakterystycznych dla regionu 	<ul style="list-style-type: none"> – Charakterystyczny wygląd i cechy strojów regionalnych 	<ul style="list-style-type: none"> – Zna wzory i motywy umieszczane na haftowanych, tkanych strojach regionalnych – Potrafi nazwać poszczególne części stroju regionalnego, męskiego i kobiecego – Odwołuje się do związków, jakie istnieją we wzorach i motywach strojów regionalnych, a regionalną przyrodą, otoczeniem, warunkami naturalnymi i etnicznymi

Współistnienie różnych tradycji w regionie	<ul style="list-style-type: none"> - Podobieństwa i różnice między zwyczajami, obyczajami, tradycją ludzi żyjących we wspólnocie środowiskowej 	<ul style="list-style-type: none"> - Wskazuje na występujące w regionie odrębności kulturowe, narodowe etniczne, religijne i odmienne zwyczaje mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> - Regionalne melodie i tańce 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie, kiedy są śpiewane /np. w czasie pracy, przy żniwach, z okazji ważnych uroczystości; ślubów, chrzcin./ - Aktywnie kultywuje tradycje taneczne i muzyczne w regionalnych zespołach artystycznych
Promocja regionu	<ul style="list-style-type: none"> - Promocja regionu, materiały promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> - Wie skąd czerpać informacje o swojej miejscowości i regionie - Wie, co to znaczy promocja regionu - Potrafi podać kilka przykładów promocji (np. szkoły, kultury regionalnej) 	<ul style="list-style-type: none"> - Promocja regionu – kreatywność działania 	<ul style="list-style-type: none"> - Wykonuje gazetkę ścienną dotyczącą dziejów własnej miejscowości - Współtworzy kącik pamięci regionalnej - Aktywnie przygotowuje wystawę, np. moja miejscowość w fotografii, grafice, malarstwie, zbierając reprodukcje, zdjęcia obrazów itp. - Rozumie potrzebę zgłębiania tradycji własnej miejscowości - Ma poczucie tożsamości z kulturą regionu

6.14. Program pracy wychowawczej w klasach I–III

Problematyka wychowania w Podstawie programowej na I etapie kształcenia szkolnego określona ogólnymi (kluczowymi) kompetencjami kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych powinna być ściśle sprzężona z treściami nauczania. Koncepcja integracji procesów wychowawczego i dydaktycznego to podstawowe założenie edukacji wczesnoszkolnej.

Nie należy także zapominać, że w programie wychowawczym szkoły nauczyciel edukacji początkowej znajdzie zapisy wyznaczające główne kierunki pracy szkoły w zakresie wychowania, które będą mierzalne w efektach określonych w sylwetce absolwenta. Jest to wskazówka, jaki zakres i jakie obszary oddziaływań wychowawczych powinny być planowane i realizowane także w klasach I–III.

Ponadto nauczyciel i wychowawca budując na początku roku szkolnego program wychowania dla konkretnej klasy może zgodnie z potrzebami rozwojowymi zespołu klasowego uwzględniając w jego zakresie także inne, ważne dla bogacenia doświadczeń ucznia, działania, zmierzające do kształtowania i rozwoju kierunkowej sfery jego osobowości.

Współczesny, nieustannie zmieniający się świat, w którym żyje małe dziecko, pełen jest różnorodnych zasad i reguł, których musi ono przestrzegać w różnych sytuacjach życiowych. Będzie ich również musiało przestrzegać później, już jako dorosły człowiek. Dlatego dziecko już od najmłodszych lat musi poznać obowiązujące normy i zasady kulturalnego zachowania, które obowiązują w danej grupie i społeczności. Zasady te muszą być jasne, czytelne i zrozumiałe dla dziecka oraz systematycznie i konsekwentnie wprowadzane w życie. Wtedy jego świat będzie uporządkowany i harmonijny, będzie ono czuło się w nim bezpiecznie, będzie mogło przewidzieć konsekwencje działań osób dorosłych. W młodszym wieku szkolnym należy wielokrotnie przypominać dzieciom podczas zajęć oraz przy okazji różnych nadarzających się okazji o podstawowych zasadach kulturalnego zachowywania się. Dzieci w tym wieku najlepiej uczą się patrząc i naśladując wykonywanie różnych czynności, dlatego dorośli muszą przekazywać pewne normy zachowań nie tylko przez instruowanie, ale również pokazywanie swoim przykładem dobrych wzorców do naśladowania.

Nauczyciel-wychowawca projektując program pracy wychowawczej musi być świadomy, że aby metody oddziaływania wychowawczego były skuteczne muszą być wkomponowane w wiele jeszcze innych czynników warunkujących poprawne ich zastosowanie. Szczególnie aktualne w teorii i praktyce pedagogicznej są m.in.: podmiotowe traktowanie uczniów, umiejętność porozumiewania się z nimi, odnoszenie się do wartości ponadczasowych i uniwersalnych, budowanie własnego autorytetu oraz docenianie roli autorytetu w wychowaniu i otwartości na informacje zwrotne w procesie wychowania²⁶.

Planując program pracy wychowawczej dla edukacji wczesnoszkolnej należy dołożyć wszelkich starań, aby współpraca z rodzicami stanowiła ważny element wspierania dziecka w rozwoju i rozbudzania jego ciekawości poznawania świata oraz pozytywnego motywowania do aktywności edukacyjnej.

---

²⁶ M. Łobocki (red.), *Praca wychowawcza z dziećmi i młodzieżą*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1998, s. 15.

Zadania szczegółowe pracy wychowawczej do realizacji z zespołem klasowym w klasach I–III

Zadania	Zadanie do realizacji	Termin realizacji	Odpowiedzialni
Organizacja zespołu klasowego	<ul style="list-style-type: none"> Wzajemne poznanie się <ul style="list-style-type: none"> – nazwiska nauczycieli uczących w klasie, – imiona i nazwiska dzieci, ich zainteresowania, – cechy dobrego kolegi, dobrej koleżanki – zachowanie się podczas lekcji i na przerwie, – zabawy integrujące zespół klasowy, – wybór samorządu klasowego. 	wrzesień	wychowawca klasy oraz nauczyciele uczący
	<ul style="list-style-type: none"> Wdrażanie uczniów do właściwego funkcjonowanie w klasie i szkole <ul style="list-style-type: none"> – organizacja życia w klasie, – ustalenie zasad pracy z zespołem klasowym, – zapoznanie z KODEKSEM DOBRYCH MANIER (Załącznik 1) w klasach I-III – zapoznanie z obowiązkami dyżurnego, – podejmowanie działań mających na celu budowanie właściwej struktury grupy, – systematyczna kontrola i ocena pracy funkcyjnej, – poznanie struktury grupy / test socjometryczny /, – tańce integracyjne dla grupy – tworzenie obrzędowości grupowej – czapeczki i emblematy. 	wrzesień w ciągu roku szkolnego koniec czerwca	wychowawca klasy wszyscy nauczyciele uczący w klasie oraz rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> Poznanie szkoły oraz jej otoczenia <ul style="list-style-type: none"> – zapoznanie z nazwą szkoły, jej numerem, adresem oraz patronem, – wdrażanie do poszanowania obiektów i przyrody wokół szkoły oraz miejsc pamięci narodowej będących pod jej opieką – zapoznanie zasadami ruchu drogowego obowiązującymi w pobliżu szkoły. 	wrzesień w ciągu roku szkolnego wrzesień	wychowawca klasy oraz nauczyciele uczący
	<ul style="list-style-type: none"> Poznanie pomieszczeń szkoły oraz jej pracowników <ul style="list-style-type: none"> – zwiedzanie szkoły, – poznanie głównych pomieszczeń oraz ich funkcji, – zapoznanie z przepisami BHP obowiązującymi w różnych pomieszczeniach, – zapoznanie z pracownikami szkoły, – wdrażanie do dbania o estetykę pomieszczeń, wykonywanie elementów dekoracyjnych. 	wrzesień w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy

	<ul style="list-style-type: none"> • Urządzenie sali lekcyjnej <ul style="list-style-type: none"> – przydział i zagospodarowanie indywidualnych szafek przez uczniów klasy I – ukwiecenia i dekorowanie sali lekcyjnej, – wykonywanie dekoracji okolicznościowych, – aktualizowanie wystawek prac plastycznych dzieci, – udział w szkolnych konkursach na najbardziej elegancką klasę. 	<p>wrzesień</p> <p>w ciągu roku szkolnego</p>	<p>wychowawca klasy</p> <p>wychowawca klasy, uczniowie</p>
Obchody świąt i uroczystości (historycznych, kalendarzowych, lokalnych/regionalnych, rodzinnych i innych)	<ul style="list-style-type: none"> • Uroczyste rozpoczęcie roku szkolnego, udział w okolicznościowej mszy świętej w kościele oraz uroczystej inauguracji roku szkolnego dla uczniów klas I-III. 	wrzesień	dyrekcja, wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> • Ślubowanie oraz pasowanie na ucznia klasy I 	październik	wychowawcy klas I
	<ul style="list-style-type: none"> • Dzień Edukacji Narodowej 	październik	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Dzień Pluszowego Misia 	listopad	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Zabawa andrzejkowa 	listopad	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Święto Niepodległości Polski 	listopad	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Spotkanie z Mikołajem 	grudzień	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Wigilia klasowa 	grudzień	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Zabawa karnawałowa 	styczeń	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Dzień Babci i Dziadka – integracja międzypokoleniowa 	styczeń	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Powitanie wiosny – Dzień Zdrowego Odżywiania 	marzec	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Życzenia Wielkanocne 	marzec	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Rocznica Uchwalenia Konstytucji 3 Maja 	kwiecień	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Dzień Dziecka – Dniem Sportu Szkolnego 	czerwiec	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Festyn szkolny – Dzień Rodziny 	czerwiec	wychowawca klasy
<ul style="list-style-type: none"> • Zakończenie roku szkolnego, udział w uroczystości zakończenia roku szkolnego dla 	czerwiec	dyrekcja, wychowawca	

	klas I-III		klasy
Wycieczki przedmiotowe i krajoznawcze	<ul style="list-style-type: none"> Spacer w pobliżu szkoły – poznanie obiektów znajdujących się w sąsiedztwie oraz miejsc pamięci narodowej, opieka nad nimi 	wrzesień listopad kwiecień	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wyjście na pobliskie skrzyżowania – obserwacja natężenia ruchu drogowego, utrwalenie zasad bezpiecznego poruszania się po drogach 	wrzesień w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wycieczki mające na celu obserwację zmian zachodzących w przyrodzie jesienią, zimą, wiosną i latem, klasy I-III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Ognisko integracyjne dla uczniów klas I 	wrzesień	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Poznajemy najbliższą okolicę 	wrzesień	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wyjście na cmentarz w pobliżu szkoły 	październik/ listopad	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wyjście do centrum zabaw sprawnościowych dla dzieci 	listopad	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wyjście do pobliskiego supermarketu 	grudzień	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wyjazd na kulig 	styczeń	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Poznajemy naszą miejscowość – zwiedzanie najważniejszych zabytków miasta 	marzec	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wyjście/wyjazd do straży pożarnej –zapoznanie ze specyfiką pracy strażaków 	kwiecień	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wycieczka regionalna, zwiedzanie parku etnograficznego 	czerwiec	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> Wyjazd na zieloną szkołę nad morze lub w góry, klasa III 	czerwiec	wychowawca klasy, rodzice
Kształtowanie postaw społeczno-obywatelskich	<ul style="list-style-type: none"> Kultywowanie tradycji regionalnych związanych ze świętami Bożego Narodzenia i Wielkanocy, klasy I-III 	grudzień kwiecień	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> Udział w akcjach charytatywnych, np. UNICEF, „Góra grosza”, klasy I-III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy, rodzice
Współpraca z rodzicami	<ul style="list-style-type: none"> Zebrania z rodzicami 	zgodnie z rocznym harmonogramem	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> Indywidualne spotkania z rodzicami 	w razie potrzeby	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> Debaty tematyczne z przedstawicielami rady rodziców 	w razie potrzeby	wychowawca klasy, rodzice

	<ul style="list-style-type: none"> • Tematyka spotkań z rodzicami (klasy I-III, tematy do wyboru zgodnie z potrzebami): <i>Jak zorganizować kącik pracy ucznia klasy I?</i> <i>Jak rozwijać myślenie dzieci w młodszym wieku szkolnym?</i> <i>Szybkie czytanie gwarancją sukcesów w nauce.</i> <i>Czy i jak pomagać w odrabianiu zadań domowych?</i> <i>Czy znamy potrzeby rozwojowe naszych dzieci?</i> <i>Jak rozwijać inteligencję emocjonalną dziecka?</i> <i>Jak efektywnie wspierać rozwój ucznia zdolnego?</i> <i>Wymagania na miarę dziecka.</i> <i>Style uczenia się ucznia i dobowy rytm nauki.</i> <i>Jak rozwijać pamięć dziecka?</i> <i>Jak rozwijać motywację dziecka do nauki oraz radzenie sobie ze stresem?</i> <i>Nauka szkolna a wypoczynek dziecka.</i> <i>Czy dawać dzieciom kieszonkowe?*</i> <p>* Więcej przykładów tematycznych spotkań z rodzicami w: <i>Szkolne spotkania z rodzicami</i> (red. Z. Załona), Kolegium Nauczycielskie, Nowy Sącz 1995</p>	zgodnie z rocznym harmonogramem	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Wycieczki klasowe przedmiotowe i krajoznawcze, klasy I-III 	zgodnie z rocznym harmonogramem	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Uroczystości klasowe i szkolne, klasy I-III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Lekcje prowadzone przez rodziców – specjalistów, prezentacja ich zawodów, klasy I-III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • „Dni otwarte szkoły”, klasy I-III 	marzec	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> • Obchody „Dnia Rodziców” prezentacja dorobku kulturalnego na Festynie Szkolnym, klasy I-III 	czerwiec	wychowawca klasy
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów – indywidualizacja procesu nauczania i wychowania	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja innowacji dydaktyczno-wychowawczych opracowanych przez wychowawcę, klasy I-III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy, rodzice
	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie tematycznych zajęć pozalekcyjnych w szkole, klasy I-III (np.: muzycznych, tanecznych, sportowych, teatralnych, informatycznych, ekologicznych itp.) 	raz w tygodniu	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> • Praca z uczniem zdolnym- zajęcia rozwijające zakres tematyczny, realizacja projektów edukacyjnych oraz badawczych, 	raz w tygodniu	wychowawca klasy

	klasy I-III		
	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń jako pomocnik nauczyciela - rozwijanie kompetencji liderek, klasy I-III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> • Udział w uczniach o zdolnościach przywódczych w szkoleniu dla liderów, klasa III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> • Udział uczniów w konkursach szkolnych i międzyszkolnych, klasy I-III 	zgodnie z harmonogramem	wychowawca klasy oraz nauczyciele uczący w klasie
	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie dodatkowych zajęć pozalekcyjnych, np. nauka pływania na basenie (od klasy I) lub nauka tańców towarzyskich (od klasy I) 	dwa razy w miesiącu	wychowawca klasy, rodzice
Rozwijanie postaw prozdrowotnych	<ul style="list-style-type: none"> • Udział w ogólnopolskiej akcji „Mleko w szkole” – spożywanie mleka 3 razy w tygodniu, klasy I-III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy
	<ul style="list-style-type: none"> • Udział w ogólnopolskiej akcji „Owoce w szkole” – spożywanie owoców i warzyw 2 razy w tygodniu, klasy I-III 	w ciągu roku szkolnego	wychowawca klasy

Załącznik 1

KODEKS DOBRYCH MANIER W KLASACH I-III

W KLASIE SZKOLNEJ:

- witamy się z wszystkimi pracownikami szkoły i rówieśnikami
- używamy zwrotów grzecznościowych, przestrzegamy zasad kultury słowa
- nie krzyczymy, mówimy spokojnym głosem
- słuchamy, gdy mówią inni, podnosimy rękę, gdy chcemy zabrać głos
- jesteśmy dla siebie mili i uprzejmi
- pomagamy sobie wzajemnie w trudnych sytuacjach
- sytuacje konfliktowe rozwiązujemy w sposób spokojny
- zgłaszamy nauczycielowi wszystkie sytuacje zagrażające bezpieczeństwu
- nie biegamy po szkole, ostrożnie schodzimy po schodach, zachowujemy bezpieczną odległość od drzwi
- nie wychodzimy z sali bez zgody nauczyciela, zgłaszamy wyjście do toalety
- zgodnie bawimy się z rówieśnikami
- jeśli kogoś przepraszamy – podajemy mu rękę
- sprzątamy po sobie miejsce pracy, zasuwamy krzeselka
- nie przynosimy do szkoły przedmiotów wartościowych, telefon komórkowy tylko za pisemną zgodą rodziców
- używamy jednorazowych chusteczek higienicznych
- segregujemy śmieci do odpowiedniego kosza

W TOALECIE:

- nie przeszkadzamy kolegom i koleżankom
- po wyjściu z toalety spuszczaemy wodę i myjemy ręce
- pamiętamy o zakręcaniu wody
- zauważone usterki lub nieporządek zgłaszamy pracownikom obsługi

NA STOŁÓWCE:

- myjemy ręce przed posiłkiem
- bezpiecznie i kulturalnie zachowujemy się przy stole
- nie rozmawiamy podczas spożywania posiłków
- próbujemy wszystkich potraw
- nie mówimy z pełnymi ustami
- w sposób prawidłowy posługujemy się sztućcami

W SZATNI:

- nie przepychamy się
- dbamy o czystość i porządek
- jesteśmy samodzielni
- odzież wieszamy na wieszaku, buty ustawiamy obok
- kapcie wkładamy do worka
- wchodząc do szkoły wycieramy buty o wycieraczkę

NA PLACU ZABAW:

- przestrzegamy zasad bezpieczeństwa w czasie zabaw na świeżym powietrzu
- nie podchodzimy zbyt blisko huśtawek w momencie, gdy huśtają się inni
- reagujemy na wezwania nauczycieli lub dorosłych
- śmieci wyrzucamy do kosza
- nie niszczymy zieleni

Uczeń jako lider zespołu

Dostęp do wielu źródeł informacji oraz pasja odkrywczą dzieci sprawiają, że często już w klasach I–III można spotkać dzieci, które przychodzą do szkoły z bardzo dobrą, jak na swój wiek umiejętnością czytania, pisania, liczenia, logicznego myślenia oraz dobrej komunikacji z rówieśnikami i osobami dorosłymi.

Dzieci takie potrzebują w edukacji szkolnej zdecydowanie więcej bodźców rozwojowych, niż ich rówieśnicy, dlatego od klasy I powinny być otoczone szczególną opieką wychowawcy oraz innych nauczycieli. W przeciwnym razie będą się nudzić na zajęciach, zmniejszą się ich zainteresowanie szkołą i motywacja do działania. Zdolni uczniowie to dzieci „o specjalnych potrzebach edukacyjnych” – często wymagają poszerzania lub pogłębiania treści nauczania, szybszego tempa pracy oraz indywidualnych form nauczania, a przede wszystkim zrozumienia i wsparcia dla swoich zdolności oraz respektowania specyficznych oczekiwań poznawczych.

Zakładając, że dzieci mają rozmaite zdolności specjalne i uzdolnienia, warto dać im szansę na wykorzystanie w praktyce edukacyjnej ich osobowych predyspozycji w kierunkowej sferze osobowości oraz wykorzystać ich zainteresowania poznawcze.

Uczniami – liderami mogą być dzieci w zależności od posiadanych uzdolnień specjalnych i zainteresowań. Ta funkcja w klasie ma służyć podnoszeniu poczucia własnej wartości uczniów, którzy ze względu na swoje specyficzne zdolności lub umiejętności mogą służyć swoim rówieśnikom pomocą i radą, a nauczycielowi pomagać w realizacji niektórych zadań wychowawczych i edukacyjnych. Dzięki tej funkcji uczniowie mogą zaprezentować swoim kolegom posiadane uzdolnienia, np. będąc współtwórcami imprez, tworzenia dekoracji klasowych, pomocy koleżeńskiej w nauce.

Dzięki osobistemu zaangażowaniu w aktywności klasowe budują poczucie odpowiedzialności za wygląd sali lekcyjnej, imprezy klasowe, poznają swoich kolegów i uczą się szacunku do nich. Ponieważ liderzy działają w grupach, tym samym uczą się zasad komunikacji, współpracy, dochodzenia do kompromisu i asertywności. Wykonywanie pracy na rzecz całej społeczności klasowej uczy ich odpowiedzialności, przygotowuje do rozwijania samorządności i prospołecznych postaw.

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej (równocześnie wychowawca klasy) może dać możliwości szerokiego zakresu działań dla wielu uczniów w klasie.

W klasie można utworzyć np. zespoły zadaniowe obejmujące po kilkoro dzieci, które posiadają odpowiednie cechy i umiejętności. Takie rozwiązanie pozwala na aktywność i zaangażowanie się dla „dobra wspólnego”. I tak np. można utworzyć następujące grupy (wybór zakresu działań dla grupy i nazwę grupy należy ustalić z dziećmi):

- 1) Grupa „Pomagamy w nauce”, np. osobom wracającym po dłuższej nieobecności do szkoły. Klasę można podzielić na grupy czteroosobowe. Możliwy jest dobór celowy według zasady sympatii lub bliskości miejsc zamieszkania dzieci. Osoby z grupy mają obowiązek pożyczać sobie zeszyty, odwiedzać w razie choroby, pomagać w uzupełnianiu zaległości wynikających z nieobecności i informować o wszystkich pracach domowych, sprawdzianach, ważnych wydarzeniach klasowych.
- 2) Grupa „Mali Kucharze” – grupa dzieci utworzona w oparciu o posiadane kulinarne uzdolnienia i zainteresowania. Pomaga w przygotowaniu np. wigilii klasowych, poczęstunków na klasowych zabawach tanecznych itp. Oczywiście należy zaangażować rodziców tych uczniów do pomocy Małym Kucharzom i dostarczania niezbędnych produktów. Nadzór i pomoc rodziców są niezbędne.

- 3) Grupa „Sportowców” – to dzieci uzdolnione sportowo. Biorą udział w organizowaniu np. dnia sportu, zawodów sportowych szkolnych i klasowych. Mogą pomagać nauczycielowi również w realizacji zajęć wychowania fizycznego, np. będąc dodatkowymi sędziami, pokazując wzorowe wykonanie ćwiczenia itp.
- 4) Grupa „Plastyków” – jest utworzona z dzieci posiadających uzdolnienia plastyczne. Pomaga przy wykonywaniu dekoracji klasowych, ozdabianiu klasowych gazetek ściennych, może również pomagać przy tworzeniu dekoracji do małych form teatralnych czy występów dla rodziców, jasełek itp.
- 5) Grupy dbające o kącki tematyczne w klasie.

Każda grupa może mieć swojego lidera (rolę tę może pełnić po kolei każde dziecko z zespołu). Warto wspólnie z dziećmi ustalić zespoły zadaniowe i wypracować dla nich regulamin, określający zadania, pełnione funkcje, sposób komunikowania się. Po każdym półroczu można zmieniać grupom obszary aktywności i skład osobowy zespołów – pozwoli to na wzbogacenie doświadczeń społecznych dzieci i rozwijanie umiejętności pełnienia rozmaitych ról społecznych.

Wartościowe będzie także zadbanie o certyfikaty dla uczniów (ze szczególnym określeniem ich mocnych stron osobowości).

7. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW

We współczesnej edukacji na I etapie kształcenia szkolnego poszukuje się modelu kształcenia, który wykorzystywałby potencjał tkwiący w dziecku i równocześnie zaspokajał jego ciekawość poznawczą. Program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* zakłada takie cele, metody i formy realizacji, które maksymalizują szanse rozwojowe każdego dziecka i stymulują jego harmonijny rozwój.

Dlatego podstawowym założeniem sposobów osiągnięcia celów edukacyjnych uczyniono teorię kształcenia wielostronnego. Wpisuje się ona w zasadniczy kierunek zmian edukacyjnych i odpowiada oczekiwaniom społeczeństwa opartego na wiedzy. Daje szanse rozwijania wszystkich sfer osobowości ucznia uruchamiając 4 drogi uczenia się: przez przyswajanie wiedzy, odkrywanie, działanie i przeżywanie. Uznano, że dobra jakość w edukacji wczesnoszkolnej jest bezpośrednio związana z harmonijnym oddziaływaniem pozwalającym ukształtować niepodzielną osobowość rozwiniętą zarówno w sferze cech instrumentalnych, jak i kierunkowych.

Rozumiejąc kształcenie jako proces, w którym czynności są od siebie zależne i wzajemnie powiązane w oddziaływaniach nauczyciela (nauczanie) i aktywności ucznia (uczenie się) zakładano, że te dwa podmioty tworzą specyficzny układ wzajemnych oddziaływań. Teoria kształcenia wielostronnego rozwijając harmonijnie osobowość dziecka daje fundament dla jego samodzielnego uczenia się i samokształcenia.

Przenikanie się zaś wielu aktywności uruchamia strukturę poznawczą i intelektualne predyspozycje uczniów, dzięki czemu proces edukacyjny jest atrakcyjny dla dziecka i nie nuży jednostronnością. Aktywności: recepcyjna, intelektualna, emocjonalna, sensoryczna w kształceniu wielostronnym w sposób naturalny się przenikają i są ściśle ze sobą sprzężone²⁷. Idea kształcenia wielostronnego jest niezwykle wartościowa z punktu widzenia uczenia się dziecka, a od nauczyciela wymaga przemyślanej struktury i organizacji zajęć, w których treści programowe, metody i zasady nauczania tworzą spójną i logiczną strukturę odpowiadającą wiekowi rozwojowemu dziecka.

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej znajduje w niej też uzasadnienie mówiące o równoważności procesu dydaktyczno-wychowawczego. Wykorzystując rozmaite toki zajęć w edukacji daje szansę dziecku na poznawanie, rozumienie oraz przekształcanie rzeczywistości (strategie asocjacyjna, problemowa, operacyjna), ale także na kształcenie stosunku uczniów do samego siebie, innych ludzi, do społeczeństwa, świata kultury i przyrody (strategia emocjonalna).

Osiągnięcie celów założonych w programie odbywa się też poprzez *dialog edukacyjny*, bo podstawę edukacji stanowi proces porozumiewania się nauczyciela z uczniami. Dydaktyka dialogu²⁸ oparta na podmiotowości nauczyciela i ucznia sprzyja komunikowaniu się, które ukierunkowane jest na cele i treści kształcenia oraz wychowania. Chociaż w dialogiczności z racji roli zawodowej i kompetencji pedagogicznych nauczyciel ma rolę wiodącą (przewodnika, inspiratora, organizatora i osoby stymulującej rozwój), to dialog edukacyjny pozwala dziecku na zdobywanie wiedzy o sobie i o otaczającym świecie w klimacie zaufania, rozumienia i bezpieczeństwa.

---

²⁷ F. Bereźnicki, *Podstawy kształcenia ogólnego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011, s. 99.

²⁸ M. Śnieżyński, *Zarys dydaktyki dialogu*, PAT, Kraków 1998.

Wykorzystywanie poznawczych, kształcących i motywacyjnych walorów *metod aktywizujących*²⁹ uruchamia zaangażowanie uczniów, wzbogaca ich doświadczenia i wprowadza w sytuacje bliskie życiu dziecka. Wyzwalanie zaciekawienia poznawczego wzmacnia chęć do uczenia się i pokazuje sens szkolnej nauki, zaś urozmaicenie działań edukacyjnych i wiązanie ich ze środowiskiem społecznym, kulturalnym i przyrodniczym odpowiada potrzebom rozwojowym dzieci w młodszym wieku szkolnym.

Wśród metod aktywizujących miejsce szczególne w programie *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* zajmują projekty. Uznano, że wdrażanie dzieci w młodszym wieku do działalności metodą projektową (projektów grupowych) zawiera bogactwo rozmaitych umiejętności, które konieczne są do samodzielnego uczenia się. Wśród nich są umiejętności: komunikowania się, planowania i organizacji pracy, zespołowego działania, dostrzegania problemów i ich etapowego rozwiązywania oraz gromadzenia informacji z różnych źródeł, porządkowania ich i wykorzystywania. Ważną rolę z punktu widzenia procesu uczenia się dziecka spełnia też wdrażanie do samooceny i oceniania innych, prezentowanie wyników oraz rezultatów indywidualnie i zespołowo na forum klasy (w zakresie odpowiadającym możliwościom dzieci).

Inne metody aktywizujące, którymi można diagnozować otaczającą rzeczywistość, dyskutować, prowadzić debaty, które rozwijają pomysłowość, kreatywność i twórcze myślenie podczas rozwiązywania problemów a także pozwalają na grupowe podejmowanie decyzji proponuje się także wykorzystywać w zajęciach zintegrowanych. Miejsce istotne zajmują metody i techniki przyspieszonego uczenia się, jak również usprawniające spostrzegawczość, zapamiętywanie i odtwarzanie wiadomości. Nabywanie umiejętności planowania własnej nauki zgodnie z higieną pracy umysłowej, kontrola czasu na różne czynności dnia codziennego i odpoczynek, wdrażanie do aktywnego planowania i spędzania czasu wolnego zgodnie z zainteresowaniami, mają systematycznie wdrażać uczniów do procesu samodzielnego uczenia się. Warto także podkreślić, że dla uczniów zdolnych (zainteresowanych) zaplanowano blok zajęć opartych na *eksperymentowaniu*. Eksperymentowanie – *badanie* pod kierunkiem nauczyciela zjawisk, szukanie zależności przyczynowo–skutkowych między zjawiskami w bezpośrednim obserwowaniu doświadczeń jest dla dziecka niezwykle ważne, bo staje się ono nie tylko odbiorcą wiedzy, ale w działaniu tworzy tę wiedzę. Logiczna kolejność planowania czynności eksperymentowania w konsekwencji uczy poprawnych sądów i wnioskowania indukcyjnego. Umiejętności te zajmują priorytetowe miejsce w *myśleniu naukowym*.

Porządkowanie myślenia, oddzielanie faktów od uczuć, szukanie pozytywnych stron, umiejętność dostrzegania braków i wad, generowanie rozwiązań i wdrażanie do „myślenia o myśleniu” to zalety proponowanej pracy *myślowymi kapelusami* de Bono. Jest to metoda niezwykle przydatna w pracy grupowej, bo myśli, opinie i poglądy są uporządkowane, poparte argumentami i krytyczno-refleksyjnym podejściem.

Mając na uwadze fakt, że w klasie I uczą się dzieci 6- i 7-letnie, w programie zaproponowano rozbudowaną wersję aktywności zabawowej dzieci. W wielu obszarach zagadnieniowych zebrano ciekawe zabawy wokół bliskiej dzieciom tematyki, a szereg *zabaw edukacyjnych* zawiera rozróżnienie stopnia trudności w dwóch wersjach – dla dzieci 6- i 7-letnich.

Przedstawiony szeroki wachlarz możliwości uczenia się „poprzez zabawę i w trakcie zabawy” dotyczy: zabaw ułatwiających wprowadzanie do tematu zajęć (lub bloku tematycznego), zabaw integrujących grupę dzieci (ułatwiających wejście w grupę), zabaw rozwijających spostrzegawczość, pamięć i koncentrację, zabaw opartych na udzieleniu informacji zwrotnej. Nie bez znaczenia są też proponowane w zestawie zabawy wyciszające, rozluźniające, ograniczające nadmierne napięcie. Na

---

²⁹ B. Kubiczek, *Metody aktywizujące. Jak uczyć uczniów uczenia się*. Wydawnictwo NOWIK, Opole 2009.

J. Krzyżewska, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz. I, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 1998.

J. Krzyżewska, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz. II, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 2000.

szczególną uwagę zasługują też zabawy zadaniowe, polegające na poszukiwaniu rozwiązań, inspirujące do tworzenia pomysłów, rozwijające wyobraźnię i kreatywność dzieci.

Pedagogika zabawy znajduje swoje uzasadnienie w psychologii humanistycznej, w której stwarzanie atmosfery i sytuacji do zdobywania nowych doświadczeń jest rozumiane, jako sprzyjanie rozwojowi dziecka. Daje ono wiarę w swoje możliwości, uświadamianie sobie swoich potrzeb i respektowanie potrzeb innych dzieci, ale nade wszystko daje dzieciom radość i przyjemność. Nabywane kompetencje społeczne w zabawie edukacyjnej uczą też zasad i norm wychowania oraz wartości moralnych, co jest podstawą pracy wychowawczej.

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej jest animatorem zabawy dziecięcej; to on inspiruje takie formy i tematykę zabaw, które dają możliwość ekspresji słownej, ruchowej, plastycznej czy muzycznej. Pogłębia to doznania dzieci i wzbogaca ich świat doświadczeń.

Pośród różnych zabaw (w obudowie do programu) wyróżniona została aktywność dramowa. Uznano bowiem, że *drama*³⁰ wykorzystując naturalną skłonność dziecka do zabawy i naśladownictwa odwołuje się też do dziecięcej ekspresji dotyczącej zarówno świata realnego, jak i fikcyjnego. Zaletą dramy jest też fakt, że może w niej brać udział każde dziecko, bo opiera się ona na zachowaniach naturalnych związanych z określoną sytuacją. Jej celem jest rozwój cech indywidualnych dziecka. Jest to metoda postępowania pedagogicznego, która przyspiesza naukę szkolną, pozwala na odgrywanie ról związanych z różnymi aspektami życia codziennego, dzięki czemu utrwała pozytywne, a eliminuje lub ogranicza negatywne zachowania. Uczenie się przez dramę zaciekawia dzieci, bo zawiera elementy zagadkowe, czasem niezwykle. Rozwija wrażliwość słuchową i wzrokową oraz dotykową. Ułatwia zapamiętywanie, bo uruchamia emocje i przeżycia dziecka.

Autorzy programu *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* proponują korzystanie z różnych form organizacji zajęć, bowiem każda z form ma znamiona aktywności poznawczej i emocjonalnej. Zależy to od celu zajęć i świadomego wyboru pracy indywidualnej, grupowej czy zbiorowej w takiej części zajęć, w której jest ona uzasadniona. Uznano jednak, że szczególne znaczenie dla osiągnięcia dobrych efektów nauczania ma *praca w małych grupach*. Model „uczenia się we współpracy”, który zorientowany jest na działania grupowe jest optymalnym rozwiązaniem metodycznym. W teorii małych grup (w psychologii społecznej) upatruje się głębokiego sensu, bo zespołowy cel wymaga współpracy wszystkich członków grupy i aby go osiągnąć każde dziecko na miarę swoich możliwości musi się włączyć w realizację zadań i odpowiedzialnie się z nich wywiązać. Pozytywny aspekt uczenia się w grupie ma też wymiar wychowawczy. Dziecko utożsamia się z grupą, identyfikuje się z zespołem, bo jest nagradzane za sukces grupowy – fakt ten wpływa też bezpośrednio na wzmocnienie motywacji do aktywności wszystkich członków zespołu. Dodatkowo należy podkreślić, że w grupie zachodzą wszystkie najważniejsze mechanizmy dotyczące relacji interpersonalnych. Wdrażanie dzieci do poprawnego komunikowania się z innymi, pozwala wykorzystać naturalne sytuacje do uczenia się, które wywierają pozytywny wpływ na rozwój intelektualny, ale także na wspólne uczenie się poprzez doświadczenia i przeżywanie.

Niewątpliwie praca partnerska i w grupach kilkuosobowych posiada jeszcze inną zaletę, ważną z punktu widzenia realizacji celów edukacji wczesnoszkolnej. Zaleta ta dotyczy wyrabiania sprawności językowej, bogacenia słownictwa, stawiania pytań i odpowiadania na pytania, Dzieci uczą się argumentowania i porządkowania myślenia, formułowania sądów wyjaśniających i oceniających.

Podkreślić też należy, że cenną umiejętnością, którą dokonali się w pracy zespołowej jest umiejętność uważnego słuchania, koncentrowania się na drugiej osobie w celu rozumienia jej mowy. Z punktu widzenia wychowawczego grupowa forma organizacyjna na zajęciach sprzyja podnoszeniu samooceny dziecka, bo potwierdza, że każdy wkład pracy na rzecz zadań grupowych ma swoją wartość a zgłaszane pomysły znajdują aprobatę członków zespołu. Koncentrowanie się na atutach

---

³⁰ M. A. Szymańska, *Drama w nauczaniu początkowym. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela*, Wydawnictwo JUKA, Łódź 1996.

osobowości dziecka i jego mocnych stronach to szansa wspierania rozmaitych obszarów aktywności dziecka w uczeniu się w małych grupach. Małe grupy dają możliwość generowania większej liczby pomysłów (niż gdyby uczniowie pracowali indywidualnie lub w formie pracy zbiorowej z całą klasą). Dzieci mogą uczyć się wzajemnie od siebie, mogą częściej zabierać głos, reagować na to, co inni mówią, dzięki czemu wzbogacają i doskonalą proces rozumienia siebie i świata zewnętrznego³¹.

Nadrzędny cel szkolnej edukacji – dbałość o optymalny i jak najpełniejszy rozwój osobowości dziecka zgodnie z jego możliwościami, może być spełniony tylko w bliskim kontakcie i we *współpracy nauczyciela wczesnej edukacji z rodzicami* swoich wychowanków. Nauczyciel i rodzice w rzetelnej, dwustronnej wymianie informacji, sądów i opinii o dziecku (poszerzonej wnikliwą i wielostronną obserwacją dziecka w różnych sytuacjach) powinni utwierdzać się w przekonaniu, że wspierają się w oddziaływaniach wychowawczych dla dobra dziecka. Wymiana spostrzeżeń, co do wzajemnych oczekiwań rodziców i nauczyciela jest podstawą dla wychodzenia naprzeciw potrzebom rozwojowym każdego dziecka, w tym dzieci ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Informacje o rozwoju społecznym, emocjonalnym, fizycznym i psychicznym przyczynią się do rzetelnej diagnozy pedagogicznej i dawanie takiego wsparcia dziecku, jakiego konkretnie potrzebuje. Różnorodny nauczyciel wie, że partnerski układ w procesie porozumiewania się z rodzicami swoich uczniów wymaga wysiłku i wzajemnego zaufania, ale trud ten warto podjąć, aby współpracować w atmosferze spokoju i doceniania wkładu i zaangażowania obu podmiotów w edukację dzieci młodszych. Nauczyciel nauczania początkowego świadomy roli domu rodzinnego w kształtowaniu osobowości dziecka musi dołożyć wszelkich starań, aby nawiązać i podtrzymywać systematyczne kontakty z domem rodzinnym ucznia; podmiotowość relacji w kontaktach z rodzicami winna dotyczyć różnych płaszczyzn, które mają punkt wspólny – odpowiedzialność za naukę i wychowanie dziecka³².

---

³¹ A. Reid, P. Forrestal, J. Cook, *Uczenie się w małych grupach w klasie*, WSiP, Warszawa 1996, s. 10-11.

³² A. Nowak, *Spotkania z rodzicami. Jak uatrakcyjnić tradycyjną wywiadówkę*, Oficyna Wydawnicza G&P. Poznań 2000, s. 17.

8. OCENIANIE – MIARA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Ocenianie szkolne to proces, w efekcie którego wydaje się ocenę o procesach i ich przejawach związanych z kształceniem. W szkołach ocenia się zachowanie uczniów, aktywność, efekty uczenia się, pamięć, uwagę, umiejętności komunikacyjne, zdolności umysłowe i inne. Ocena dotyczy wielu obszarów, w których dokonuje się rozwój człowieka.

Ujmując ocenianie w kategoriach celowości i systematyczności gromadzenia materiałów o rozwoju dziecka względem stawianych mu wymagań wynikających z programu nauczania należy brać pod uwagę jego możliwości indywidualne. Pozwoli to dostrzegać i orientować się czy i jakie zmiany dokonały się w dziecku, ale także ocenić ich zakres, kierunek i dynamikę. Zatem ocenianie powinno się wiązać z wnikliwym i systematycznym obserwowaniem zaangażowania i aktywności ucznia oraz rzetelnym dokumentowaniem jego postępów w aspekcie osiągnięć na tle wymagań edukacyjnych.

Ocena jako miara rozwoju dziecka, ale równocześnie stymulator jego rozwoju przede wszystkim odnosi się do postępów, jakie poczynił uczeń³³. Istotnym zadaniem szkolnego oceniania jest dostarczanie informacji o tym, jakie umiejętności uczeń już opanował, z czym ma trudności, a co wymaga dalszego usprawnienia i doskonalenia³⁴.

„Rzetelna ocena opisowa skłania nauczyciela do systematycznego gromadzenia informacji o dziecku i bieżącego sporządzania charakterystyk opisowych. Jest pracochłonna, wymaga dużej samodyscypliny oraz ciągłego doskonalenia umiejętności dostrzegania każdego dziecka nawet najmniejszego postępu. W takim ujęciu może ona przyczynić się do sukcesu dydaktycznego, a pośrednio do rozbudzenia naturalnej u dzieci ciekawości świata, cieszenia się z własnych osiągnięć i odczuwania radości ze zdobywania wiedzy. Równie ważne jest spojrzenie na ocenę opisową, jako na instrument i pomoc w procesie wychowania. Założenia współczesnej edukacji sprowadzają się do mocnego akcentowania rozwoju gotowości uczenia w wieloaspektowym wymiarze. Ocena szkolna jest miernikiem jakości tego rozwoju w stosunku do stanu wyjściowego. Preferowanie formuły oceniania wspierającego pozwala stymulować rozwój każdego dziecka. Nauczyciel, wybierając optymalne dla ucznia oddziaływanie może tak kierować jego rozwojem, aby efekty były dla niego najlepsze, najpełniejsze i zgodne z możliwościami psychofizycznymi³⁵.

Teza „dobrego oceniania”³⁶, która stała się fundamentalna dla współczesnej edukacji wczesnoszkolnej ma sprzyjać wielostronnemu rozwojowi osobowości, samorealizacji i samowiedzy tak, aby dziecko osiągnęło więcej niż ma obecnie³⁷.

Zamysł wprowadzenia na I etapie szkolnego kształcenia oceny opisowej, rozumianej jako stymulator rozwoju dziecka, ma uzasadnienie w trzech podstawowych funkcjach, jakie ma spełnić ocena szkolna. Należą do nich funkcja informacyjna, korekcyjna i motywacyjna.

Celem funkcji informacyjnej jest informacja o jakości i osiągnięciach pracy dziecka. Wyraża się ona w określeniu tego, co dziecko poznało, co zrozumiało, co opanowało i co potrafi.

³³ K. Rau, J. Chodoń, *Ocenianie opisowe a rozwój dziecka*, Oficyna wydawnicza G&P, Poznań 1999, s. 11.

³⁴ A. Kopik, *Ocenić dla dobra ucznia* [w:] E. Marek, J. Łuczak, *Diagnoza i terapia psychopedagogiczna w edukacji dziecka*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2010, s. 283.

³⁵ Z. Załona, *Wokół zagadnień edukacji wczesnoszkolnej*, Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2012, s. 130.

³⁶ K. Rau, J. Chodoń, *Ocenianie...*, dz. cyt., s. 11.

³⁷ B. Gliwa, *Od praktyki do teorii, ocenianie opisowe*, „Edukacja” 2001, nr 4, s. 14 (dodatek).

Funkcja korekcyjna odnosi się do określenia, nad czym trzeba jeszcze popracować, w czym należy się doskonalić, gdzie popełniane są błędy i jak można je poprawić. Jeśli nauczyciel/-ka w trakcie oceniania uruchamia u ucznia motywację do dalszego wysiłku w pracy nad zachowaniem i chęć do osiągnięcia lepszych sukcesów w nauce, to uruchamiana jest funkcja motywacyjna, której głównym celem jest wzmocnienie wiary w swoje możliwości i wdrażanie do realnej samooceny, stwarzającej możliwości sukcesu³⁸. Mając na uwadze wiek rozwojowy dzieci młodszych zasadne wydaje się, że ocena szkolna ma przede wszystkim zachęcić ucznia do dalszego uczenia się, dlatego motywacyjna funkcja oceny jest niezwykle ważna i wartościowa w aspekcie dalszej edukacji. Warto też pamiętać, że ocenianie ma w efekcie podnieść jakość uczenia się ucznia i doskonalić efektywność pracy nauczyciela.

Świadomość nauczyciela, że ocenianie jest procesem długofalowym, który trzeba zaplanować i monitorować – daje szansę, że sukcesywne i rzetelne gromadzenie informacji o dziecku i jego osiągnięciach będzie wspierające dla rozwoju ucznia.

Program *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* jest zgodny z aktualnie obowiązującym w polskim systemie oświaty aktami prawnymi. Z Rozporządzenia MEN³⁹ w sprawie warunków oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w klasach I–III szkoły podstawowej wynika, że wymagana jest śródroczna i roczna ocena klasyfikacyjna, która ma charakter opisowy. Ocena opisowa dotyczy zarówno osiągnięć edukacyjnych, jak i zachowania ucznia.

W rozporządzeniu MEN czytamy, że ocenianie ma na celu:

- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i zachowaniu w aspekcie jego postępów,
- pomoc uczniowi w samodzielnym rozwoju,
- motywowanie uczniów do dalszych postępów w nauce oraz zachowaniu,
- dostarczanie rodzicom (opiekunom prawnym) oraz innym nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce, a także o uzdolnieniach specjalnych ucznia,
- doskonalenie przez nauczyciela organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Odnosząc się do celów oceniania w procesie monitorowania, czyli kontroli i oceny efektów edukacyjnych, nauczyciel może wykorzystać rozmaite metody i narzędzia diagnozujące rezultaty postępów ucznia w nauczaniu i zachowaniu.

---

³⁸ A. Brzezińska, E. Misiorna, *Ocena opisowa w edukacji wczesnoszkolnej*, opracowanie J. Hanisz, WOM, Poznań 1998, s. 6-7.

³⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. 2007, nr 83, poz. 562) wraz z późniejszymi zmianami.

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej biorąc pod uwagę dwa ważne obszary oceniania tj. zachowanie ucznia i osiągnięcia edukacyjne może samodzielnie przygotować narzędzia pomiaru, ale także może korzystać z dostępnych na rynku publikacji, które zawierają przykłady opisu postępów w edukacji, w rozwoju emocjonalno-społecznym czy propozycje odnotowywania informacji o rozwoju dziecka⁴⁰.

Diagnoza i jej wnikliwa analiza psychologiczno-pedagogiczna przeprowadzona u progu szkoły i obserwacje dziecka w pierwszych tygodniach jego pobytu w szkole gwarantują indywidualne podejście do każdego ucznia. Pomagają ustalić, w których zakresach i jakiego wsparcia dziecko potrzebuje oraz dają wskazówki, jak zgodnie z jego potrzebami i możliwościami realizować zadania edukacyjne.

„Dzieci w młodszym wieku szkolnym chcą, życzliwych wskazówek i pomocy od swojego nauczyciela. Każda forma oceny opisowej daje im takie możliwości. Atrakcyjność oceniania – kolorowe naklejki, znaczki, obrazki – oddziałuje na ucznia mobilizująco. Warto aby nauczyciele jak najwięcej prac i działań dzieci finalizowali informacją o ich wyniku. Informacja pozytywna, pochwała, a dopiero w dalszej kolejności określenie rozwoju i miejsca popełnionego błędu oraz konkretna wskazówka do dalszej pracy są dla dziecka wartościowe pod względem merytorycznym. Ustne komentarze w formie wzmocnień pozytywnych dostarczają cennych informacji, ale zawsze muszą być jasne i konkretne. Nie można także zapomnieć, że dla ucznia istotne znaczenie ma również klimat całej sytuacji, w której nauczyciel dokonuje oceny. Dostrzeganie nawet najmniejszego wysiłku i docenienie dziecka pozwala mu osiągnąć sukces na miarę swoich indywidualnych możliwości. Kwestią zasadniczą dla nauczyciela przy formułowaniu oceny opisowej jest dokładna znajomość jego wcześniejszego oraz aktualnego stanu wiedzy i umiejętności. Tylko na tej podstawie może on w miarę obiektywnie ocenić postępy dziecka. Dodatkowym czynnikiem, choć również niezmiernie ważnym, jest świadomość włożonego wysiłku, chęci i zaangażowania dziecka w naukę⁴¹.

Doceniając rolę samodzielnej oceny osiągnięć przez dziecko należy stworzyć sytuacje i możliwości do samopoznania się, samokontroli i samooceny. W programie *Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć poznając siebie i świat* wdrażanie do samooceny stanowi ważny element samodzielnego uczenia się, dlatego zachęcamy nauczycieli kształcenia zintegrowanego, aby jak najczęściej stwarzali takie sytuacje edukacyjne, w których dziecko będzie miało okazję samodzielnie kontrolować siebie i oceniać swoje osiągnięcia. Systematycznie (raz w miesiącu) prowadzone przez nauczyciela obserwacje dziecka, a także analiza osiąganych wyników kontroli poziomu opanowania wiadomości i umiejętności, dostarczają ważnych i koniecznych informacji do planowania bieżącej pracy dydaktyczno-wychowawczej. Do sprawdzania wiadomości i umiejętności uczniów nauczyciel może korzystać z kart pracy (kart badania umiejętności). Nauczyciel może je przygotować samodzielnie zgodnie z zakresem treści wynikającej z rozkładu materiału, ale może też wykorzystywać do tego celu karty z dostępnych materiałów metodycznych. Stałe i bieżące monitorowanie osiągnięć ucznia jest konieczne, aby respektować zasady indywidualizacji w nauczaniu i stopniowania trudności. Nauczanie zgodne z możliwościami ucznia, zarówno tego, który potrzebuje dodatkowej pomocy, jak i tego, który przejawia szersze zainteresowania, zdolności poznawcze i ponadprzeciętny potencjał intelektualny, to podstawa sukcesu szkolnego dziecka i satysfakcji nauczyciela.

---

⁴⁰ K. Rau, J. Chodoń, *Ocenianie...* dz. cyt. *Ocena opisowa w edukacji wczesnoszkolnej* (red.) A. Brzezińska, E. Misiorna, J. Pacholczyk, WOM w Poznaniu, Poznań 1998.

⁴¹ Z. Załona, *Wokół zagadnień...* dz. cyt., s. 112.

Przykładowa karta samooceny zachowania ucznia/uczennicy z klas I–III

„Uprzejmość – trudna to sztuka, lecz czasu na nią nie szkoda.
Za nią cię spotka nagroda, choćbyś jej nawet nie szukał.”
Ch. Perrault

Zastanów się i oceń swoje zachowanie w szkole, wpisz w odpowiednie okienko „+”

ZADANIA WYCHOWAWCZE	SAMOOCENA		
	ZAWSZE	CZASAMI	NIGDY
I. Wywiązywanie się z obowiązków szkolnych			
jestem punktualny/-a			
noszę obowiązkowy strój szkolny – codzienny, galowy, sportowy			
codziennie odrabiam zadania domowe			
przynoszę na zajęcia przybory oraz potrzebne materiały			
na bieżąco uzupełniam braki wynikające z nieobecności			
II. Kultura osobista			
kulturalnie witam się z dorosłymi i rówieśnikami			
dbam o kulturę języka			
przestrzegam zasad bezpieczeństwa			
kulturalnie spożywam posiłki			
przestrzegam zasad higieny osobistej			
ubieram się stosownie do okoliczności			
jestem samodzielny/-a			
III. Sposób pracy			
biorę aktywny udział w zajęciach			
pracuję samodzielnie			
planuję swój czas na lekcji			
utrzymuję ład i porządek w miejscu pracy			
szanuję wytwory pracy kolegów i koleżanek			
szanuję swoje podręczniki i przybory szkolne			
IV. Współpraca w zespole			
wywiązuję się z powierzonych zadań			
potrafię słuchać, gdy mówią inni			
zgodnie współpracuję w grupie			
pomagam innym w potrzebie			
zachęcam innych do pracy			
prawidłowo reaguję w sytuacjach konfliktowych			
potrafię przegrywać			
wyrażam swoje zdanie na forum grupy			
V. Udział w życiu klasy i szkoły			
biorę udział w uroczystościach klasowych i szkolnych			
uczestniczę w wycieczkach			
uczestniczę w zajęciach dodatkowych			
uczestniczę w konkursach klasowych			
reprezentuję klasę na konkursach szkolnych i międzyszkolnych			
podjęmę dodatkowe zadania i potrafię się z nich wywiązać			

podpis rodzica

podpis ucznia

Propozycja oceny zachowania bardzo dobrej uczennicy klasy III – przeznaczona dla rodzica/opiekuna prawnego

Uczennica wzorowo wywiązuje się z obowiązków szkolnych, jest zawsze przygotowana do zajęć, przynosi potrzebne przybory i pomoce, systematycznie odrabia zadania domowe. Jest kulturalna, zdyscyplinowana, przestrzega ustalonych norm postępowania w grupie klasowej, z szacunkiem odnosi się do dorosłych i rówieśników, używa zwrotów grzecznościowych. Aktywnie uczestniczy w toku lekcyjnym, na lekcjach pracuje samodzielnie w szybkim tempie, utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy. Ekonomicznie dysponuje czasem podczas zajęć. Prawidłowo reaguje w sytuacjach konfliktowych, potrafi dokonać samooceny swojego postępowania oraz ocenić innych. Szanuje godność innych osób, jest życzliwa i koleżeńska. Przestrzega zasad kultury słowa. Swym zachowaniem okazuje szacunek rówieśnikom, nauczycielom i pracownikom szkoły. Potrafi współdziałać w grupie rówieśniczej, prawidłowo ocenia efekty własnych działań. Ma predyspozycje do kierowania zespołem, jest kreatywna i twórcza. Bierze aktywny udział w życiu społeczności klasowej, uczestniczy w uroczystościach i wycieczkach klasowych, rozwija swoje zainteresowania na zajęciach dodatkowych, godnie reprezentuje klasę na konkursach szkolnych i międzyszkolnych.

Zamieszczone poniżej przykładowe propozycje ocen zostały opracowane przez Autorkę Programu Danutę Sowę-Chochorowską i zweryfikowane w praktyce w klasach 1–3 szkoły podstawowej.

Przykładowa Karta Oceny Opisowej uczennicy klasy I za I półrocze roku szkolnego – informacja dla rodzica/opiekuna prawnego

I. Postępy uczennicy w rozwoju

Wzorowo wywiązuje się z obowiązków szkolnych, jest zawsze przygotowana do zajęć, przynosi potrzebne przybory i pomoce, systematycznie odrabia zadania domowe. Jest kulturalna, zdyscyplinowana, przestrzega ustalonych norm postępowania w grupie klasowej, z szacunkiem odnosi się do dorosłych i rówieśników, używa zwrotów grzecznościowych. Na lekcjach pracuje samodzielnie w szybkim tempie, utrzymuje ład i porządek w swoim miejscu pracy. Prawidłowo reaguje w sytuacjach konfliktowych, potrafi dokonać samooceny swojego postępowania oraz ocenić innych. Szanuje godność innych osób, jest życzliwa i koleżeńska. Potrafi współdziałać w grupie rówieśniczej, prawidłowo ocenia efekty własnych działań. Bierze aktywny udział w życiu społeczności klasowej uczestnicząc w uroczystościach i wycieczkach klasowych, rozwija swoje zainteresowania.

II. Postępy uczennicy w edukacji

Osiągnięcia edukacyjne uczennicy w I półroczu roku szkolnego ..... oceniono pozytywnie. Bardzo dobrze opanowała technikę czytania, czyta płynnie i poprawnie zdania drukowane i pisane, dokonuje analizy i syntezy wzrokowo-słuchowej wyrazów. Czyta po cichu zdania ze zrozumieniem. Samorzutnie wypowiada się na temat własnych przeżyć, ilustracji, wydarzeń z życia czy fragmentów utworów literackich. Wygłasza wiersze z pamięci z zastosowaniem odpowiednie intonacji. Słucha i rozumie teksty czytane przez nauczyciela oraz uczniów. Pisze poprawnie litery, wyrazy i zdania uwzględniając właściwy kształt liter, poprawne ich łączenie oraz rozmieszczenie w liniaturze. Bezbłędnie pisze z pamięci i ze słuchu wyrazy i krótkie zdania o pisowni zgodnej z brzmieniem. Przelicza przedmioty, liczy kolejno i wstecz, posługuje się liczebnikami porządkowymi oraz porównuje liczby w zakresie 20. Sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie 10, samodzielnie rozwiązuje proste zadania tekstowe. Układa zadania tekstowe do sytuacji, rysunku, działania matematycznego. Zna dni tygodnia, nazwy miesięcy i pory roku. Dokonuje prostych obliczeń z zastosowaniem pieniędzy i miar długości. Orientuje się w swoim najbliższym środowisku społeczno-przyrodniczym oraz potrafi bezpiecznie się w nim poruszać. Dostrzega zmiany zachodzące w przyrodzie w różnych porach roku, pracę i zajęcia ludzi. Przedstawia i wyraża za pomocą prac plastyczno-technicznych wydarzenia z otaczającej rzeczywistości, sceny i sytuacje inspirowane własnymi przeżyciami. Aktywnie uczestniczy w zajęciach komputerowych oraz muzyczno-ruchowych, śpiewa piosenki jednogłosowo, indywidualnie i zbiorowo, akompaniuje do piosenek i zabaw ruchowych za pomocą naturalnych efektów akustycznych, gra na instrumentach perkusyjnych niemelodycznych. Bardzo dobrze opanowała proste słownictwo oraz podstawy gramatyki przewidziane programem nauczania języka angielskiego. Rozwija swoje zainteresowania uczestnicząc w kółku matematycznym oraz tanecznym.

III. Religia

.....
.....

IV. Szczególne osiągnięcia

.....
.....

V. Wskazówki do dalszej pracy

.....
.....

Gratuluję! Życzę dalszych sukcesów w II półroczu !

Wychowawca/-czyni

....., dnia ..... r.

Przykładowa tabela do oceny za pisanie z pamięci w klasie I – opracowana przez Autorki Programu i zweryfikowana w praktyce w klasach I–III szkoły podstawowej

Ocena za pisanie z pamięci – klasa I

uczeń/uczennica:

1. Pisze we właściwych liniach	
2. Stosuje wielką literę na początku zdania	
3. Stosuje kropkę na końcu zdania	
4. Poprawnie pisze litery	
5. Poprawnie łączy litery	
6. Pisze czysto i starannie	
Razem max 12 pkt.	

0 pkt – dziecko nie wykonuje

1 pkt – dziecko nie zawsze wykonuje

2 pkt – dziecko zawsze wykonuje

Przykładowa karta oceny ucznia w klasach 1–3 przeznaczona dla rodzica/opiekuna prawnego – została opracowana w celu przekazywaniu informacji o ocenach cząstkowych uczniów w trakcie roku szkolnego

W pustych okienkach należy przybić pieczętkę lub wpisać ocenę w zależności od sposobu oceniania przyjętego na etapie edukacji wczesnoszkolnej w danej szkole

Szkoła Podstawowa nr .....
im. ....
ul. ....
tel./fax. ....
e-mail: .....

**EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA
oceny cząstkowe za I okres roku szkolnego 2014/2015**

Uczeń/uczennica klasy _____
Zachowanie _____

Czytanie głośne	Czytanie ciche	Wypowiedzi ustne	Estetyka pisma	Pisanie – ortografia

Pismne formy wypowiedzi	Dodaw. i odejm. w zakresie	Mnożenie i dzielenie w zakresie	Rozwiąz. zadań z treścią	Umiejętności praktyczne

Aktywność muzyczna	Aktywność plast. – techn.	Gry i zabawy ruchowe	Język angielski	Poznawanie komputera

Religia _____

Wskazówki do dalszej pracy

Wychowawca/-czyni

....., dnia ..... r.

.....

BIBLIOGRAFIA

1. Bereźnicki F., *Podstawy kształcenia ogólnego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011;
2. Brzezińska A., Misiorna E., *Ocena opisowa w edukacji wczesnoszkolnej*. Opracowanie J. Hanisz, WOM, Poznań 1998;
3. Ćwikliński A., *Poszukująca strategia kształcenia [w:] Teoria i praktyka kształcenia w dialogu i perspektywie* (red.) A. Karpińska, TRANS HUMANA, Białystok 2013;
4. De Bono E., *Naucz swoje dziecko myśleć*, Wydawnictwo PRIMA, Warszawa 1998;
5. Delors J., (red.), *Edukacja jest w niej ukryty skarb*, Wydawnictwo UNESCO, Warszawa 1998;
6. Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu się*, Wydawnictwo Mordarski i S-ka, Poznań 2000;
7. Filipiak E., *Rozwijanie zdolności uczenia się z Wygotskim i Brunerem w tle*, GWP, Sopot 2012;
8. Fisher R., *Uczymy jak myśleć*, WSiP, Warszawa 1999;
9. Flanz J., *Wdrażanie dzieci do samokształcenia – aspekty teoretyczne i praktyczne*, akAbit, Toruń 2008;
10. Gliwa B., *Od praktyki do teorii, ocenianie opisowe*. „Edukacja” 2001, nr 4;
11. Klus–Stańska D., Szczepańska–Pustkowska (red.), *Pedagogika wczesnoszkolna*, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011;
12. Komorowska H., *O programach prawie wszystko*, WSiP, Warszawa 1999;
13. Kopik A., *Oceniać dla dobra ucznia*, [w:] E. Marek, J. Łuczak, *Diagnoza i terapia psychopedagogiczna w edukacji dziecka*. Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2010;
14. Kowalik S., *Spoleczność lokalna a kultura regionalna [w:] Edukacja regionalna* (red.) Brzezińska A., Hulewska A., Słomska J., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006;
15. Krzyżewska J., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz. I, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 1998;
16. Krzyżewska J., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz. II, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 2000;
17. Kubiczek B., *Metody aktywizujące. Jak uczyć uczniów uczenia się*. Wydawnictwo NOWIK, Opole 2009;
18. Łobocki M. (red.), *Praca wychowawcza z dziećmi i młodzieżą*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie–Skołodowskiej, Lublin 1998;
19. Mietzel G., *Psychologia dla nauczycieli. Jak wykorzystywać teorie psychologiczne w praktyce dydaktycznej*, GWP, Gdańsk 2009;
20. Nikitowicz J., *Edukacja regionalna na pograniczach [w:] Edukacja regionalna* (red.) A. W. Brzezińska, Hulewska A., Słomska J., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006;
21. Nowak A., *Spotkania z rodzicami. Jak uatrakcyjnić tradycyjną wywiadówkę*, Oficyna Wydawnicza G&P. Poznań 2000;
22. *Ocena opisowa w edukacji wczesnoszkolnej*, praca zbiorowa. Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Poznaniu, Poznań 1998;

23. Oelszlaeger B., *Jak uczyć uczenia się? Środki i metody kształcenia samokontroli i samooceny w edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007;
24. Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998;
25. Ornstein A. C., Hunkins F. P., *Program szkolny. Założenia, zasady, problematyka*, WSiP, Warszawa 1998;
26. Piotrowski E., *Nowe spojrzenie na metody kształcenia w kontekście podmiotowego traktowania ucznia i obowiązujących standardów w Europie [w:] Teoria i praktyka kształcenia w dialogu i perspektywie* (red.) A. Karpińska, TRANS HUMANA, Białystok 2003;
27. *Porządek i przygoda. Lekcje twórczości*, praca zbiorowa, WSiP, Warszawa 1996;
28. Rau K., Chodoń J., *Ocenianie opisowe a rozwój dziecka*. Oficyna wydawnicza G&P, Poznań 1999;
29. Reid A., Forrestal P., Cook J., *Uczenie się w małych grupach w klasie*, WSiP, Warszawa 1996, s. 10-11;
30. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. 2007, nr 83, poz. 562) wraz z późniejszymi zmianami;
31. Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół poz. 9777, Załącznik nr 2, Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych;
32. Spitzer M., *Jak uczy się mózg*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007;
33. Szempruch J., *Nauczyciel w zmieniającej się szkole. Funkcjonowanie i rozwój zawodowy*, Forze, Rzeszów 2001;
34. *Szkolny System Oceniania. Poradnik praktyczny dla dyrektorów szkół nauczycieli*, WSiP, Warszawa 2000;
35. Szymańska M. A., *Drama w nauczaniu początkowym. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela*. Wydawnictwo JUKA, Łódź 1996;
36. Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, T. II, PWN, Warszawa 1985;
37. Śnieżyński M., *Zarys dydaktyki dialogu*, PAT, Kraków 1998;
38. Wytyczak L., *Z problematyki wdrażania uczniów do samokształcenia w procesie nauczania*. Wydawnictwo WSP, Rzeszów 1977;
39. Załona Z., (red.) *Kompetencje zawodowe nauczyciela w teorii i w praktyce*, Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2013;
40. Załona Z., (red.) *Metody aktywizujące w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*, Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2010;
41. Załona Z., (red.) *Myślenia można uczyć. Kolorowe kapelusze de Bono w praktyce nauczania zintegrowanego*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2004;
42. Załona Z., *Rozwijanie myślenia twórczego dzieci w nauczaniu zintegrowanym [w:] Wspieranie dziecięcej kreatywności* (red.) B. Muchacka, J. Kurcz, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2006;

43. Załona Z., *Rozwijanie twórczego myślenia dzieci 6-letnich* [w:] Acta Paedagogicae VIII, Presovska Iniverzita v Presove, Presov 2012;
44. Załona Z., *Wokół zagadnień edukacji wczesnoszkolnej*, Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2012;
45. Zaczyński W., *Uczenie się przez przeżywanie*, WSiP, Warszawa 1990;
46. Zalewska E., *Kształcenie zintegrowane jako koncepcja zmiany w polskiej edukacji początkowej* [w:] *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy rozwiązania* (red.) D. Klus-Stańska, M. Szczepska-Pustkowska, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011.

INFORMACJA O AUTORACH

Dr hab. prof. nadzw. Zdzisława Załona – pedagog, pracownik dydaktyczny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu. Autorka ponad 100 publikacji naukowych i metodycznych. Wśród nich: „Wokół zagadnień edukacji wczesnoszkolnej” (wyd. I 2009; wyd. II 2012), „Aktualne zagadnienia edukacji wczesnoszkolnej” (2011); 82 artykuły naukowe, w tym 27 dotyczy edukacji wczesnoszkolnej, a 17 kształcenia nauczycieli. 22 artykuły wydane zostały w języku angielskim za granicą. Pod jej naukową redakcją opublikowanych zostało 18 pozycji zwartych, a 4 książki (współredaktorka) wydano w języku angielskim za granicą. Brała czynny udział w ponad 50 konferencjach międzynarodowych w Polsce i w zagranicznych ośrodkach naukowych, a także uczestniczyła aktywnie w konferencjach metodycznych dla nauczycieli, na których głosiła wykłady wiodące i referaty. Za zasługi dla oświaty i współpracę ze środowiskiem została nagrodzona odznaczeniami państwowymi, resortowymi i środowiskowymi.

Małgorzata Olszyńska doświadczony nauczyciel nauczania początkowego (z 28-letnim stażem), oligofrenopedagog, logopeda. Przez 12 lat wicedyrektor w Szkole Podstawowej nr 20 im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Nowym Sączu. Na zajęciach stosuje metody i techniki aktywizujące, wykorzystuje elementy metodyki pracy zuchowej, prowadzi zielone szkoły, organizuje konkursy o szerszym zasięgu. Zajmowała się wdrożeniem do klas I-III metod Edwarda de Bono, m. in. metody sześciu kapeluszy myślowych. Nauczyciel dyplomowany, a wcześniej III stopnia specjalizacji zawodowej. Wykonuje zadania eksperta z krajowej listy MEN do spraw awansu zawodowego nauczycieli w zakresie edukacji wczesnoszkolnej, oligofrenopedagogiki, zarządzania oświatą – pracuje w komisjach kwalifikacyjnych i egzaminacyjnych.

Wdrażała pilotażowo reformy oświaty na szczeblu nauczania początkowego oraz reformę dotyczącą udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w ramach projektu unijnego (w zakresie dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego). Była współautorką konferencji dla dyrektorów szkół podstawowych „Praca w zreformowanej szkole”. Prowadziła wiele konferencji i zajęć pokazowych dla nauczycieli i dyrektorów szkół. Posiada publikacje, dotyczące wykorzystania metod aktywizujących w pracy z dziećmi (WOM, Kwartalnik Oświatowy, Nowe w Szkole, Życie Szkoły).

Programy własne: *Moje miasto Nowy Sącz*, *Poznajmy się*, *Zielona szkoła turystów*, *Zielona szkoła podróżników*, *Program klasy integracyjnej*. Opracowała wzór dziennika lekcyjnego do klas 1-3.

Prowadziła wiele warsztatów dla nauczycieli – organizowanych przez NCDN w Limanowej, oraz zajęć ze studentami Studiów Podyplomowych – kwalifikacyjnych – *Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna* organizowanej przez NCDN pod patronatem Uniwersytetu – Rzeszów, Ostrowiec Świętokrzyski.

Danuta Sowa-Chochorowska – nauczycielka dyplomowana edukacji wczesnoszkolnej, absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach na kierunku nauczanie początkowe. Dwukrotnie ukończyła studia podyplomowe: edukacja zintegrowana, a także zarządzanie i kierowanie oświatą. Ma znaczący udział w przygotowaniu zawodowym przyszłych nauczycieli, współpracuje z PWSZ w Nowym Sączu, prowadziła prelekcje dla studentów i nauczycieli z Norwegii oraz Belgradu na Międzynarodowej Konferencji Pedagogicznej Studenckich Kół Naukowych. Dwukrotnie opublikowała artykuł w pracy

zbiorowej pod redakcją Zdzisławy Załony: *Myślenia można uczyć. Kolorowe kapelusze De Bono w praktyce nauczania zintegrowanego oraz Metody aktywizujące w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*. Jej pasją jest praca z uczniem zdolnym, od wielu lat rozwija twórcze i kreatywne myślenie u dzieci w młodszym wieku szkolnym z wykorzystaniem metody „sześciu myślowych kapeluszy” Edwarda De Bono. W swojej pracy dydaktyczno-wychowawczej stosuje nowoczesne metody nauczania oraz techniki aktywnego uczenia, co wpływa na wysokie wyniki pracy uczniów.

Od wielu lat realizuje w pracy z uczniami klas I-III innowacje dydaktyczno-wychowawcze poświęcone pracy z uczniem zdolnym, tj. „Wdrażanie metody „sześciu myślowych kapeluszy” Edwarda De Bono w edukacji wczesnoszkolnej”, „Aktywność muzyczno-taneczna” oraz „Spotkajmy się w Europie”.

Prowadziła również szkolenia dla dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów w zakresie pracy zespołowej nauczycieli.

publikacja bezpłatna

Fundacja EUROPA+

Brzezna 1, 33-386 Podegrodzie
tel./fax 18 445 81 95, 18 442 95 25

www.europaplus.pl

